

BÖLGE ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Journal of Area Studies

CİLT / VOL : 3 SAYI / NO: 2 ARALIK / DECEMBER - 2024

ISSN: 2822 - 5236

Ömer Naim KÜÇÜK

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

Samuel Gabriel KATTA

An Assessment of a Nation Endowed with Arable Land and Mineral Resources: A Case of Food Insecurity in Rural Sierra Leone

Eugene Eyebe BİHİNA and Ali AYATA

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

Mehmet Berkay DURDU

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

Mustafa Emin SAĞLAM

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

Emirhan ALTUNKAYA

Eda Ayaydın ve Adnan Dal (Ed.) Keşiflerden İklim Değişikliğine Uluslararası İlişkilerde Arktik (İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024)

Abdurrahman AÇAR

Ku Hung-Ming, The Spirit of the Chinese People (Penang, Malaysia, 1915)

**BÖLGE
ÇALIŞMALARI
DERGİSİ**

BÖLGE ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF AREA STUDIES

E- ISSN: 2822 - 5236

Cilt / Vol: 3 Sayı / Issue: 2 Aralık / December 2024

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ / SOCIAL SCIENCES UNIVERSITY OF ANKARA

BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ / INSTITUTE FOR AREA STUDIES

Bölge Çalışmaları Dergisi, yılda iki kere çıkan uluslararası, açık erişimli, hakemli akademik bir dergidir. Dergi, Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Arapça dilinde yazılmış özgün araştırma ve derleme makaleleri kabul etmektedir. Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yalnızca yazarlar sorumludur. Yayın Kurulu tarafından benimsendiği anlamına gelmez. Yayın Kurulu, yazının özüne dokunmaksızın gerekli yazım ve cümle değişikliklerini yapma hakkını saklı tutar. Dergiden yapılan alıntılarda kaynak göstermek mecburidir.

Journal of Area Studies is an international, open-access, peer-reviewed academic journal published biannually. The journal publishes original research and review articles written in Turkish, English, French and Arabic. The authors are solely responsible for their papers and opinions published in the Journal. They do not necessarily reflect the views of the Editorial Board. The Editorial Board reserves the right to make the required spelling and sentence corrections without changing content. The published contents in the articles cannot be used without being cited.

İLETİŞİM / CONTACTS

Adres: Hükümet Meydanı No:2 Ulus / Altındağ / Ankara,

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Bölge Çalışmaları Enstitüsü Müdürlüğü

Tel: +90 312 596 4902

E-mail: ajas@asbu.edu.tr

Web: <https://ajas.asbu.edu.tr/>

Mizanpaj: Dilek CONKAR GÜN

Sekreteryaya: Sıla Selin TÜRKEL - Gökçen GÜREL YEŞİLÇİMEN

İmtiyaz Sahibi / Owner: Prof. Dr. Enver ARPA (Bölge Çalışmaları Enstitüsü Müdürü)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor: Doç. Dr. Hatice ÇELİK

Editör / Editor: Doç. Dr. Mürsel BAYRAM

Editör Yardımcısı / Assistant Editor: Arş. Gör. Mustafa Yasir KURT

Kitap İncelemesi Editörü / Book Review Editor: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AVCI

Yabancı Dil Editörü / Foreign Language Editor: Öğr. Gör. Dr. Tufan Kutay BORAN

Alan Editörleri / Field Editors

Afrika Çalışmaları / African Studies: Doç. Dr. Elem EYRİCE TEPECİKLIÖĞLU

Asya Çalışmaları / Asian Studies: Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Tuba SUNGUR

Amerika Çalışmaları / American Studies: Doç. Dr. Resul YALÇIN

Avrupa Çalışmaları / European Studies: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Uğur EKİNCİ

Türk Dünyası Çalışmaları / Turkic World Studies: Dr. Öğr. Üyesi Muhammet KOÇAK

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Gürol BABA (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Murat ÖZCAN (Gazi Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Hatice ÇELİK (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Merve Suna ÖZEL ÖZCAN (Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Murat BAYAR (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Mürsel BAYRAM (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Marian KARAGYOZOV (Bulgaristan Bilimler Akademisi, Bulgaristan)

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Bahar Baser (Durham Üniversitesi, Birleşik Krallık)

Prof. Dr. Berdal ARAL (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Francois Vreÿ (Stellenbosch Üniversitesi, Güney Afrika Cumhuriyeti)

Prof. Dr. Merthan DÜNDAR (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Muhittin ATAMAN (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Seriyse SEZEN (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Bahadır PEHLİVANTÜRK (TOBB ETU, Türkiye)

Doç. Dr. Metin ATMACA (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Murat TINAS (Polis Akademisi, Türkiye)

Doç. Dr. Peter MATANLE (Sheffield Üniversitesi, Birleşik Krallık)

Doç. Dr. Recep REHİMLİ (Devlet İdarecilik Akademisi, Azerbaycan)

Doç. Dr. İsmail SÖYLEMEZ (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Salman Rafi Sheikh (Lahor Yönetim Bilimleri Üniversitesi, Pakistan)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

<p>US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror</p> <p><i>ABD-Pakistan Dış Yardım Rejimi: Soğuk Savaş'tan Terörle Savaşa Değişen Eğilimler</i></p> <p>Ömer Naim KÜÇÜK</p>	119 - 137
<p>An Assessment of a Nation Endowed with Arable Land and Mineral Resources: A Case of Food Insecurity in Rural Sierra Leone</p> <p><i>Tarıma Elverişli Arazi ve Maden Kaynaklarına Sahip Bir Ulusun Değerlendirilmesi: Sierra Leone Kırsalında Gıda Güvensizliği Örneği</i></p> <p>Samuel Gabriel KATTA</p>	138 - 163
<p>Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique</p> <p><i>Military Coups in Africa: The Case of Gabon</i></p> <p>Eugene Eyebe BİHİNA and Ali AYATA</p>	164 - 184
<p>Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso</p> <p><i>Democratic Backsliding in Sub-Saharan Africa: Burkina Faso as a Case Study</i></p> <p>Mehmet Berkay DURDU</p>	185 - 224
<p>Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri</p> <p><i>The Impact of the Somali Diaspora on Kenyan Politics, Culture and Economy</i></p> <p>Mustafa Emin SAĞLAM</p>	225 - 248
<h3>KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW</h3>	
<p>Eda Ayaydın ve Adnan Dal (Ed.) Keşiflerden İklim Değişikliğine Uluslararası İlişkilerde Arktik (İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024)</p> <p><i>From Explorations to Climate Change: The Arctic in International Relations</i></p> <p>Emirhan ALTUNKAYA</p>	249 - 252
<p>Ku Hung-Ming, The Spirit of the Chinese People (Penang, Malaysia, 1915)</p> <p><i>Ku Hung-Ming, Çin Halkının Ruhu (Penang, Malezya, 1915)</i></p> <p>Abdurrahman AÇAR</p>	253 - 256

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

Ömer Naim KÜÇÜK

Res. Assist. Dr., Department of International Relations, Social Sciences University of Ankara,
omer.kucuk@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6255-3418.

Research Article

Submitted:
18 July 2024

Accepted:
03 November 2024

Keywords: Cold War,
Foreign Aid Policy,
Pakistan, US, War on
Terror

Abstract

The research employs US-Pakistan foreign aid relations as a case study and examines how the foreign aid policy of the US evolved in response to two substantial political developments: the end of the Cold War in 1990 and the eruption of the War on Terror in 2001. The research finds that during the bipolar competition of the Cold War, Pakistan's strategic importance for the US's containment policy of the Soviet Union was a crucial factor affecting the foreign aid flows. The end of the Cold War coincided with a reduction in the US foreign aid flows to Pakistan and disbursed aid conditioned to the normative criteria, as the political saliency of Pakistan to the US's national interests waned. In the aftermath of the War on Terror, on the other hand, Pakistan's rekindling of strategic importance led to a resurgence of US aid with less moral strings attached, albeit not reaching the Cold War levels. The findings endorse studies arguing from a state-centric approach, claiming that foreign aid allocations can be a foreign policy tool aimed at retrieving strategic political concessions from the recipient state, but the study also contends that systemic factors also function as a prominent intervening force.

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

Introduction

How did the United States' (US) foreign aid policy evolve in response to the changing global landscape, particularly after the Cold War in 1990 and the War on Terrorism that began in 2001? These two pivotal moments in world history significantly influenced the US approach to international affairs and introduced novel constraints on US foreign policymaking. On the one hand, the end of the Cold War terminated the bipolar power rivalry between the US and the Soviet Union and prompted the US to adjust its foreign policy principles to align with emerging priorities. On the other hand, the War on Terror, which erupted almost a decade after the Cold War ended, represents another crucial turning point in US foreign policy that compelled the US to redeploy vast political and economic resources and reconsider foreign policy priorities to achieve its strategic and tactical aims in its oversea military campaign.

To address these questions, the study employs a case study design and scrutinizes the foreign aid relations between the US and Pakistan across three significant periods: the Cold War era, the period from the end of the Cold War to the onset of the War on Terror, and from the commencement of War on Terror to 2008. The foreign aid relations between the US and Pakistan serve as a pertinent case study, as Pakistan assumed strategic importance for the United States during both the Cold War as well as during the US's War on Terror. By conducting a detailed examination of the US's foreign aid regime in Pakistan before and after these two critical time periods, this study aims to reveal the factors that influenced the flow of aid and elucidate the intervening forces that might account for fluctuations in aid disbursements.

This study posits three pertinent arguments. First, during the Cold War, when the world order was marked by a bipolar competition of power, the US disbursed more foreign aid to countries that held strategic significance for its national security interests. In essence, pragmatic considerations took precedence over normative and moral conceptions when deciding the conditionalities of foreign aid allocations during this period. Secondly, the end of the Cold War signifies a significant decrease in foreign aid disbursements, given the diminishing political salience of recipient countries to the vital strategic interests of the US. Additionally, as national security concerns became less stringent after the Cold War, normative motives attached to foreign aid disbursements gained greater prominence in shaping the conditionalities of foreign aid. Lastly, the study posits that the amount of foreign aid provided by the US increased in response to the rising strategic significance of certain recipient countries during the War on Terrorism, which

commenced in 2001. Nevertheless, this heightened strategic dimension of foreign aid concomitant with the US's overseas military campaigns did not imply a return to the Cold War era dynamics shaping the US's foreign aid policy and garnering less attention attached to the politicization of the foreign aid in comparison to the era characterized by bipolar competition.

The findings of the study suggest that the primary determinant of US-Pakistan foreign aid relations during the Cold War was Pakistan's occupation of strategic importance in the US's implementation of its containment policy aligning with its national security notion. The amount of foreign aid disbursements exhibited significant surges when Pakistan initiated to play a vital role in the US's containment strategy towards the Soviet Union. During this era, the allocation of US foreign aid neither hinged on the recipient country's fulfilment of certain normative conditions before the transfer of the aid nor required satisfying a normative agenda in the redistribution phase of the aid after its transfer. However, As the Cold War ended, the amount of aid to Pakistan decreased with its diminished strategic importance, and particular normative requirements, such as exhibiting progress in implementing democratic reforms and expediting nuclear disarmament, were introduced as conditionalities attached to the aid allocations. Put differently, while Pakistan's strategic importance waned for US security interests, aid allocations for Pakistan became more contingent on meeting certain conditions. Finally, in the period of the War on Terrorism, the US foreign aid disbursement to Pakistan surged along with Pakistan's increasing strategic importance in the US's evolving global security landscape. Nevertheless, the upward trend in foreign aid allocations in this period was not as pronounced as the Cold War period, which was propelled by bipolar competition.

1. Theoretical Framework

The allocation of foreign aid stands as a critical mechanism for transferring economic resources between countries, a subject that has attracted substantial academic attention due to its both political and economic implications. A vast body of literature explores the factors driving foreign aid disbursements, focusing on the intricate nature of economic and political forces in shaping the donor nations' motivations. One particular academic perspective predominantly focuses on the political aspects attributed to foreign aid, asserting that donor states expect to procure certain political concessions from recipient countries in exchange for the disbursement of foreign assistance (Ali, 2009; De Mesquita and Smith, 2007; McKinlay and Little, 1978; Morgenthau, 1962; Rowe, 1974). Whether these political concessions sought by donor states align

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

with normative objectives or crude national interests has been discussed from distinct theoretical perspectives. On the one hand, some academic studies have emphasized that donor states allocate foreign aid with the intention of promoting certain normative goals, such as protecting human rights, fostering democratization, improving political rights, and urging economic reforms (Carapico, 2002; Dollar and Levin, 2006; Neumayer, 2003). On the other hand, the arguments emphasizing normative motivations have faced challenges from academic studies highlighting the strategic dimension of foreign aid.

To begin with, scholars have underscored the need to distinguish between bilateral foreign aid allocations and multilateral foreign aid originating from international organizations, such as the World Bank and the United Nations (UN). Studies from the *realpolitik* perspective emphasize the strategic aspect of foreign aid, propounding that donor states providing bilateral foreign aid are more likely to condition foreign aid disbursements to procure specific political concessions pertinent to their political and economic interests from the recipient country (Berthélemy and Tichit, 2004; Griffin and Enos, 1970; Lai, 2003; Lancaster, 2008; Maizels and Nissanke, 1984; McGillivray, 1989; McKinlay and Little, 1977; Moss et al., 2005). Some studies also emphasize the intervening role of the international structure on foreign aid disbursement, positing the distribution of power in the international system as a determining factor for both the amount and extent of strategic objectives ascribed to the foreign aid allocations (Fleck and Kilby, 2010; Marinov and Goemans, 2014).

This study argues that foreign aid allocations by donor countries encompass a blend of strategic and normative elements, influenced by either *realpolitik* or moral considerations in the donor countries' motivations, respectively. However, the study also proposes that the dominance of strategic or normative motives in foreign aid allocations depends on the political significance of the recipient country to the donor countries' political objectives and the distribution of power in the international system in which donor countries' national interests emerge (Marinov and Goemans, 2014; Tan, 2016). Put differently, both the perceived political salience of recipient nations by donor countries and the systemic pressures arising from the international structure play a role in determining the amount and weight of the strategic component in foreign aid disbursements. In cases where the strategic components of foreign aid outweigh the normative component, donor states may leverage foreign aid to secure various concessions from recipient states, with the aim of advancing their foreign policy objectives (De Mesquita and Smith, 2007).

These objectives may encompass actions such as convincing the recipient country to join a military or economic alliance, gaining access to military bases on the recipient country's territory, or influencing the recipient country's domestic and foreign policy decisions in alignment with the donor country's political interests (De Mesquita and Smith, 2007; Morgenthau, 1962; Sislin, 1994).

The political concessions proffered by recipient states are intended to secure the uninterrupted flow of foreign aid (De Mesquita and Smith, 2007). In the bargaining process between recipient and donor states, one of the determining factors shaping the donor's motivation for foreign aid allocations is the strategic importance of the recipient state (De Mesquita and Smith, 2007; Tan, 2016). Countries that hold strategic importance for the foreign policy goals of the donor country are more likely to receive foreign aid (Tan, 2016). Additionally, the willingness of the recipient state to grant the political concessions sought by the donor states is also a crucial factor. In this regard, countries facing economic challenges are more likely to comply with donor states in extending the required political concessions (Ali, 2019). In sum, the major implications arising from these arguments are twofold: Firstly, if the strategic significance of the recipient country diminishes, the donor country is less inclined to provide foreign aid embodying strategic components. Secondly, if the recipient country is less amenable to fulfilling the donor's demanded concessions, it is anticipated that the amount of bilateral foreign aid will decrease.

In addition to the weight of the strategic component attached to the foreign aid allocations, the employed theoretical framework has a second pillar: the distribution of power in the international system. Accordingly, the study posits that the foreign aid motivations of donor countries can be influenced by the power configuration of the international system. Specifically, foreign aid negotiations within the bipolar international system of the Cold War era differ from those in the post-Cold War international system (Marinov and Goemans, 2014). This argument highlights a critical political context for both superpower donor countries and recipient nations. The bipolar structure of the Cold War period presented significant opportunities for foreign aid recipients. These recipient countries could more easily secure the foreign aid they sought from donor states by leveraging one superpower against another. In other words, strategically important foreign aid recipients, especially those of significance to the US, played the US off against the Soviet Union, endeavoring to both maintain and maximize the foreign aid they received from the US (Marinov and Goemans, 2014). Authoritarian regimes during the Cold War

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

era employed this strategy, and despite numerous human rights violations, the US continued to provide foreign assistance because the security considerations stemming from the Cold War outweighed normative goals attached to aid disbursements (Fleck and Kilby, 2010). Throughout the Cold War, the US continued to furnish foreign aid to prevent recipient countries from aligning with the Soviet Union bloc. The political concessions required by the US during this period were in harmony with the containment strategy against the Soviet Union, aimed at keeping recipient countries within the anti-communist alliance (Ali, 2019). In the context of a bipolar world, Western nations struggled to tether the provision of foreign aid to normative benchmarks such as democratization and improvement of the conditions engendering poverty, since security concerns took precedence over scrutinizing the recipient countries' utilization of the aid based on normative expectations (Marinov and Goemans, 2014).

Nonetheless, as the Cold War came to an end, recipient states found themselves without the leverage they once had over Western donor states. Western nations began to demand political concessions aligned with normative policies, such as democratic reforms and improved human rights, from recipient states, who had limited alternatives outside the Western donor community (Neumayer, 2003). As elucidated by Marinov and Goemans (2014, 805):

“After the Cold War, however, major players in international affairs - including the United States and the EU - have committed to championing democracy, even to the extent of penalizing attempts to overthrow elected leaders. In fact, US presidents have been bound by an act of Congress since 1997 to suspend foreign aid in the event of a coup d'état in a recipient country.”

In summary, during the Cold War, when the bipolar international order held sway, donor states were inclined to provide more foreign aid to countries of paramount strategic significance for their national security interests. During this period, considerations rooted in realpolitik held greater weight than normative expectations. However, with the Cold War's conclusion, there was a potential decline in foreign aid allocation as the importance of countries that had been strategically vital to donor nations during the Cold War waned. Furthermore, the relaxation of national security imperatives that characterized the Cold War era may have led to an amplification of normative expectations driving foreign aid motivations. Consequently, in the post-Cold War era, foreign aid has become more costly for recipient states because foreign aid allocations to countries that lost their strategic importance in the post-Cold War period gradually became more

likely to be contingent upon fulfilling specific normative expectations, such as embracing democratic reforms. The authoritarian regimes that are unwilling to implement the required reforms as an attached conditionality to foreign aid allocations experienced reductions in aid disbursements (De Mesquita and Smith, 2007).

2. Case Study: US-Pakistan Bilateral Aid Relations

This article seeks to explore the transformation of US foreign aid policy in response to two pivotal junctures in US foreign policy history: the end of the Cold War in 1990 and the commencement of the War on Terror in 2001. To achieve this, the study employs a case study design approach and focuses on the foreign aid relationship between the US and Pakistan across these three prominent timeframes. Pakistan emerges as a central case to address the research questions, as it played a crucial role in protecting US regional interests during the Cold War. Consequently, it is intriguing to assess the impact of the Cold War's termination on the US-Pakistan foreign aid dynamics. Additionally, Pakistan's strategic significance, driven by its geopolitical location, experienced a resurgence with the US's invasion of Afghanistan during the War on Terror. This political context situates Pakistan as a prominent case that may provide valuable insights into how shifts in the strategic importance attributed by the US to recipient nations influence the foreign aid landscape.

The first research question in this study investigates the transformation of the US foreign aid strategy, a crucial tool in its foreign policy arsenal, following the end of the Cold War. Specifically, it seeks to unfurl how and why the priorities for disbursing foreign aid evolved during this critical period. Additionally, the second research question explores how the US foreign aid strategy and priorities altered as a result of the post-Cold War recalibrations in US foreign policy and the subsequent emergence of the War on Terror, which unfolded nearly a decade after the Cold War's termination.

Within the theoretical framework of this study, the arguments concerning the US-Pakistan foreign aid relationship can be summarized as follows: During the Cold War, the foreign aid provided by the US to Pakistan was significantly influenced by Pakistan's strategic importance to the US's foreign policy objectives. In other words, as long as Pakistan remained strategically crucial for US policies aimed at countering the Soviet Union during the Cold War, foreign aid continued to flow. During this period, the US's motivation for allocating foreign aid to Pakistan was driven by realist considerations, prioritizing strategic interests over normative expectations.

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

Nevertheless, as the Cold War terminated, the nature of foreign aid allocated to Pakistan evolved in response to its shifting strategic significance for the US. Moreover, in the post-Cold War era, foreign aid allocation increasingly came to be conditioned by normative criteria, such as demands for democratization and economic reform. Finally, with the heightened strategic importance of Pakistan during the War on Terrorism that commenced in 2001, it is expected that the volume of foreign aid received by Pakistan would increase. Nevertheless, it's important to note that even with the increased strategic dimension of foreign aid in the context of the War on Terrorism, it does not signal a return to the Cold War era characterized by bipolar competition.

2.1. US-Pakistan Aid Regime During the Cold War Era

The initiation of bilateral relations between the US and Pakistan were primarily driven by security concerns perceived by both nations. Pakistan, following its separation from India and the declaration of independence in 1947, viewed India as a significant threat to its political survival (Farooq, 2016). There existed an inherent imbalance of power between India and Pakistan, with India holding a dominant position in the political and military realms. To bridge this power gap, Pakistan sought economic assistance to bolster its position relative to its more potent regional rival.

Pakistan's sense of insecurity and economic challenges propelled its leaders to actively seek an alliance that could offer both security guarantees and foreign aid (Sunawar and Coutto, 2015). Pakistan recognized the strategic advantages of its geopolitical location, with close proximity to Central Asia, South Asia, the Middle East, and the Soviet Union. This positioning rendered Pakistan a pivotal player in securing critical energy routes and lent it political significance due to its proximity to the Muslim world. Leveraging these geopolitical advantages, Pakistan calculated that an alliance capable of providing both security and economic resources would be attractive to major global powers (Ali, 2019).

Nonetheless, the establishment of a security alliance between the US and Pakistan had to navigate various historical milestones. In the aftermath of World War II, the US prioritized the establishment of a political and economic order in Europe. Geographically, the Near Asia region was not initially considered a focal point in the global power struggle for the US. Moreover, the US perceived India as a more vital partner in countering both China and the Soviet Union. Consequently, aligning with Pakistan was deemed a move that could alienate India from the US (Alavi, 1998). During the Pakistan-India War of 1948, the US declined Pakistan's request for aid

and refused to sell arms to the country. However, a shift in US.-Pakistan relations took place in the early 1950s. The nationalization of Iranian oil by then-Prime Minister Muhammad Musaddeq in 1951 significantly affected Western powers' oil-based interests (Alavi, 1998). Additionally, events like the outbreak of the Korean War in 1950, the communist victory in the Chinese Civil War, and the formulation of the containment policy against the Soviet Union elevated Pakistan's importance in safeguarding US regional interests (Khan, 2010). Importantly, the US failed to bring India into an alliance against the Soviet Union, as India maintained its relations with the Soviet Union and adopted an independent stance in the Cold War (Farooq, 2016). These developments created a political context that paved the way for improved Pakistan-US relations (Ali, 2019). The US recognized Pakistan as a potentially valuable ally, and due to its strategic proximity to the Soviet Union, it became feasible to establish military bases to contain Soviet influence (Farooq, 2016). In the 1950s, Pakistan actively joined two pivotal military alliances orchestrated by the US. The first was the Southeast Asia Treaty Organization (SEATO), established in 1954 as part of the US containment policy, encompassing Southeast Asian nations. Secondly, the Baghdad Pact was forged in 1955, forming an alliance between Pakistan, Türkiye, Iran, and Iraq. In addition to these developments, in 1954, the Mutual Defense Assistance Agreement solidified the alliance between Pakistan and the US (Ali, 2019). As a clandestine component of this alliance, the US was granted access to a secret military base on Pakistani soil, which it utilized for intelligence operations directed at the Soviet Union (Farooq, 2016).

Consequently, Pakistan-US relations, moulded by political considerations in the early 1950s, served the pragmatic objectives of both nations (Zaidi, 2011). For the US, securing the region was a critical aspect of its containment policy against the Soviet Union, along with the imperative to obstruct the Soviet Union's access to Middle Eastern oil—an essential strategy for US security interests (Farooq, 2016). On the other hand, Pakistan aligned itself with a superpower that could help address its security concerns stemming from India and provide financial resources for the development of its economically challenged nation.

As indicated in Figure 1, since the early 1950s, the US has delivered substantial economic and military aid to Pakistan. In return, the US sought political concessions from Pakistan in line with the imperatives of its containment policy. Nevertheless, it was evident that there were restrictions associated with the US military aid and armament strategy. The military assets supplied by the US to Pakistan were intended for use only in ways that aligned with US interests,

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

and the transfer of arms and military aid did not encourage armed conflict with India.

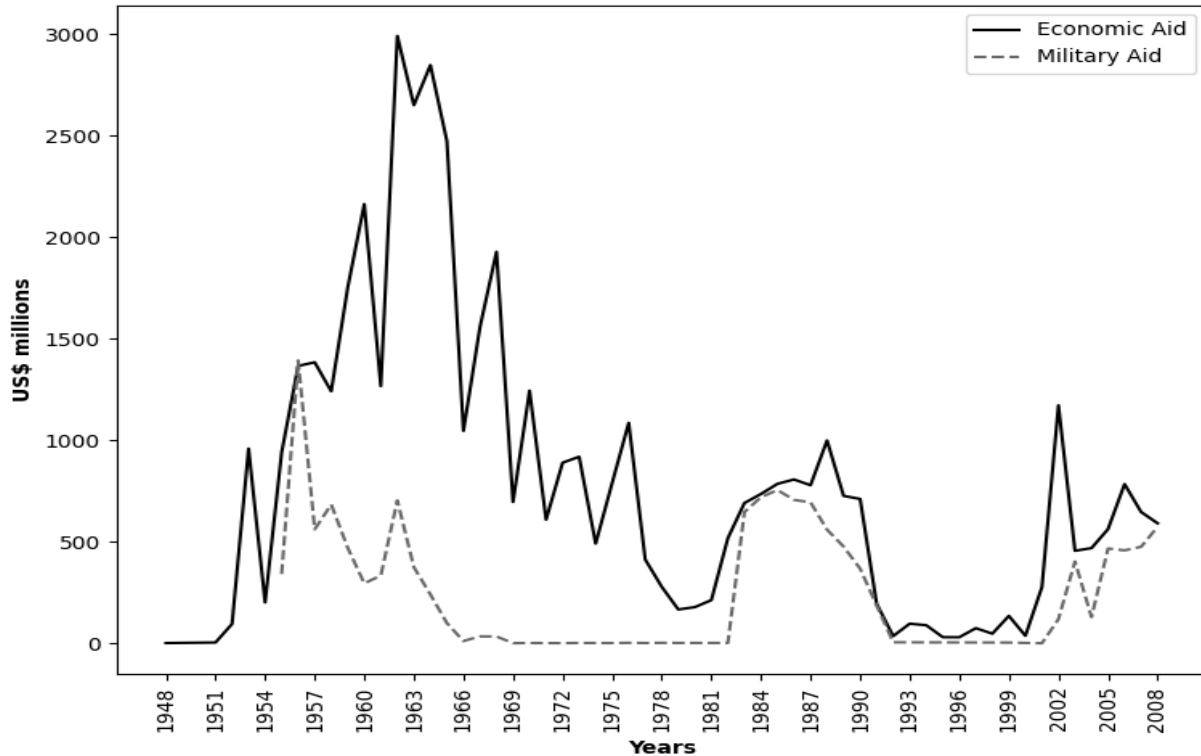

Figure 1. US Foreign Aid Disbursement to Pakistan, 1948-2008 (USAID, 2023).

Established in the early 1950s, the alliance between the US and Pakistan encountered significant strains during the 1960s and 1970s due to various tensions between the two nations. Of these tensions, the most notable were the 1962 Sino-Indian War, the 1965 Pakistan-India War, and the 1971 Pakistan-India War. The 1962 Sino-Indian War saw the US supplying arms and military aid to India, an action that deeply disappointed and infuriated Pakistan. The US decision to provide long-term military aid to India following the conflict was interpreted by Pakistan as a direct threat to its national security. In response to this US policy, Pakistan initiated a rapprochement with China, designating China as an “alternative source of military equipment” (Farooq, 2016: 21).

The 1965 Pakistan-India War brought about a critical moment in the US-Pakistan alliance as the US’ stance left Pakistan questioning the reliability of the alliance. Despite Pakistan’s expectations, the US declined to provide military assistance to Pakistan during the conflict. Furthermore, the US imposed an arms embargo on both Pakistan and India after the war (Khan, 2010). This embargo compounded Pakistan’s security predicament in two significant ways. Firstly,

it eroded the belief that the US was a dependable ally. Secondly, Pakistan found itself militarily disadvantaged against India, as India could still procure arms from the Soviet Union despite the US embargo (Ali, 2009; Ali 2019; Epstein and Kronstadt, 2011). Faced with the arms embargo, Pakistani leader Ayub Khan sought military and economic assistance by visiting the Soviet Union in 1965 (Farooq, 2016: 22). A similar scenario recurred during the 1971 Pakistan-India War, but with a crucial difference: the US chose not to intervene directly in the conflict. Instead, it exerted pressure on India to refrain from launching an attack on Western Pakistani territory. The US even deployed a warship to the Gulf of Bengal to dissuade India from targeting Western Pakistan in a quest for a more substantial victory (Ali, 2019: 34).

While Pakistan made efforts to involve the US in an uninviting conflict with India, the US approach towards Pakistan during the 1960s remained geared towards preserving a strategic alliance. Despite Pakistan's overtures for foreign aid from China and the Soviet Union causing concern in US circles, geopolitical considerations ultimately ensured the survival of the US-Pakistan alliance. As elucidated by Farooq (2016: 14):

“Considering Pakistan's dire need for military assistance, American foreign policy experts feared its possible strategic engagement with China or the Soviet Union in case of Western disinterest. It is therefore fair to argue that even as Pakistan manipulated the US to protect its regional security objectives, American officials disregarded Pakistan's regional motives precisely because of its relevance to containment.”

While the 1960s witnessed tensions that strained the US-Pakistan relationship and eroded the strategic alliance between the two nations, the alliance itself didn't plunge into a major crisis because Pakistan's strategic significance for the US remained intact. As depicted in Figure 1, the US managed to sustain economic aid at a certain level, even though military aid diminished, until around 1970. However, the genuine crisis within the Pakistan-US alliance emerged during the Cold War's “détente period”, coinciding with Pakistan's diminishing strategic relevance. The US-Soviet thaw, initiated by the SALT agreements during the détente period, reduced Pakistan's importance for US interests. Relations between Pakistan and the US hit their lowest ebb during this Cold War phase. In 1973, Pakistan withdrew from SEATO (Farooq, 2016). This weakening alliance led to a substantial reduction in US economic and military aid to Pakistan. As illustrated in Figure 1, between 1970 and 1982, military aid was completely terminated, and economic aid entered a declining trajectory.

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

Throughout the 1970s, two pivotal issues shaped Pakistan-US relations. The first revolved around Pakistan's covert initiation of a nuclear weapons program, spurred by India's first nuclear weapons test in 1974. The second was the establishment of a military regime by General Zia in 1977 following a coup (Ali, 2019). The US exerted political pressure on Pakistan to halt its nuclear weapons program and impeded the supply of nuclear materials. Failing to persuade Pakistan, the US made a decisive move in 1979 to cease all military and economic aid to the country. The Pakistani government, unable to leverage its geopolitical positioning as a political concession to the US during the détente period, was confronted with hitherto unarticulated demands from the US, including nuclear disarmament and democratization, in exchange for the continuation of foreign aid.

Nonetheless, the year 1979 witnessed two pivotal events that refocused the dynamics of the relationship between Pakistan and the US. Firstly, the overthrow of the Shah regime in Iran through a revolution, leading to the establishment of the Islamic Republic, resulted in the US losing a critical ally in the region. Secondly, the Soviet Union's invasion of Afghanistan reshaped the regional landscape. These two developments effectively terminated the detente period, which had been characterized by political rapprochement and a thaw in relations between the US and the Soviet Union. Particularly, the Soviet occupation of Afghanistan in 1979 escalated Cold War tensions. The waning strategic significance of Pakistan for the US during the detente period began to resurge with the events of 1979. As articulated by Thornton (1982: 969):

“Overnight, literally, the situation changed dramatically with the Soviet invasion of Afghanistan in December 1979. President Carter and others saw this as a qualitative change in Soviet behaviour, calling for a global response. Pakistan, now a front-line state, became an essential line of defence and an indispensable element of any strategy that sought to punish the Soviets for their action. Afghanistan was an Islamic cause, and Pakistan demonstrated great diplomatic skill in organizing protests in the Islamic Conference and the United Nations. The outflow of refugees from Afghanistan brought the full force of US and UN relief mechanisms to bear on Pakistan's behalf. With increased concern at Soviet proximity to the Persian Gulf, Pakistan was even thought of as one of the guarantors of free access to the energy resources of the Gulf.”

Given Pakistan's enduring strategic importance to the US, the decision to halt economic and military aid was ultimately rescinded, and the flow of foreign aid was reinstated. As Figure 1 illustrates, the increasing significance of Pakistan was mirrored in the heightened levels of US economic and military foreign aid to the country. By 1985, Pakistan had risen to become the fourth-largest recipient of US foreign aid (Ali, 2019). In exchange for this foreign aid, Pakistan collaborated with the US on a joint strategy concerning Afghanistan (Hussain, 2005). In accordance with this strategy, both the CIA and Pakistan's intelligence agency ISI conducted covert operations within Afghanistan, working to undermine the Soviet Union's presence in the region (Farooq, 2016).

The strategic cooperation between the US and Pakistan, which was initiated in 1979, managed to overshadow the tensions stemming from Pakistan's nuclear armament during the detente period. In 1985, the US Senate passed the Pressler Amendment, a law that mandated the US President to annually certify Pakistan as a non-nuclear weapons state in order to allocate US military aid to Pakistan (Ali, 2019; Anwar and Michaelowa, 2006). However, the US presidencies of both Reagan and his successor, George H. W. Bush, opted to overlook Pakistan's nuclear weapons program until 1989, when the Soviet Union's Afghan invasion concluded. Surprisingly, despite the legal requirement, the flow of military aid continued unimpeded (Epstein and Kronstadt, 2011). Pakistan seized this renewal of the US-Pakistan alliance as an opportunity, intensifying its efforts to advance its nuclear weapons program during this period (Farooq, 2016: 27).

2.2. US-Pakistan Relations in the Post-Cold War Period

With the conclusion of the Soviet Union's invasion of Afghanistan, the strategic partnership between the US and Pakistan came to an end, and US expectations related to nuclear armament and democratization, which had been prominent during the detente period of the Cold War, resurfaced (Farooq, 2016). The conclusion of the Cold War also marked the decline of Pakistan's strategic significance. Within this shifting political landscape, the Pressler Amendment, previously disregarded by US presidencies until 1989, began to be enforced, resulting in a sudden drop in US military foreign aid. Pakistan's nuclear weapons tests in 1998 and the overthrow of the civilian regime in a military coup in 1999 heightened US concerns regarding nuclear disarmament and democratization, further straining US-Pakistan relations (Ali, 2019). Additionally, Pakistan's diminishing strategic importance to the US prompted the US to establish closer diplomatic ties

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

with India. During the Clinton era, India gained recognition as a more significant country, owing to its potential as a formidable economic market (Fair, 2016). Clinton's policy of rapprochement with India exacerbated the rift between Pakistan and the US.

As the US moved away from its containment policy, it adopted a new approach to its global foreign policy. Nuclear disarmament became a key foreign policy objective during the Bush and Clinton administrations. Diplomatic efforts were made, particularly to persuade Kazakhstan, Ukraine, and Belarus to relinquish their nuclear weapons following the dissolution of the Soviet Union (Farooq, 2016). During this period, Pakistan was a target of US foreign policy aimed at preventing the proliferation of nuclear weapons (Schaffer, 2002). Prior to 1989, despite being aware of Pakistan's pursuit of nuclear weapons, the US had overlooked these activities due to Pakistan's significance in the Afghan conflict. However, after 1989, the US sought to impede Pakistan's nuclear weapons program, and its earlier generous foreign aid was suspended until Pakistan complied with US demands for nuclear disarmament (Farooq, 2016). Nevertheless, the Clinton administration's efforts to enforce nuclear disarmament policies against Pakistan proved ineffective, and in 1998, Pakistan conducted its first nuclear weapons test in response to India's actions (Farooq, 2016).

2.3. US-Pakistan Relation During War on Terror

The US-Pakistan relationship encountered a significant turning point following the terrorist attacks by al-Qaeda on the World Trade Center towers in New York on September 11, 2001. Pakistan emerged as a crucial ally and a new front in the US war on terror (Ali, 2019). During the war on terrorism period, Pakistan regained the strategic significance it had lost after the end of the Cold War (Ali, 2019). Initially, Pakistan distanced itself from the Taliban and purged government officials and intelligence personnel with sympathies toward the Taliban (Ali, 2019). Furthermore, Pakistan allowed the US to use its military bases for air operations in Afghanistan and deployed a significant number of troops along the Pakistan-Afghanistan border to jointly combat terrorism, conducting military operations against al-Qaeda and Taliban targets (Collins, 2008). In return for Pakistan's cooperation, President Bush revoked the Pressler Amendment and Democracy Sanctions from the 1990s, which had obstructed the flow of foreign aid to Pakistan. Since 2001, economically challenged Pakistan has received a substantial amount of foreign aid from the US (Hussain, 2005). As indicated in Figure 1, US foreign aid to Pakistan experienced a notable increase compared to the post-Cold War period. While the foreign aid

regime between the US and Pakistan did not reach the levels seen during the Cold War, Pakistan's renewed strategic importance to the US played a significant role in driving the increase in foreign aid.

Pakistan-US relations have faced strains following two significant events that occurred after 2001. The first incident was sparked when an American agent, known as Raymond Davis, killed two Pakistani citizens and was subsequently detained by Pakistani authorities. The US demanded Davis's release, citing diplomatic immunity. Pakistan ultimately released Raymond Davis by complying with the US demands (Ali, 2019). The second event was the killing of Osama bin Laden by US soldiers within Pakistan, which led to reactions in both the US and Pakistan. Some American Senators accused Pakistan of harbouring Osama bin Laden, while Pakistan accused the US of conducting military operations without the knowledge of the Pakistani state, thereby violating Pakistan's sovereignty. However, these tensions were eventually resolved through diplomatic means. It's worth noting that the foreign aid relationship between the US and Pakistan did not come to an abrupt end. Despite the post-2001 period being marked by fluctuations in US-Pakistan relations, the US made notable efforts to address emerging tensions. Finally, the 2015 National Security Strategy, as published by the US administration, stressed the importance of enhancing cooperation with Pakistan and working collaboratively to ensure regional security (Ali, 2019). This underscores the notion that the flow of foreign aid would continue as long as a balance of mutual benefit between the US and Pakistan is maintained.

Conclusion

This research delves into the evolution of the US foreign aid policy from 1948 to 2016, with a specific focus on two pivotal foreign policy shifts: the end of the Cold War in 1990 and the War on Terrorism that commenced in 2001. The examination of the Pakistan case offers valuable insights into the changing priorities and patterns of US foreign aid distribution, given Pakistan's historical significance in advancing US national interests during both the Cold War and the War on Terrorism. The study explores three interconnected arguments concerning US foreign aid distribution trends across the examined timeframes. First, within the bipolar international framework of the Cold War, the US is inclined to provide foreign aid to nations crucial to its national security interests (Marinov and Goemans, 2014). Second, when a recipient country's significance diminishes for US interests, as observed for certain countries post-Cold War, US foreign aid allocations tend to decrease, with the aid being contingent on normative expectations

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

like democratization and human rights improvements (Tan, 2016). Third, in the War on Terrorism period, if the recipient country's importance to US interests intensifies, foreign aid allocation from the US increases. However, the foreign aid regime with the recipient country does not revert to the Cold War-era patterns. This is due to the fact that the political concessions demanded by the US from recipient countries are not as strategically critical as during the Cold War, which was characterized by bipolar competition. Additionally, the recipient country is no longer able to wield "Soviet aid" as leverage in the aid negotiation process with the US (Fleck and Kilby, 2010).

Based on the study's findings, the primary driving force behind US-Pakistan foreign aid relations during the Cold War were Pakistan's strategic significance within the context of containment policy. Notably, the Cold War-era foreign aid arrangement between the US and Pakistan remained largely impervious to normative considerations, such as democratization and human rights improvements, as long as Pakistan held sway in terms of US interests. In this period, the US made calculations primarily based on its strategic objectives.

So long as Pakistan played a vital role in the US containment strategy against the Soviet Union, foreign aid continued to flow, with pragmatic considerations taking precedence. During the 1960s, Pakistan sought leverage by accepting foreign aid from the Soviet Union and China, which raised concerns in the US. However, the foreign aid dynamics remained largely unaffected due to Pakistan's enduring strategic importance. However, during the detente period, as Pakistan's strategic relevance waned, foreign aid dwindled substantially. This trend was eventually reversed in 1979 when the detente era concluded, and the Cold War tensions resurged.

With the conclusion of the Cold War and the subsequent shift away from containment strategy, Pakistan's strategic significance in the eyes of the US has diminished. As Pakistan's strategic relevance waned, foreign aid from the US saw a significant reduction. Notably, during this period, US foreign aid started to be tied to normative criteria such as democratization and nuclear disarmament, matters that weren't a major focus during the Cold War. In essence, the foreign aid allocated toward countries experiencing a reduction in their strategic importance might increasingly hinge on normative expectations. During the war on terrorism, Pakistan rekindled its strategic importance for the US, primarily due to its geographical location. This renewed strategic relevance prompted a resurgence in foreign aid akin to Cold War levels. However, it's worth noting that this upswing is not as pronounced as the foreign aid patterns during the Cold War era.

This discrepancy may stem from Pakistan's contemporary relevance not being as pivotal as it was during the Cold War and Pakistan's inability to employ another superpower as leverage during foreign aid negotiations.

References

- Alavi, H. (1998). Pakistan-US Military Alliance. *Economic and Political Weekly*, 1551-1557.
- Ali, M. (2009). US Foreign Aid to Pakistan and Democracy: An Overview. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 29(2), 247-258.
- Ali, M. (2019). *The Politics of US Aid to Pakistan: Aid Allocation and Delivery from Truman to Trump*. Routledge.
- Anwar, M., and Michaelowa, K. (2006). The Political Economy of US Aid to Pakistan. *Review of Development Economics*, 10(2), 195-209.
- Berthélemy, J.-C., and Tichit, A. (2004). Bilateral Donors' Aid Allocation Decisions—a three-Dimensional Panel Analysis. *International Review of Economics and Finance*, 13(3), 253-274.
- Bueno De Mesquita, B., and Smith, A. (2007). Foreign Aid and Policy Concessions. *Journal of Conflict Resolution*, 51(2), 251-284.
- Carapico, S. (2002). Foreign Aid for Promoting Democracy in the Arab World. *The Middle East Journal*, 379-395.
- Collins, L. (2008). United States Diplomacy with Pakistan Following 9/11, *WWS*, 547.
- Dollar, D., and Levin, V. (2006). The Increasing Selectivity of Foreign Aid, 1984–2003. *World Development*, 34(12), 2034-2046.
- Epstein, S. B., and Kronstadt, K. A. (2011). *Pakistan: US Foreign Assistance*. Congressional Research Service Washington, DC.
- Fair, C. C. (2016). The US–Pakistan Relations After a Decade of the War on Terror. C. Christine Fair, Shaun Gregory (Eds). *Pakistan in National and Regional Change* (pp. 71-81). Routledge.

US-Pakistan Foreign Aid Regime: Changing Trends from the Cold War to the War on Terror

- Farooq, T. (2016). *US-Pakistan Relations: Pakistan's Strategic Choices in the 1990s*. Routledge.
- Fleck, R. K., and Kilby, C. (2010). Changing Aid Regimes? US Foreign Aid from the Cold War to the War on Terror. *Journal of development economics*, 91(2), 185-197.
- Griffin, K. B., and Enos, J. L. (1970). Foreign Assistance: Objectives and Consequences. *Economic Development and Cultural Change*, 18(3), 313-327.
- Hussain, T. (2005). *US-Pakistan Engagement: The War on Terrorism and Beyond*. (Vol. 31). United States Institute of Peace.
- Khan, J. (2010). US-Pakistan Relations: The Geo-Strategic and Geopolitical Factors/Relations Americano-Pakistanaises: La Geostrategie et des Facteurs Geopolitiques. *Canadian Social Science*, 6(2), 61.
- Lai, B. (2003). Examining the Goals of US Foreign Assistance in the Post-Cold War Period, 1991-96. *Journal of Peace Research*, 40(1), 103-128.
- Lancaster, C. (2008). *George Bush's Foreign Aid: Transformation or Chaos?* CGD Books.
- Maizels, A., and Nissanke, M. K. (1984). Motivations for Aid to Developing Countries. *World Development*, 12(9), 879-900.
- Marinov, N., and Goemans, H. (2014). Coups and Democracy. *British Journal of Political Science*, 44(4), 799-825.
- McGillivray, M. (1989). The Allocation of Aid among Developing Countries: A Multi-Donor Analysis Using a Per Capita Aid Index. *World Development*, 17(4), 561-568.
- McKinlay, R. D., and Little, R. (1977). A Foreign Policy Model of US Bilateral Aid Allocation. *World Politics*, 30(1), 58-86.
- McKinlay, R. D., and Little, R. (1978). A Foreign-Policy Model of the Distribution of British Bilateral Aid, 1960-70. *British Journal of Political Science*, 8(3), 313-331.
- Morgenthau, H. J. (1962). A Political Theory of Foreign Aid. *American Political Science Review*, 56(2), 301-309.
- Moss, T. J., Roodman, D., and Standley, S. (2005). *The Global War on Terror and US Development Assistance: USAID Allocation by Country, 1998-2005*. Center for Global Development, 62.

- Neumayer, E. (2003). Do Human Rights Matter in Bilateral Aid Allocation? A Quantitative Analysis of 21 Donor Countries. *Social Science Quarterly*, 84(3), 650-666.
- Rowe, E. T. (1974). Aid and Coups D'état: Aspects of the Impact of American Military Assistance Programs in the Less Developed Countries. *International Studies Quarterly*, 18(2), 239-255.
- Schaffer, T. C. (2002). US Influence on Pakistan: Can Partners Have Divergent Priorities? *Washington Quarterly*, 26(1), 169-183.
- Sislin, J. (1994). Arms as Influence: The Determinants of Successful Influence. *Journal of Conflict Resolution*, 38(4), 665-689.
- Sunawar, L., and Coutto, T. (2015). US Pakistan Relations During the Cold War. *The Journal of International Relations, Peace Studies, and Development*, 1(1), 6.
- Tan, B. S. (2016). Aid and Democracy Promotion in Asia. *Asian Journal of Comparative Politics*, 1(2), 152-170.
- Thornton, T. P. (1982). Between the Stools?: US Policy towards Pakistan during the Carter Administration. *Asian Survey*, 22(10), 959-977.
- USAID. (2023). US Foreign Aid to Pakistan. United States Agency for International Development. US Foreign Aid by Country. <https://foreignassistance.gov/cd/pakistan/>.
- Zaidi, S. A. (2011). Who Benefits from US Aid to Pakistan? *Economic and Political Weekly*, 103-109.

An Assessment of a Nation Endowed with Arable Land and Mineral Resources: A Case of Food Insecurity in Rural Sierra Leone*

Samuel Gabriel KATTA

Master's Graduate, Department of Peace and Conflict Studies, Tokyo University of Foreign Studies, samuelgabrielkatta@gmail.com, 0009-0009-1161-8109.

Research Article

Submitted:

19 August 2024

Accepted:

18 November 2024

Keywords: Administrations, Food Insecurity, Mismanagement, Resources, Sierra Leone

Abstract

Researchers frequently emphasise violence, poverty, climate change, and instability as the primary factors contributing to food insecurity in Africa, subsequently shedding less or no attention to the mismanagement of vast amounts of arable land and the abundance of mineral resources. This endeavour in Sierra Leone reveals the mishandling of fertile land and mineral resources, which, if effectively managed, might promote food security and address the issue of hunger. The author conducted interviews with a total of 47 individuals, including farmers, traders, government officials, and representatives of civil society groups, using both primary and secondary data in some hunger-prone districts. In addition, this research used scholarly papers, media articles, reputable websites, and information from reliable local and international organisations. The research finds that while various common variables can produce food insecurity, it is important to evaluate the mismanagement of arable land and mineral resources by a nation that has plenty of these resources.

* This article is an excerpt from the author's thesis titled "A Case of Food Insecurity in Rural Sierra Leone, 1996-2022". It was supervised by Hideaki Shinoda in 2023 at Tokyo University of Foreign Studies, Japan.

Introduction

Academics such as Hendrix (2013), Martin-Shields (2019), Misselhorn (2005) and Smith (2006) have specifically examined climate change, poverty, instability, and violence as the key contributors to food insecurity in Africa. This study questions the belief that food insecurity in Sierra Leone is exclusively caused by different circumstances like; climate change, violence, instability and poverty. It contends that the inadequate handling of cultivable land and mineral resources should also be taken into account in the discourse. Hence, the main contention presented in this paper is straightforward: the inappropriate use of cultivable land and valuable mineral resources such as diamond, bauxite, iron ore, etc., which are abundant in a country like Sierra Leone, significantly contribute to the nation's food insecurity. The author contends that by effectively harnessing these resources, the issue of food insecurity can be effectively addressed.

The present existing meaning agreed upon at the 1996 World Food Summit, is “a situation that exists when all people, at all times, have physical, social and economic access to sufficient, safe and nutritious food that meets their dietary needs and food preferences for an active and healthy life (FAO, 2008). “Food security is the measure of an individual's ability to access food that is nutritious and sufficient in quantity” (Concern Worldwide, 2021).

As defined in the Cambridge Dictionary, mismanagement means “the process of organising or controlling something badly” (Cambridge Dictionary). Similarly, in the context of this undertaking, mismanagement is regarded as the act of improperly handling or caring for something. Specifically, this pertains to the inappropriate utilisation of resources such as land that is suited for food production and the financial gains obtained from the sale of minerals like Diamond, Rutile, Iron Ore, and so on.

Laurent E. Cartier and Michael Bürge (2011) stated that Sierra Leone is a country that has a significant amount of valuable minerals, including diamonds, gold, rutile, and bauxite. The country is predominantly known for its diamond industry, which was initially founded in 1930 and continues to be the primary source of income from exports for the country. Rutile and bauxite are exclusively exploited by large-scale mining corporations, while the alluvial characteristics of diamond and gold resources make them accessible to both artisanal miners and larger mechanised operators. Artisanal mining is prevalent in both the northern and eastern regions of Sierra Leone and plays a significant role in supporting the livelihoods of a substantial

portion of the population. While the country achieved the lowest position (112/113) in Sub-Saharan Africa in the 2022 Global Hunger rankings (Economist Impact, 2022).

This paper presents a novel viewpoint on the current status of food security in Sierra Leone. From a perspective where the potential of extensive fertile land and abundant mineral resources has not been effectively harnessed to address the worsening problem of food insecurity in the country.

The primary objective of this endeavour is to highlight the misuse of cultivable land and mineral resources, which have the potential to generate revenue to address the issue of food insecurity, which is regarded as a fundamental cause of food insecurity. This will aid in providing answers to the issue of food insecurity in a distinct manner.

A qualitative research approach was utilised in this undertaking. The main sources of data consisted of structured in-person interviews, reports from government and local and international non-governmental organisations, as well as dissertations. Forty-seven individuals were interviewed, consisting of eight farmers, eight food commodity traders, five government officials, eight community authorities, one representative from a non-governmental organisation, two representatives from international non-governmental organisations, and fifteen local residents. Other than the government officials and non-governmental officials, the rest of the respondents are permanent residents in the rural part of the country. Koinadugu, Bo, Pujehun, Port Loko, Kailahun and Regent were the districts or communities in which these interviewees were located. The interviews focused on the problem of resource mismanagement (including land, minerals, and finance), which has resulted in a condition of food insecurity in the country, specifically in rural Sierra Leone. The secondary sources of information were obtained from scholarly journals, articles, and books. This methodology facilitated a thorough examination and deep understanding of the food security condition in rural Sierra Leone. The study's original contribution is supported by the diverse respondents who provided valuable insights into the actual management of land and mineral resources and its impact on the situation of food security in Sierra Leone.

To address ethical concerns, participants are assigned labels such as government official 1, government official 2, farmer 1, farmer 2, food commodity trader 1, community authority 1 and community resident 1, while keeping their identities confidential. In addition, the author examined scholarly articles, reliable reports from regional and international organisations, as well as

documentary and archival records from international institutions such as the Food and Agriculture Organisation, Concern Worldwide, Human Rights Watch, British Broadcasting Corporation, and similar sources.

Although the study remains pertinent in scholarly discussions, it is crucial to recognise its limitations. An improvement may have been made by collecting a bigger sample size from all the districts in rural Sierra Leone, which would have resulted in a more thorough understanding of the subject matter. Furthermore, it is crucial to take into account sufficient time as a significant prerequisite and unreliable network connectivity as a hindrance. Consequently, contacting certain respondents in the aforementioned groups, particularly farmers, becomes very challenging. When conducting future studies on food security in rural Sierra Leone, it is essential to take these limitations into account.

This article starts by introducing the study and establishing the theoretical and methodological basis for the remainder of the work. It then moves on to probe the means of management of state resources since the attainment of independence, right onto the civil war, with a keen focus on how the management of land and mineral resources has impacted the state of food security in rural Sierra Leone. After examining the methods of managing the state's resources from independence to the war, the paper then explores the management of the nation's resources and the issue of food security in post-war Sierra Leone. Ultimately, the final section of the paper provides a conclusion by evaluating the argument of the study in light of relevant literature.

1. Sierra Leone and Food Insecurity

Sierra Leone is a significant rice-producing and rice-consuming nation in West Africa. In the early 1950s, Sierra Leone was a rice exporter. Since 1955, the agricultural sector has failed to meet the demands of the domestic market. From 1960 to 1970, the average annual imports amounted to \$2.7 million. Despite the government's attempts to boost domestic rice production through various measures such as a price-support programme, fertiliser subsidisation, land clearing, a heavily subsidised mechanical-ploughing scheme, and the establishment of the Rice Corporation to regulate imports, ensure proper distribution, and set prices, the need to import rice has persisted. However, the Government of Sierra Leone has made self-sufficiency in rice production the primary objective of its national agricultural policy (Due and Karr, 1973)

The Government of Sierra Leone has identified agriculture as the primary sector of the national economy and is concentrating its development endeavours on it. This is unsurprising because agriculture makes up over 50% of the Gross Domestic Product (GDP) and employs more than 75% of the workforce in the country. Approximately 74% of the country's land area, which amounts to 5.4 million hectares, is suitable for cultivation. This region encompasses 4.3 million hectares of highland terrain and 1.1 million hectares of low-lying plains. More than 90% of the lowland region is suitable for growing crops, particularly rice. The country features several types of fertile and less fertile land formations, such as the inland valley wetlands found across the country, the saucer-shaped bolilands in the northern region, the riverain grasslands prone to deep floods in the southern region, and the tidal mangrove swamps along the North-western coastal strip. Rice cultivation is practised in highland areas across the country, using the environmentally harmful slash-and-burn shifting cultivation method, which is currently being prohibited. Approximately 66% of the population resides in rural villages, where they earn their living through agricultural activities. However, every year, the country purchases around 40% of its primary food source, rice, from other countries (Conteh et al., 2012)

From 1991 to 2002, Sierra Leone, a small country in West Africa, saw a devastating ten-year war that resulted in the death of an estimated 50,000 to 200,000 people. The conflict was characterised by instances of sexual assault, disfigurement, and the coerced enlistment of underage combatants in both the insurgent and official military forces. The country is currently undergoing a prolonged recovery process from the civil war, which was one of the most savage conflicts in Africa and has been ongoing for twenty years. Sierra Leone continues to be profoundly fragmented and afflicted by corruption. Despite its abundant wealth, it ranks among the most impoverished nations globally (France 24, 2021). Rebuilding and developing Sierra Leone after the war poses several difficulties. One of the challenges faced is the considerable lack of access to food and limited financial support in rural areas. This is particularly challenging for subsistence farmers who are still in the process of recovering from the war's aftermath. Despite the seemingly advantageous circumstances in rural areas, a significant concern arises: why does a considerable amount of fertile land remain unutilized? There is a possibility that land tenure issues in rural Sierra Leone may be preventing lands from being used for production and investment (Unruh and Turray 2006: 8). Furthermore, a significant amount of the land allocated for non-

agricultural purposes, such as mining, has become unsuitable or incapable of supporting food production once mining activities have concluded.

1.2. Sierra Leone: Geography and the People

Sierra Leone is located in the western region of Africa. The country was named after the 15th-century Portuguese navigator Pedro Da Cintra, who was the first European to see and map Freetown harbour. The term “Serra Lyoa” is of Portuguese origin and refers to the diverse hills that encircle the bay. Freetown, the capital, possesses one of the largest natural harbours in the world. While the majority of the population is involved in subsistence agriculture, Sierra Leone also serves as a mining hub. The land of this region produces valuable resources such as diamonds, gold, bauxite, and rutile (titanium dioxide) (Britannica, 2024). Sierra Leone, similar to numerous other African countries, possesses a mosaic of numerous ethnic groups, each making valuable contributions to the nation’s abundant cultural legacy through distinct languages, traditions, and histories. Sierra Leone’s identity is influenced by its diverse population of more than 15 ethnic groups. The Mende ethnic group, which makes up over 30% of Sierra Leone’s population, is primarily concentrated in the southern and eastern areas of the country. The Mende language, spoken by this tribe, is considered a prominent language in Sierra Leone. The Temne ethnic group, primarily located in the northern region of Sierra Leone, represents a significant portion of the country’s population, accounting for more than 30% of the total. There is a current dispute on whether they exceed the Mende ethnic group in terms of population (Loispiration, 2024).

In January 2024, the population of Sierra Leone was 8.88 million. The data indicates that Sierra Leone’s population saw a growth of 186,000 individuals, equivalent to a 2.1% increase, from early 2023 to the beginning of 2024. The female population in Sierra Leone accounts for 49.9%, and the male population makes up 50.1%. At the beginning of 2024, 44.6% of Sierra Leone’s populace resided in urban areas, whereas 55.4% lived in rural regions (Datareportal, 2024).

The rural areas of Sierra Leone are inhabited by people residing in rural villages. The rural population of the country is estimated to be 55.7% as of 2023 (Trading Economics, 2024). The country is geographically partitioned into five primary areas, with four of them being designated as provinces. The provinces are subdivided into 16 districts and 190 chiefdoms. Until 2017, the

An Assessment of a Nation Endowed with Arable Land and Mineral Resources: A Case of Food Insecurity in Rural Sierra Leone

country had just three provinces that had fewer districts (14) and chiefdoms (149) than others. The aforementioned provinces include the Northern Province, Eastern Province, Southern Province, and North-West Province. At the administrative level, these provinces are subdivided into five units. The capital, Freetown, is located in the western area.

The Eastern Province is located in the eastern half of the country and shares borders with Guinea and Liberia, as well as two other provinces of Sierra Leone. This area is characterised by the presence of two mountain ranges and is one of only two provinces that lack a coastline. The discovery of diamonds in Sierra Leone in the 1930s marked the beginning of a key era in the province's history, as diamond mining became a prominent industry. The Eastern Province is renowned as the epicentre of Sierra Leone's diamond mining industry. Additionally, the country's Northern Province is located in the northern region of Sierra Leone. It shares boundaries with the Republic of Guinea and three other provinces in Sierra Leone. The province is predominantly characterised by hilly forests, which provide habitat for a variety of endangered species. In Sierra Leone, the Eastern Province is one of two provinces that do not have a coastline, along with the Northern Province. Before 2017, this region encompassed the territory that is currently known as the North-West Province of Sierra Leone. When combined, the two provinces had a collective land area of 35,936 square kilometres (13,874 square miles). However, there is no official measurement available for the individual areas of the more recent provinces (MAPPR).

Consistent with the above-mentioned, the Southern Province of Sierra Leone possesses the largest portion of the coastline along the Atlantic Ocean. Additionally, it shares boundaries with Liberia and each of Sierra Leone's five administrative regions. Bo city serves as the capital of this region, with the Mende ethnic group being the most populous. Bo City, alternatively referred to as Bo Town, serves as the primary hub for economic activities in the Southern Province and holds the distinction of being Sierra Leone's second most populous city. The city's development commenced in 1889 with the establishment of the Sierra Leone Government Railway, which remained operational until 1974. At that time, it served as the capital of the British Protectorate of Sierra Leone until the country gained independence in 1961. Bo is considered the second most significant city in terms of transportation, economy, and education, following Freetown. The Southern Province of Sierra Leone comprises the districts of Bo, Moyamba, Pujehun, and Bonthe. In addition, the northwest area of Sierra Leone shares boundaries with the Atlantic Ocean, Guinea, and three domestic provinces. The capital and economic centre of the region is

Port Loko, and it is geographically divided into three districts. Before 2017, the North-West Province was a part of the Northern Province and had a total area of 35,936 square kilometres (13,874 square miles). Due to the division of the provinces, the precise measurement of the new provincial territories is unknown (MAPPR). Agricultural activities, including farming, fishing, and livestock husbandry, are the primary drivers of the economy in this region. In addition, the region possesses a stockpile of valuable natural resources, including gold, aluminium, and bauxite, which further bolsters the local economy.

On the other hand, with the collapse of state institutions and prolonged periods of mismanagement and ineffective leadership under consecutive political administrations, the country endured a decade of social upheaval, resulting in the displacement of thousands of individuals and the destruction of numerous lives and assets. According to the author, this was inevitable (Zack, 1999). Many scholarly articles on the causes of the conflict have highlighted the widespread belief that a prolonged period of mismanagement and incompetence resulted in economic difficulties and social unrest. This, in turn, motivated numerous young individuals to resort to violence as a means of expressing their grievances and discontent with the current government.

1.3. Agriculture in Post-War Sierra Leone

According to Sierra Leone's Truth and Reconciliation Commission, the civil war was caused by a combination of internal and external circumstances. However, the Commission found that years of poor governance, widespread corruption, and the violation of basic human rights were the primary reasons for the dismal conditions that ultimately led to the inevitable conflict. Subsequent governments become progressively indifferent to the desires and requirements of the majority. Instead of enacting beneficial and forward-thinking policies, each government continued the negative and self-interested actions that were already in place from the previous administration. At the onset of the conflict, the nation had been deprived of its dignity. The breakdown of institutions resulted in the majority of individuals experiencing severe poverty. The government lacked any form of accountability. Political expression and dissent had been suppressed. The concepts of democracy and the rule of law had ceased to exist. In 1991, Sierra Leone was a highly fragmented society with a significant propensity for violence (Sierra Leone TRC).

Ndumbe (2001) noted that the civil conflicts and wars in most African countries during the past century have been largely driven by political manipulation, mismanagement, ethnic politics, economic deprivation, political disenfranchisement, and fights for control of important resources. This statement is undeniably accurate when applied to Sierra Leone. The battle in that region mostly originated from ethnic tensions, the competition for dominance over the diamond mines, and the questionable actions of neighbouring countries.

Following the conclusion of the civil war, there has been a significant rise in rice production levels. However, a substantial portion of this gain can be attributed to the extension of the cultivated area rather than an improvement in yields. Sierra Leone's rice crop yields are quite low compared to international norms, usually ranging between 1.0 and 1.5 t/ha and have remained unchanged over the past two decades. Approximately 87% of the nation's agricultural workers cultivate rice, and the typical yearly income for households in rural areas amounts to Le 3.6 million (equivalent to approximately US\$847). On average, rural households allocate 65 per cent of their entire expenses towards food (Binns and Bateman, 2017). The civil war had a substantial impact on agricultural production, which previously employed approximately 60% of the people and accounted for around 35% of the GDP. Moreover, as the civil conflict intensified, the mining as well as coffee and cocoa output and exports declined, thereby exacerbating the economic weakness. According to the Food and Agriculture Organisation (FAO), the agricultural extension services were severely hindered by insecurity and a lack of movement during the civil war, resulting in farmers being largely self-reliant. During the war and cropping season, significant limitations included the extensive displacement of farmers, the damage and theft of farmers' crops, seeds, and tools, a scarcity of seeds and other planting materials, an absence of fertilisers, and a shortage of workers (FAO, 1997).

Based on a credible source, the country ranks third in terms of worldwide hunger, with 36% of its youngsters experiencing stunted growth. The Ebola pandemic had a devastating impact on the country's health system, economy, and food security situation, leaving many already impoverished families without one or both providers. Persistent poverty diminishes the accessibility of food. Sierra Leone has a high prevalence of hunger, with almost 38% of children under the age of five experiencing chronic malnutrition. Due to their heavy dependence on subsistence farming as a primary source of income, those residing in rural communities still have substantial obstacles concerning food security. As a result, these homes are especially susceptible

to food shortages. Nearly half (49.8%) of these households lack access to sufficient food, with 8.6% facing extreme food insecurity and 41.2% facing moderate food insecurity. The main contributing factors to Sierra Leone's elevated level of food and nutrition insecurity encompass insufficient income, inadequate household earnings to sustain a satisfying diet, limited utilisation of mechanised agriculture, and a scarcity of cultivable land (WVI).

Equally important, bad governance is one of the major causes of the devastating conflict that wreaked havoc on thousands of people for over a decade. This menace as argued by many scholars is a cause for the skyrocketed rate of youth unemployment, poverty and poor standard of living in the country. This position is supported by the following views of some government officials who have served under different political administrations.

Government Official 1:

“Before we handed over power to this current government, we raised huge amounts of funds from donor support and other sources of income to facilitate work in every sector of government and the agriculture sector was a priority, therefore it is shocking to see that the current government is not being able to properly manage a sector of government we worked tirelessly to keep in the right direction”¹

Government Official 2:

“Looking at the work we did after we took office in 2007, the records are crystal clear that our government made significant gains in every ministry of government and the agriculture ministry is one of the major departments of government in which those gains were made”.²

Given the viewpoints of Government Officials 2 and 3, it is a clear indication that the respondents appear to be more defensive and playing the blame game which is a similar notion as compared to most of the responses from their opponents. It is no news that the SLPP and APC political parties are known for pointing fingers at each other instead of proffering a persuasive strategy conducive to the advancement of the nation. Added to this, the existing circumstances in the country as stated in some of the literature utilised in this research is contrary to the politically motivated perspectives of the said respondents. A further explanation of the viewpoints of

¹ Government Official 1, Author's face to face interview conducted on 11th March 2023.

² Government Official 2, Author's face to face interview conducted on 11th March 2023.

government workers is stated in the following excerpts. These government workers have served different governments of the two political parties that have been ruling Sierra Leone since it attained independence in 1961. According to them, they have over twenty-five years of experience in the civil service.

Government Official 3;

“The current government of Sierra Leone has inherited the challenge of ghost civil servants in the civil service sector. This issue has been hindering development as a significant portion of the country’s limited financial resources has been allocated to non-existent public workers.”³

Government Official 4:

“The issue of ghost workers in the public service has long been a problem that hampers the progress of successive political administrations. It is in the awareness of some officials government officials especially those in charge of recruitment of civil servants as well as those that disburse funds for payment of salaries(ministry of finance) as to, who is a legitimate government worker and who is not, therefore she thinks that ghost workers are within the system only because of the failure of some people within the system to prevent that from happening. However, successive political administrations have made some considerable efforts to tackle this problem, yet it is still in existence. She also stated that the income of ghost workers is sucking from the nation’s budget like a mosquito feeding on human blood for its own selfish interest”⁴

In 2019, the Sierra Leone government disclosed that approximately 5000 employees in the public sector may be collecting salaries as fictitious personnel. Half of the possible ghost workers, who are causing the state to lose billions of Leones, consist of civil servants, teachers, and police personnel (The Sierra Leone Telegraph, 2019). In Sierra Leone, the payment of Ebola personnel has frequently been halted due to the challenge of differentiating between authentic workers, such as ambulance drivers and gravediggers, and individuals who are falsifying their identities to receive hazard bonuses or attempting to register multiple times to receive extra compensation (Reuters, 2015).

³ Government Official 3, Author’s face to face interview conducted on 11th March 2023.

⁴ Government Official 4, Author’s face to face interview conducted on 11th March 2023.

Fayiah (2022) noted that critics contend that Sierra Leone's sustainable development and progress have been severely hindered by factors such as colonialism, civil war, the Ebola outbreak, the COVID-19 pandemic, and pervasive corruption. Corruption in Sierra Leone has deprived the country's youth and future leaders of their potential. The endeavour to tackle corruption in Sierra Leone is encountering challenges as corruption has bestowed increased power and fame onto many individuals, enabling them to draw more people into politics and thereby bolstering the numbers of their political party. Therefore, individuals who oppose any type of corrupt behaviour in the public domain encounter persistent threats and intimidation, and in certain instances, they are unjustly terminated without due process.

2. Sierra Leone Independence and the Management of its Resources

Following the attainment of independence, the country has gone through many hurdles. Due and Karr (1973) argued that before the nation attained political independence from Britain in 1961. Sierra Leone was a rice exporter in the early 1950s, however, in 1955, it started importing rice, which is its main staple food. This shift occurred because the country's agricultural sector was unable to supply the domestic demand for rice. According to the authors, imports during the period from 1960 to 1970 are estimated to have amounted to an annual total of 2.7 million USD. The government has made efforts to enhance rice production by implementing measures such as a price-support programme, land clearing, fertiliser subsidisation, and a heavily mechanised ploughing scheme. Additionally, rice cooperation has been established to regulate imports, ensure proper distribution of rice across the country, and manage the collection, sales, storage, and pricing of imported rice. However, despite these initiatives, the process of rice importation has persisted.

Sierra Leone possesses a favourable geographical location and abundant mineral and marine resources. However, the country also displays significant economic, political, and environmental vulnerabilities. Geographically, it is situated at an approximately equal distance from Europe and North America. Additionally, it possesses the third-largest iron ore deposit and the fifth-largest rutile deposit globally. The nation is located among one of the most productive maritime ecosystems in the world, boasting a high abundance of fish resources on a worldwide scale. Additionally, it is home to the deepest natural harbour in Africa. Sierra Leone possesses the second largest amount of rainfall in Africa, along with fertile agricultural terrain and plentiful tourism resources (Ministry of Finance of Sierra Leone, 2021).

Agriculture is the primary source of livelihood for rural communities and the most influential economic sector in Sierra Leone, followed by mining. It contributes 50 per cent to the Gross Domestic Product (GDP). The crop division holds a strong position in the agricultural sector, with rice being the prevailing crop in this sector. The majority of farmers in Sierra Leone cultivate rice, which is considered the primary food source and holds political significance in the country. The process of rice cultivation not only ensures food security for the population but also generates substantial employment opportunities for a significant number of farmers. Additionally, it contributes to the conservation of vital foreign currency reserves and has a significant impact on the entire economy of the country. Sierra Leone has prioritised achieving rice self-sufficiency as a key priority in its agricultural development agenda since gaining independence. Significant interventions in the sector have involved both direct government involvement and indirect engagement, facilitated by donor-funded integrated agricultural/rural development initiatives. All of these measures were aimed at small-scale farmers, who make up around 90% of the total farmer population. The outcomes of the several interventions were largely unsatisfactory, and during the past two decades, the overall performance of the agricultural sector has been poor (JICA, 2009).

Ochiai (2017) pointed out that one of the primary obstacles in Sierra Leone's agriculture sector is the governance of land by government agencies. Foreign businesses have acquired or are planning to acquire 21.4% of the country's arable land for large-scale industrial agriculture. In African countries where state governance has not fully spread throughout society and where the establishment of political order since the end of the colonial period is still incomplete, donor-promoted policies that seek to enhance the rights of land users are largely ineffective in providing genuine and strong rights of private land ownership to these users. Historically, African nations have endeavoured to govern their society by exerting control and authority over land. Granting land users meaningful private ownership rights would involve willingly weakening social governability through the land, which is a crucial mechanism for maintaining political order. Therefore, it is doubtful that states would select for this choice. In numerous African nations, the implementation of policies aimed at enhancing the rights of land users does not typically result in the establishment or granting of authentic private ownership rights.

2.1. Mining and Agriculture

Socfin Agricultural Company Sierra Leone Ltd. (Socfin SL) is one notable example. The company has obtained high-level government support for its rubber and oil palm plantation in the Malen chiefdom. The company has leased 16,000 acres of fertile farmland for 50 years. The estimated cost of the investment is expected to be \$100 million. The business operates as a subsidiary of the Socfin corporation based in Belgium. The Socfin SL arrangement has already generated dissatisfaction among key stakeholders, notably local farmers. Green Scenery has received complaints regarding a lack of openness, limited or no involvement of elected authorities and key players in decision-making processes, insufficient understanding of prospective relocation options, and the exertion of pressure on landowners and town chiefs to sign agreements (Green Scenery, 2011).

The acquisition of this site has sparked controversy from the outset. Shortly after the initial lease was finalised, several local neighbours denounced it as unlawful. The Malen Affected Land Owners Association (MALOA) submitted a letter to the government in October 2011, claiming that the lease contract lacked transparency and consultation with local stakeholders. They also criticised the compensation for the land as “pittance” and “unacceptable”. In addition to collecting bribes from SAC and coercing landowners into approving the lease, the letter also accused Malen’s Paramount Chief Victor Kebbie, who is the leader of the Chiefdom Council and the main driving force behind the deal (Dialogue Earth, 2022). The following excerpts from some community inhabitants assert the author’s viewpoint on the improper management of land and the poor execution of mining operations. According to the first respondent.

Community Resident 1:

“Socfin is a significant contributor to pollution and land grabbing. The sudden appearance of the company in the chiefdom caught many people off guard, as they were not given any prior notice or information regarding the extent of the company’s operations, such as the specific land area to be utilised and the duration of their work. This has caused shock and dissatisfaction among a significant number of individuals.”⁵

Also, as evidenced by another respondent, Farmer 1 who resides in Sahn Malen Chiefdom where Socfin operates in Pujehun district mentioned that:

⁵ Community Resident 1, Author’s face to face interview conducted on 14th March 2023.

Farmer 1:

“Access to land is increasingly problematic for farmers in their community due to the communal ownership-based land tenure system. Local authorities often restrict their access to large areas of fertile land, which is typically allocated to multinational companies for non-food production activities. There have been numerous cases where individuals have constructed residences or businesses on communal land without any official documentation to prove their ownership. The limitations imposed by local officials on land access, which they often exploit for personal gain or grant permission to foreigners to exploit with a significant amount of the profits benefiting themselves, is a matter of concern.”⁶

Furthermore, Sierra Leone is a country abundant in natural resources and characterised by a wealth of minerals. Although the nation possesses significant geological resources, its economy remains relatively small. The mining and quarrying sectors in Sierra Leone assist about 82,000 individuals, constituting around 3% of the country’s workforce, either through direct or indirect employment. In 2016, minerals, specifically iron ore, diamonds, bauxite, rutile, and gold, accounted for 91.1% of the country’s exports and contributed 2.7% to its GDP. The three most renowned mining companies in Sierra Leone are Sierra Rutile Limited, specialising in rutile mining in the Bonthe area, Ocea Mining Company, primarily engaged in diamond mining in the Kono region, and SL Mining Company, focused on iron ore mining in Lunsar, Port Loko district. Mining on a large scale continued to be a crucial element of the economy. In a research published in 2014, Human Rights Watch found that mining activities were responsible for the worsening environmental and social issues in mining communities. These issues included severe land destruction, negative impacts on community relocation, and challenges related to health and safety. The communities engaged in the extraction of iron ore, rutile, and diamonds in the Bonthe, Kono, and Port Loko regions of Sierra Leone serve as prominent illustrations of this underlying assumption. The country’s mineral mining has long been associated with widespread deforestation, land degradation, and environmental damage. The adverse impacts of mining activities encompass the depletion of arable land, inadequate water resources, and the destruction of forests, all of which are interrelated with the widespread and intrinsic harm to the environment

⁶ Farmer 1, Author’s face to face interview conducted on 14th March 2023.

(Human Rights Watch, 2014). Community residents 2 and 3 who both live in the Kono district, mentioned that:

Community Resident 2:

“It is not surprising that many young people have turned to commercial bike riding as a means of survival instead of farming. This is due to the land degradation and environmental pollution caused by mining activities in the area, which has made it one of the most vulnerable places in Sierra Leone. Commercial motorcycle riding is a significant source of revenue for individuals in rural areas of Sierra Leone. This is because motorcycles can navigate difficult terrains that are inaccessible due to inadequate road infrastructure. Consequently, many young people are now engaged in the motorcycle riding business as an alternative to farming, leading to a decrease in food production in the district.”⁷

Community Resident 3:

“Most of my friends are commercial bike riders. They were mainly into farming as a means of survival but due to community conflict over land distribution, low income gained from the harvests of products and the impacts of mining activities in our community, they took up bike riding as a new form of employment which is proving to be very good for them. Now very few of us go to the farms.”⁸

Mining activities in Sierra Leone also cause environmental degradation as an unintended consequence. Water and soil contamination is prevalent in most mining areas as a result of mining operations. Traditional sources of clean drinking water have been destroyed or poisoned. Groundwater in multiple mining regions has been polluted by the presence of heavy machinery and oil spills caused by leaching. Mining in specific regions results in the formation of uneven mounds throughout the excavated terrain, leading to disturbances in the water drainage system (World Bank, 2008). For instance, Koidu Holding Ltd. in Kono District employs site bombardment as a method for extracting Kimberlite minerals. This procedure primarily leads to the formation of large artificial trenches and the deterioration of soil structure, composition, and

⁷ Community Resident 2, Author’s face to face interview conducted on 17th March 2023.

⁸ Community Resident 3, Author’s face to face interview conducted on 17th March 2023.

biodiversity. The mineral mining industry in Kono District is considered a controversial endeavour, as it has both benefits and drawbacks (BBC, 2017).

Sierra Leone possesses a significant amount of natural resources, however, the mining activities in the country have exposed it to environmental harm. Mining communities often face societal tensions due to the potential trade-off between the expected job benefit and the environmental cost of mining operations. The adverse impacts of mining operations in recent decades have eclipsed the sector's role in the nation's progress. This is mainly due to the nation's lenient environmental legislation and the ineffectiveness of mine monitoring agencies in supervising mining company activities (Fayiah, 2020).

Impoverished rural areas lacking in social and economic infrastructure, limited non-farm job options, and minimal chances of upward social mobility are attractive to large-scale land investors who entice them with promises of a more prosperous socio-economic future. These coupled with the governing mechanisms in Sierra Leone lack the necessary capacity to effectively manage foreign property agreements and the resulting impacts of large-scale land acquisitions on the socio-economic and cultural aspects of its inhabitants. This can be illustrated by various characteristics, such as the severely underdeveloped organisation, supervision, and operation of land markets in the country. Moreover, the rental costs for property obtained by companies from local farmers are extremely low, do not correspond to market pricing, and are particularly unfair to the communities from which the land is acquired (Yengoh et al., 2016).

2.2. State Accountability and Management of Finance

The management of state resources transcends land management as it also includes financial resources accrued from transactions in mineral resources and the utilisation of other state funds derived from the various means of domestic revenue collection which are also another crucial topic in addressing the state of food security in Sierra Leone. According to the Truth and Reconciliation Commission of Sierra Leone. As governments assumed control, their reliance on the interests and wishes of the populace diminished progressively. Each tyrannical regime perpetuated the issues and self-interested plans initiated by the previous one, rather than pursuing beneficial and forward-thinking initiatives (Sierra Leone TRC).

An essential characteristic of Sierra Leone, much discussed in literature, is the gradual decline of the state during the 1970s and 1980s, ultimately resulting in its complete collapse in the

1990s. The author re-echoed the words of William Reno, “the collapse of the Sierra Leonean state is not due to a sudden absence of power, but rather a premeditated plan by political leaders to weaken state structures, public services, and institutions while controlling economic resources” During the period from 1964 to 1968, the country began to experience corruption and mismanagement. However, it was Siaka Stevens who actively and deliberately undermined the state to consolidate his position and gain control of the country’s economic resources and infrastructure (Ducasse-Rogier, 2004).

According to the 2013 annual report of the Audit Service Commission, multiple government agencies exhibited significant deficiencies in the administration of state affairs. These deficiencies included irregularities in domestic revenue collection and information recording, unfair procurement practices, inadequate contract management, and weak oversight. Nearly ten years later, the 2022 report from this esteemed institution reveals a pattern of mishandling of income and spending by some government departments. This aligns with the management of state resources in the immediate aftermath of the conflict in the country (Audit Service Sierra Leone, 2014).

3. Absence of Improved Farming Techniques in Post-War Sierra Leone

Evidence from post-conflict Sierra Leone shows that the expected economic effects of the reforms adopted after the war did not occur. Sierra Leone now ranks 181 out of 191 countries on the UN Human Development Index (HDI). Right after the war in 2002, the country held the 169th rank. Nevertheless, as a result of the deteriorating state of administration and management, it has been steadily falling. The determinants of food production, mortality, economic development, and youth unemployment, which significantly influenced the duration of the eleven-year conflict, have now reached an unprecedented level of almost 80%. Moreover, a staggering 70% of the population is currently residing in conditions of poverty, while 26% are enduring the harsh realities of extreme poverty (Human Development Reports, 2024). Additionally, Sierra Leone is ranked 116th out of the 125 countries in the 2023 Global Hunger Index, based on the available data for calculating the 2023 GHI ratings. Sierra Leone has a serious level of hunger, as indicated by its score of 31.3 in the 2023 Global Hunger Index (Global Hunger Index, 2024).

According to the 2020 Emergency Food Security Monitoring System report from the World Food Program, almost 80 per cent of the food consumed in the country is imported. The

United States exported agricultural products worth \$21.18 million to Sierra Leone in 2022. However, out of around 5.4 million hectares of fertile arable land, 75 per cent is still not used for cultivation. The area is highly conducive for cultivating a diverse array of crops, such as rice, cassava, maize, millet, cashew, rubber, ginger, vegetables, fruits, sugarcane, cocoa, coffee, and oil palm. Additionally, it is also good for cattle rearing. At present, the agricultural sector is largely controlled by small-scale farmers who rely on outdated tools, and obsolete techniques and have limited access to resources for farming. Nevertheless, a limited number of commercial agricultural enterprises engaged in the production of biofuels and energy, palm oil, lumber, rice, sorghum, cultivation and preservation of pineapples, manufacturing of juice concentrates, and offering agricultural machinery contracting services (International Trade Administration, 2024).

If the majority of farmers in Sierra Leone do not have access to modern agricultural equipment, agricultural education, and other essential resources for food production, then the process of cultivating and producing food is bound to fail. This is a common occurrence in modern-day Sierra Leone, as a significant number of farmers are impoverished and depend on assistance from donors and the government to obtain the necessary resources for food production. The author was informed that this process has been influenced by authorities through nepotism, corruption, and tribalism. According to respondent Farmerr 2, who lives in the Koinadugu district:

Farmer 2:

“They are accustomed to using traditional farming tools such as a cutlass and hoe. This is not because they are unable to use other tools, but rather because these are the only tools they have access to. Purchasing a tractor or other farming equipment is not feasible for them due to the high cost. Various governments have received external assistance in the form of agricultural equipment. However, only a small portion of these things are being distributed to our communities and entrusted to community officials, who typically utilise them on their personal farms.”⁹

⁹ Farmer 2, Author’s face to face interview conducted on 19th March 2023.

Furthermore, Farmer 3, who farms in the Falaba district, stated that:

Farmer 3:

“The absence of mechanisation is a longstanding issue encountered by numerous farmers in the nation. Some of us are utilising equipment that was formerly employed by our parents and grandparents. We continue to utilise these tools mostly due to their low maintenance requirements and affordable acquisition costs, rather than their ability to enhance production.”¹⁰

Farmer 4:

“Our unfortunate condition as farmers, characterised by an inability to procure essential farming equipment and limited access to extensive land for agricultural operations, is disheartening. Our way of life is politically polarised, affecting even food production. Food producers, including cow rearers like me, require some form of link or favour from authorities to operate freely. Occasionally, we face huge taxes while trying to sell our items in markets, particularly in urban centres, and certain financial duties are inconsistently imposed on individuals without clear justification.”¹¹

Food Commodity Trader 1:

“Over the last five years, the cost of food commodities has risen drastically. It is more surprising that the cost of food produced in the country like Cassava, Potato, Yam etc have almost tripled. Some of our friends who grow these crops said the price increment is influenced by high taxes by the authorities concerned and low production which is heavily influenced by many factors, especially unequal distribution of land for farming activities¹².”

Food Commodity Trader 2:

“Before now, the commonly mentioned factors influencing changes in the price of food items are pest attacks, bad weather and high cost of production. Now due to restricted

¹⁰ Farmer 3, Author’s face to face interview conducted on 19th March 2023.

¹¹ Farmer 4, Author’s face to face interview conducted on 20th March 2023.

¹² Food Commodity Trader 1, Author’s face to face interview conducted on 20th March 2023.

access to land and expensive agricultural implements and less amount of labourers, the cost of many food items have risen sharply.”¹³

According to Farmer 2, farmers in the country continue to use traditional or outdated farming equipment because they have limited access to other options. Despite being aware of the disadvantages of these tools and the lack of more advanced farming techniques, they have no choice but to continue using them. Unlike Farmer 1 who stated that they are unable to afford advanced agricultural equipment, so they are forced to rely on traditional equipment.

Jalloh (2006) noted that small-scale farmers in Sierra Leone mostly focus on producing food for household consumption, with minimal or no surplus for the market. Farmers are typically restricted by the lack of essential resources, except land. However, the area they may cultivate is greatly limited by the quantity and quality of accessible capital and labour. The hoe, axe, and cutlass serve as the primary tools, while family members mostly contribute labour. Agricultural productivity in Sierra Leone is severely constrained due to the prevalent use of unimproved crop types and animal breeds, as well as the limited use of fertiliser and unimproved cultural techniques.

It is undeniable that the majority, if not all, of the agricultural activities carried out by small-scale farmers in Sierra Leone and other parts of Africa are performed manually. This significantly hinders the rise in production as a result of the excessive manual labour or rigorous work performed by the farmers. This leads to a limited amount of land per farming family, inadequate agricultural techniques, and delayed completion of farming tasks. (Tholley, 2014)

Based on the above-mentioned arguments, it is clear that one would be interested in understanding how the relevant authorities handle the allocated funds for agricultural operations that come from the state's treasury. In addition, successive political administrations have received substantial assistance in the form of agricultural equipment from benefactors worldwide. Therefore, it is extremely probable that the finances and equipment have been mishandled, given the decline in agricultural production instead of improvement. As such, it would be fair to discuss food insecurity in Sierra Leone. We pay close attention to the mismanagement of resources, given the nation's abundance of arable land and mineral resources.

¹³ Food Commodity Trader 2, Author's face to face interview conducted on 20th March 2023.

Conclusion

Sierra Leone has experienced various forms of economic, cultural, and political instability, including a civil war following its independence from Britain. Throughout this time frame, the matter of ensuring food security has consistently been a primary concern for consecutive political administrations. This study has presented Sierra Leone's tumultuous history, efforts made after gaining independence, and actions done to tackle the issue of food insecurity. Specifically, it conducted a thorough analysis of the nation's history and the abrupt transition from being a rice exporter, which is its main food source, to becoming an importer right after gaining independence.

Upon gaining independence, it became evident that the nation had experienced a progressive deterioration in the management of its resources and government under successive political administrations. This led to ten years of civil turmoil that caused immeasurable suffering and devastation to the country's population and infrastructure. Amidst these moments of volatility, the condition of food security was severely impacted. The article concludes that violence, poverty, instability, and climate change are significant contributing factors to food insecurity in various countries. However, in a resource-rich country like Sierra Leone, the mismanagement of land, mineral, and financial resources is a primary factor that undermines the state of food security. Overall, consecutive political regimes have mishandled the nation's ample resources due to their incompetence. The land management practices, particularly the control of large expanses of cultivable land by relevant authorities, worsened the issue.

The respondents interviewed for this study strongly and vividly conveyed this vulnerability, which contradicts the commonly accepted idea in the literature that food insecurity is caused by violence, war, climate change, and instability. Interview excerpts from "community resident 1 and 2, government official 1 and 2 and Farmer 1 and 2 food commodity trader 1 and 2" etc clearly illustrate how the acts of certain state authorities have adversely affected the ability to manage state resources, to the detriment of the majority. Furthermore, research reveals that poor governance, which is the primary cause of the ten years of civil unrest, is a significant factor in the worsening status of food insecurity in the nation.

Specifically, the findings of this study highlight the urgent and critical condition of food security in the process of rebuilding after a decade of war. Historically, institutions and strategies

for reform after the war have failed to adequately address the methods of producing food and the issue of hunger. Food insecurity in post-conflict Sierra Leone is influenced by several factors, including limited access to advanced farming techniques among farmers, inadequate agricultural education, and a lack of incentives to engage in agricultural operations. This study presents a new viewpoint on the factors contributing to food insecurity in countries worldwide. It specifically focuses on Sierra Leone, a country with abundant resources. It highlights how mismanagement of these resources (such as land, minerals, and finance) has led to food insecurity.

References

- Audit Service Sierra Leone. (2014). *Auditor General's Opinion on the Public Accounts*. <https://website.auditservice.gov.sl/wp-content/uploads/2023/12/assl-auditor-general-annual-report-2013.pdf>
- Bangura, J. (2009). Understanding Sierra Leone in Colonial West Africa: A Synoptic Socio-Political History. *History compass*, 7(3), 583-603.
- BBC. (2017, 16 March). *Sierra Leone Pastor Finds Huge Diamond in Kono*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-39289749>.
- Binns, T. and Bateman, J. (2017). Rural Livelihoods and Food Security: Long-term insights from Sierra Leone's Eastern Province. *Geographical Research*, 55(2), 156-165.
- Britannica. (2024, July 14). *Post-Civil War*. <https://www.britannica.com/place/Sierra-Leone/Post-civil-war>
- Cambridge Dictionary. *Mismanagement*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mismanagement>.
- Cartier, L. E. and Bürge, M. (2011). Agriculture and artisanal gold mining in Sierra Leone: alternatives or complements? *Journal of International Development*, 23(8), 1080-1099.
- Chopra, R. (2018). *Almost home: Maroons Between Slavery and Freedom in Jamaica, Nova Scotia, and Sierra Leone*. Yale University Press.
- Conteh, A. M. H., Yan, X. and Sankoh, F. P. (2012). The Influence of Price on Rice Production in Sierra Leone.

- Concern Worldwide. (2021). *What is Food Security?*. <https://www.concern.net/news/what-food-security>.
- Dialogue Earth. (2021). Sierra Leone's Conflict Palm Oil Certified as Sustainable. Sierra Leone's Conflict Palm Oil Certified as Sustainable. <https://dialogue.earth/en/food/sierra-leones-conflict-palm-oil-certified-as-sustainable/>.
- Due, J. M. and Karr, G. L. (1973). Strategies for increasing rice production in Sierra Leone. *African Studies Review*, 16(1), 23-71.
- Ducasse-Rogier, M. (2004). The Sierra Leonean Conflict: Causes and Characteristics. *Resolving Intractable Conflicts in Africa: A Case Study of Sierra Leone*. Clingendael Institute, Working Paper 31.
- Ducasse-Rogier, M. (2022). *Resolving Intractable Conflicts in Africa: A Case Study of Sierra Leone*. Clingendael Institute, 1-82.
- Economist Impact. (2022). *Global Food Security Index 2022*. <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>.
- FOA. (1997). *Special Report- FAO/WFP Crop and Food Supply Assessment Mission to Sierra Leone*.
- FAO. (2008). *An Introduction to the Basic Concepts of Food Security*. <https://www.fao.org/4/al936e/al936e00.pdf>.
- Fayiah, M. (2022). Corruption Trends and Graft Control Progress in Sierra Leone: Study of Causes and Remedies. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 14(1 (J)), 39-49.
- France 24. (2021, October 8). *Two Decades on, Sierra Leone Still Scarred by Civil War*. <https://www.france24.com/en/tv-shows/revisited/20211008-two-decades-on-sierra-leone-still-scarred-by-civil-war>.
- Galli, S. and Rönnbäck, K. (2021). Land distribution and inequality in a black settler colony: The case of Sierra Leone, 1792–1831. *The Economic History Review*, 74(1), 115-137.
- Global Hunger Index. (2024). *Sierra Leone*. <https://www.globalhungerindex.org/sierra-leone.html>.
- Datareportal. (2024). *Digital 2024: Sierra Leone*. <https://datareportal.com/reports/digital-2024-sierra-leone>.
- Green Scenery. (2011). *The Socfin Land Deal Missing Out on Best Practices*. https://www.fian.be/IMG/pdf/201105_socfin_missing_out_on_best_practices.pdf.
- Hendrix, C. and Brinkman, H. J. (2013). Food Insecurity and Conflict Dynamics: Causal Linkages and Complex Feedbacks. *Stability: International Journal of Security and Development*, 2(2), 26-26.

- Human Development Reports. (2024). *Human Development Reports Breaking the Gridlock: Reimagining Cooperation in a Polarized World*. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>.
- Human Rights Watch. (2014). *Whose Development? Human Rights Abuses in Sierra Leone's Mining Boom*. <https://www.hrw.org/report/2014/02/19/whose-development/human-rights-abuses-sierra-leones-mining-boom>.
- International Trade Administration. (2024). *Sierra Leone - Country Commercial Guide*. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/sierra-leone-agriculture-sector>.
- Jalloh, A. and Njala, P. (2006). Farming systems/agricultural land use in Sierra Leone. *Land Use Planning for Optimizing Agricultural Production Project (TCP/SIL/3101 (A))*. Submitted to FAO, Freetown Sierra Leone.
- JICA. (2009). *National Rice Development Strategy (NRDS) - Sierra Leone*. https://www.jica.go.jp/Resource/english/our_work/thematic_issues/agricultural/pdf/sierraleone_en.pdf.
- Loispiration. (2024, July 14). *Major Ethnic Groups (Tribes) of Sierra Leone*. <https://loispiration.com/2024/01/18/major-ethnic-groups-tribes-of-sierra-leone/>.
- MAPPR. *Sierra Leone Provinces and Districts*. <https://www.mappr.co/counties/sierra-leone-provinces/>.
- Martin-Shields, C. P. and Stojetz, W. (2019). Food Security and Conflict: Empirical Challenges and Future Opportunities for Research and Policy-Making on Food Security and Conflict. *World Development*, 119, 150-164.
- Ministry of Finance of Sierra Leone. (2021). *Government of Sierra Leone Request for Expressions of Interests*. <https://mof.gov.sl/wp-content/uploads/2021/11/EXPRESSION-OF-INTEREST.pdf>.
- Misselhorn, A. A. (2005). What Drives Food Insecurity in Southern Africa? A Meta-Analysis of Household Economy Studies. *Global environmental change*, 15(1), 33-43.
- Ndumbe, J. A. (2001). Diamonds, ethnicity, and power: The case of Sierra Leone. *Mediterranean Quarterly*, 12(4), 90-105.
- Reuters. (2015, 10 February). *Sierra Leone to Prosecute Fraudulent Ebola Ghostworkers*. <https://www.reuters.com/article/business/healthcare-pharmaceuticals/sierra-leone-to-prosecute-fraudulent-ebola-ghostworkers-idUSKBN0LE2M7/>.

- Sierra Leone TRC. *View Report-Volume One*. https://sierraleonetr.org/index.php/view-report-text-vol-1/item/introduction?category_id=19.
- Smith, L. C., Alderman, H. and Aduayom, D. (2006). *Food Insecurity in Sub-Saharan Africa: New Estimates from Household Expenditure Surveys*. (Vol. 146). Intl Food Policy Res Inst.
- Tholley, J. B. (2014). Integrated Agricultural Technology in Food and Energy Production with Small-Scale Farmers at the Community Level in the Upland Ecology of Sierra Leone.
- The Sierra Leone Telegraph. (2019, 7 March). *Three Thousand Ghost Workers are to Be Taken Off Government Payroll*. <https://www.thesierraleonetelegraph.com/three-thousand-ghost-workers-are-to-be-taken-off-government-payroll/>.
- Trading Economics. (2024). *Sierra Leone - Rural Population*. <https://tradingeconomics.com/sierra-leone/rural-population-percent-of-total-population-wb-data.html>.
- Unruh, J. D. and Turray, H. (2006). Land Tenure, Food Security and Investment in Postwar Sierra Leone. *FAO LSP WP*, 22.
- World Bank. (2008). *Sierra Leone Mining Sector Reform Sustainable Development Unit West Africa and Environment Department a Strategic Environmental and Social Assessment*. <https://documents1.worldbank.org/curated/fr/847361468176950070/pdf/446550GRAY0COV1sclosed0Aug128120081.pdf>.
- WVI. *Sierra Leone- Livelihoods and Resilience*. <https://www.wvi.org/sierra-leone/livelihoods-andresilience#:~:text=The%20main%20underlying%20reasons%20for,land%20cultivation%20area%20by%20households>.

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

Eugene Eyebe Bihina

Étudiant en master, Université Karamanoğlu Mehmetbey, Département des sciences politiques et des relations internationales, eugeneeyebihina@gmail.com, ORCID: 0009-0009-7059-299X.

Ali Ayata

Prof. Dr., Université Karamanoğlu Mehmetbey, Département des sciences politiques et des relations internationales, aayata@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6469-6866.

Article de recherche

Soumis:

26 août 2024

Accepté:

26 octobre 2024

Mots clés: Afrique, Coup d'État militaire, Démocratie, Gouvernance, Influence étrangère, Instabilité.

Résumé

L'Afrique a connu une série de coups d'État militaires, phénomène qui soulève des questions cruciales sur la stabilité politique, la gouvernance et le recul de la démocratie en Afrique. Cette chaîne d'événements a jeté les bases d'une multiplication des coups d'État dans les années 1960 et 1970, illustrant un cycle troublant où la militarisation de la politique est devenue un aspect bien ancré de la gouvernance africaine, façonnant fondamentalement la trajectoire politique du continent et ses luttes actuelles pour la consolidation démocratique. Le Gabon, comme beaucoup d'autres pays africains, a subi des changements de régime. En 2023, une partie de l'armée a organisé le coup d'État, qui a remis en question non seulement les résultats électoraux, mais aussi la pérennité du régime de Bongo, lié à des décennies de pouvoir familial. L'intérêt de ce sujet réside dans sa capacité à mettre en lumière les dynamiques politiques actuelles de l'Afrique et à favoriser une meilleure compréhension des défis auxquels le continent fait face. De plus, la bienveillance envers le nouveau Chef par des acteurs internationaux comme la France pose des interrogations quant au rôle de l'influence étrangère dans la stabilisation ou la déstabilisation des régimes africains.

Military Coups in Africa: The Case of Gabon

Eugene Eyebe Bihina

Master's Student, Karamanoğlu Mehmetbey University, Department of Political Science and International Relations, eugeneeyebebihina@gmail.com, ORCID: 0009-0009-7059-299X.

Ali Ayata

Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey University, Department of Political Science and International Relations, aayata@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6469-6866.

Research Article

Submitted:

26 August 2024

Accepted:

26 October 2024

Keywords: Africa, Military Coup, Democracy, Governance, Foreign Influence, Instability.

Abstract

Africa has experienced a series of military coups, a phenomenon that raises critical questions about political stability, governance, and the regression of democracy in Africa. This chain of events laid the groundwork for a proliferation of coups d'état in the 1960s and 1970s, illustrating a troubling cycle where the militarization of politics became a deeply entrenched aspect of African governance, fundamentally shaping the political trajectory of the continent and its current struggles for democratic consolidation. Gabon, like many other African countries, has undergone regime changes. In 2023, a part of the army orchestrated a coup d'état, which challenged not only the electoral results but also the sustainability of Bongo's regime, tied to decades of family power. The interest in this topic lies in its ability to shed light on the current political dynamics of Africa and to promote a better understanding of the challenges the continent faces. Moreover, the goodwill towards the new leader from international actors such as France raises questions about the role of foreign influence in the stabilization or destabilization of African regimes.

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

Introduction

Les coups d'État militaires sont une réalité permanente en Afrique, car, depuis les années postindépendance, les institutions démocratiques basées sur le modèle occidental ont été remplacées par des gouvernements autoritaires en Afrique, dont certains ont été mis en place par des coups d'État militaires. C'est ainsi que Ban Ki-Moon a exprimé sa volonté lors du sommet de l'Union africaine à Addis-Abeba le 2 février 2009, en appelant les dirigeants africains à renforcer les infrastructures politiques et sécuritaires, afin que la démocratie prospère en Afrique¹. On ne peut nier que le coup d'État est préjudiciable à l'Afrique, qui est en train de s'imposer comme une nation démocratique et de devenir un système politique mature. De même, le secrétaire général de l'ONU, Antonio Guterres, déclare: "les gouvernements militaires ne sont pas la solution. Ils aggravent les problèmes. J'exhorte tous les pays à agir rapidement pour établir les institutions démocratiques crédibles et l'Etat de Droit."² Pour Antonio Guterres, ces coups d'État ne peuvent pas être une alternative aux maux qui tourmentent les pays du continent africain. Au cours des dernières années, de nombreux coups d'État militaires ont eu lieu en Afrique, avec une augmentation significative depuis 2020. Les coups d'État militaires ont donc joué un rôle majeur parmi ces évolutions, témoignant souvent des tensions profondes et des luttes pour le pouvoir. Ces événements ne se limitent pas à une région spécifique, mais ont eu lieu à travers le continent, avec des exemples récents au Mali, au Niger, au Burkina Faso, en Guinée et, plus précisément, au Gabon. Le Gabon, notamment, présente un exemple d'étude captivant. Le 30 août 2023, un coup d'État militaire a eu lieu dans le pays, entraînant le renversement du Président Ali Bongo mettant ainsi un terme à plus de 50 ans de règne de la famille Bongo et la mise en place d'un gouvernement de transition. Ce putsch s'est produit dans un contexte de contestations après les élections et de divergences sur les résultats officiels, mettant en évidence les difficultés persistantes de la gouvernance démocratique en Afrique. Ce phénomène n'est pas unique, car l'Afrique est le

¹ Le discours du Secrétaire général de l'ONU, M. Ban Ki-moon, prononcé à l'occasion du Sommet de l'Union africaine, à Addis-Abeba, "Au lieu de coups d'État et de changements anticonstitutionnels, efforçons-nous de faire en sorte que la démocratie prospère en Afrique" (Sgsm, 2009:1805).

² Dans ce même registre s'insère également le propos de l'actuel Secrétaire général de l'ONU, António Guterres Au lendemain du coup d'Etat militaire au Gabon "De nombreux pays confrontés à des problèmes de gouvernance profondément ancrés. Mais les gouvernements militaires ne sont pas la solution. Ils aggravent les problèmes. Ils ne peuvent pas résoudre une crise. Ils ne peuvent qu'empirer les choses", a dit M. Guterres, qui a exhorté "tous les pays à agir rapidement pour établir des institutions démocratiques crédibles et l'État de droit". Il lance donc un appel à la retenue de la Succession de coups d'État militaires en Afrique (News story, 2023: 08).

continent où le plus de coups d'État réussis a été enregistré depuis 1950, avec 106 sur 214 tentatives.

Les coups d'État militaires se distinguent comme des événements importants qui ont souvent changé la donne politique à l'échelle nationale. Ce sujet d'étude n'est pas choisi par hasard; il découle d'une volonté de saisir les origines profondes et les répercussions de ces changements brusques. Nous nous interrogeons sur les dynamiques politiques, économiques et sociales qui ont entraîné les coups d'État militaires en Afrique, et comment l'exemple du Gabon met en évidence les défis et les répercussions de ces prises de pouvoir non démocratiques.

Cet article vise à examiner de manière spécifique la persistance des coups d'État militaires en Afrique, même si la démocratie et la gouvernance civile sont en plein essor à l'échelle mondiale. Cette question revêt une grande importance en raison de son influence sur la stabilité politique, le progrès économique et les droits humains dans les pays concernés.

L'idée fondamentale est que, malgré la diversité des contextes nationaux, il y a des raisons communes et des dynamiques régionales qui peuvent expliquer la réapparition de ces événements. En repérant ces éléments, l'article vise à participer à une discussion plus vaste sur la façon de consolider les institutions démocratiques et de prévenir les ascensions militaires en Afrique. En se basant sur une analyse de la littérature, nous supposerons que les coups d'État militaires en Afrique sont le fruit d'une combinaison complexe de facteurs politiques internes, de pressions économiques et de dynamiques sociales, qui nécessitent une analyse approfondie afin de concevoir des solutions durables.

Les recherches précédentes sur les renversements d'État en Afrique révèlent une diversité de raisons et de répercussions, allant de la quête de pouvoir à l'instabilité politique. Une nouvelle étude examine la typologie des coups d'État en Afrique postindépendance, leurs origines et leurs répercussions, ainsi que les changements sociologiques des États en situation de coup d'État. Les théories pertinentes comprennent l'étude des coups d'État en tant qu'événements fondamentaux qui créent des schémas qui influencent les générations politiques et les trajectoires des pays concernés. D'autres réflexions théoriques portent sur la place du coup d'État dans les arts de gouverner et son lien avec la raison d'État.

À partir de ce contexte, l'article pourrait élaborer une analyse approfondie de la situation au Gabon, en analysant les particularités historiques, politiques et sociales qui ont entraîné les coups

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

d'État dans ce contexte national africain. Il est primordial de situer les événements dans le contexte global des dynamiques continentales et mondiales qui impactent la gouvernance en Afrique.

1. Contexte historique et politique des coups d'état militaires en Afrique

"Depuis 1960, l'année des indépendances en chaîne, l'Afrique n'avait plus beaucoup joué un rôle prépondérant sur la scène politique mondiale; elle s'y est retrouvée aux derniers mois. L'enthousiasme de la libération s'est transformé en une crise d'incertitude au bout d'une demidécennie. L'événement se transforme en une expérience africaine; il met en question des équilibres précaires; il finit par imposer des décisions jusqu'à présent attendues. Jamais l'Afrique n'a été unifiée, mais l'unité africaine était devenue un projet stimulant. La situation actuelle permet d'apprécier plus précisément la distance entre l'intention et la réalité." (Balandier ,1966: 1).

L'Afrique est particulièrement confrontée aux perturbations politiques et sociales causées par la mondialisation. Effectivement, les jeunes États indépendants, déjà vulnérables, ont été dotés d'une souveraineté fragile que la domination des multinationales et la dislocation des sociétés à cause des politiques d'ajustement structurel ont achevé de démolir. De cette manière, la puissance publique devient une fiction dont on tente de bénéficier et le coup d'État devient un moyen naturel de prendre le pouvoir.

1.1. Introduction générale aux coups d'état militaire en Afrique

Tout au long de l'Histoire, on peut examiner l'Afrique en trois étapes. La première est la phase précoloniale, la deuxième est la phase coloniale et la troisième est la phase qui a suivi l'indépendance. Dans ces trois phases, les deuxième et troisième phases ont rendu l'Afrique une situation complexe et trouble. En effet, au cours de ces périodes, le continent a été touché par le colonialisme, ce qui a entraîné des guerres violentes. Outre la violence identitaire qu'ils ont engendrée dans la société, ces conflits ont également engendré des tentatives de coup d'État et des coups d'État militaires réussis au sein des gouvernements.

On peut définir un coup d'État militaire comme la prise du pouvoir dans un État par une minorité, généralement des militaires, sous des moyens non constitutionnels. En général, cette action est imposée par surprise et fait appel à la force. Les responsables d'un coup d'État, également connus sous le nom de putschistes, font généralement appel à l'ensemble ou à une partie de l'armée et reçoivent parfois le soutien d'une partie de la classe politique et de la presse.

Malaparte considère que le temps des Révolutions populaires est révolu. Il n'est plus nécessaire de mobiliser un peuple pour prendre le pouvoir. Afin de faire tomber un régime, il n'y a qu'une organisation technique et tactique, un petit groupe déterminé et bien structuré. Curzio Malaparte explore cette idée dans son œuvre, en particulier dans son ouvrage intitulé "Technique du coup d'État" (publié en 1931).

Il décrit comment Les coups d'État modernes ne nécessitent plus de grandes armées ou de soulèvements populaires massifs, mais plutôt une planification stratégique et une exécution précise par un groupe restreint mais efficace. Selon Malaparte, la stratégie, la rigueur et le secret sont plus importants que la puissance numérique ou l'implication populaire généralisée. C'est une analyse qui a influencé la pensée politique sur les changements de pouvoir au XXe siècle (Grasset, 2022).

Depuis lors, plusieurs pays ont été affectés, notamment dans le tiers monde pendant la Guerre froide, lorsque les puissances économiques et politiques mondiales ont financé des insurrections en fonction de la compatibilité politique des secteurs au pouvoir. Les coups d'État militaires ne se limitaient pas à l'Afrique, mais ils étaient courants et ont eu un impact important sur la stabilité politique et le progrès des pays. Le fait que les militaires prennent le pouvoir peut être interprété comme une manifestation de la stabilité ou de l'instabilité politique et du niveau de maturité des institutions démocratiques. De nombreux cas ont été marqués par la faiblesse des structures politiques et civiles, ainsi que par l'influence de certaines catégories sociales, nationales et étrangères, qui ont favorisé les prises de pouvoir armés.

Le processus de démocratisation sur le continent a été influencé par ces interventions qui ont souvent abouti à des régimes autoritaires. Il est évident que la relation entre les militaires et le pouvoir politique en Afrique est complexe et a évolué au fil du temps, témoignant des dynamiques internes et externes qui impactent la gouvernance et la sécurité sur le continent.

1.1.1. Les premiers coups d'état postindépendance

La situation politique de l'Afrique après l'indépendance était très instable, avec de nombreux coups d'État et tentatives de coup d'État. L'étude de Powell et Thyne constitue en effet une référence importante en la matière, mettant en lumière la fréquence des coups d'État sur le continent à la suite des mouvements indépendantistes. Cela reflète les défis auxquels sont confrontés ces jeunes pays alors qu'ils tentent de construire des institutions politiques stables et durables dans un contexte de frontières laissées par l'héritage du colonialisme et de diverses

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

pressions internes et externes. La gouvernance et la stabilité politique restent des thèmes majeurs de recherche et de préoccupation pour le développement futur de l'Afrique. Depuis 1950, les tentatives de coup d'État en Afrique sont un sujet complexe et varié. D'après Jonathan Powell et Clayton Thyne, la plupart des pays africains, 45 des 54 pays ont été touchés par des tentatives de coup d'État pendant cette période. En Afrique, 221 coups d'État ont été réussis ou tentés entre janvier 1950 et fin août 2023, soit près de la moitié (44 %) des tentatives de putschs recensées dans le monde à cette époque. Depuis 1950, le Soudan a connu le plus grand nombre de coups d'État en Afrique, avec 17 réussis ou tentés (Powell & Thyne, 2011: 252).

Trois grandes vagues de coups d'État ont eu lieu en Afrique après l'indépendance. L'Afrique a connu sa première vague de coups d'État militaires avec le renversement du roi Farouk en Égypte en 1952. Depuis lors, l'Afrique a été témoin d'environ 112 coups d'État réussis dans divers pays. En Afrique, les coups d'État se distinguent par des dynamiques fluctuantes, souvent liées à la gouvernance et aux réactions des citoyens.

1.1.1.1. Première vague (années 1960-1970)

Dès l'indépendance, certains chefs d'État africains ont adopté des positions politiques qui étaient en contradiction avec les intérêts des anciennes puissances coloniales et n'ont pas su satisfaire les aspirations des citoyens. Les difficultés associées à la concurrence entre les superpuissances durant la Guerre froide et à l'apparition d'États à parti unique et de dictatures ont créé un ensemble de facteurs qui ont incité des officiers militaires supérieurs à envisager un coup d'État. Ces prises de pouvoir ont causé la mort de 12 dirigeants africains, des exécutions extrajudiciaires et de graves atteintes aux droits de l'homme, notamment en Afrique de l'Ouest.

1.1.1.2. Deuxième vague (années 1980-1990)

La seconde vague de coups d'État en Afrique, qui s'est principalement déroulée dans les années 1980 et 1990, a été une période de turbulence politique et économique plus importante. L'année 1980 a été marquée par une crise économique mondiale qui a profondément affecté les économies africaines. Les institutions financières internationales ont souvent imposé des programmes d'ajustement structurel qui ont aggravé les problèmes économiques, ce qui a entraîné une augmentation du mécontentement populaire. Les renversements de gouvernement de cette période étaient fréquents. La période de stabilité et la reprise des coups d'État motivés par l'insatisfaction envers les dirigeants en place, considérés comme corrompus et incapables de gérer

les crises économiques. Les militaires, qui se présentaient comme des libérateurs, ont expliqué leurs actions par la nécessité de rétablir l'ordre et la stabilité.

1.1.2. La période de stabilité et la reprise des coups d'état: (Troisième vague 2000-2023)

Au lendemain de l'indépendance et durant la Guerre froide, les coups d'État étaient courants en Afrique. Pour faire une comparaison, les dernières vingt années ont été paisibles. En moyenne, le continent a connu moins d'un coup d'État réussi par an entre 2011 et 2020. En réalité, la décennie 2000 a été caractérisée par une diminution des coups d'État par rapport aux décennies précédentes, avec seulement 22 putschs commis en Afrique. Dans l'année 2010, 16 coups d'État ont été signalés. Ces statistiques sont en baisse par rapport aux décennies précédentes où les coups d'État étaient plus courants. Cependant, depuis lors, la relative stabilité a été remplacée par ce qui semble être une augmentation significative des tentatives de putsch. Ce qui laisse place à la troisième vague des coups d'État militaires en Afrique entre janvier 2020 et septembre 2023. Toutefois, les trois dernières années ont été marquées par une forte augmentation des coups d'État, avec des renversements militaires au Gabon, au Niger, au Burkina Faso, au Soudan, en Guinée, au Tchad et au Mali. Ces dernières tendances suscitent des préoccupations quant à un retour en arrière par rapport aux avancées vers une plus grande démocratie en Afrique.

1.1.3. Facteurs politiques, économiques et sociaux qui ont contribué à la fréquence des coups d'état en Afrique

Jason Hickel, dans son livre "The Divide: A Brief Guide to Global Inequality and Its Solutions", traite en effet de la problématique des disparités mondiales et de l'influence de l'expansion capitaliste, notamment dans le contexte postcolonial. Il met en évidence la fréquence des coups d'État en Afrique postcoloniale qui ont souvent renversé des gouvernements démocratiquement élus, en particulier lorsque les nouveaux dirigeants étaient en accord avec les intérêts occidentaux. Hickel dénonce cette dynamique, affirmant qu'elle a joué un rôle dans la perpétuation des inégalités et dans l'empêchement du développement économique et social des pays concernés.

Le livre de Hickel est une analyse approfondie qui remet en cause le récit du progrès et de l'aide au développement, en mettant en évidence comment la pauvreté et les inégalités sont

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

souvent le résultat d'un ordre politique et économique mondial déséquilibré (Windmill Books, 2018).

Les militaires qui ont mené les récents coups d'État invoquent trois erreurs "inexcusables" commises par les dirigeants renversés pour justifier leurs actions. Il s'agit de la gouvernance défectueuse et autoritaire, de la corruption inhérente et du népotisme répandu, le tout associé à une situation économique défavorable et à une dégradation de la sécurité. En effet, au moins l'un de ces facteurs est fréquemment présent dans les cas de coup d'État (ISS, 2023).

L'Afrique a connu un nombre significatif de coups d'État militaires entre 1950 et 2023, reflétant divers facteurs d'instabilité politique et socio-économique, ainsi que l'influence des puissances étrangères. Causes d'instabilité politique et vulnérabilité des structures démocratiques En raison de la corruption, du népotisme et de l'échec à offrir des services de base, de nombreux gouvernements africains ont dû faire face à un manque de légitimité populaire. En Afrique, les institutions démocratiques sont souvent vulnérables et inefficaces, ce qui entraîne un manque de confiance dans le processus électoral et les institutions gouvernementales. Les armées ont le pouvoir en réponse à des crises politiques ou économiques, exacerbant l'instabilité.

1.1.4. Inégalités socio-économiques et frustration populaire

L'Afrique est marquée par de profondes inégalités économiques, avec une richesse concentrée entre les mains d'une petite élite, tandis que la majorité de la population vit dans la pauvreté. Le chômage élevé, en particulier chez les jeunes, et la pauvreté généralisée ont souvent conduit à des frustrations populaires et à des troubles sociaux.

Influence des puissances étrangères et anciennes métropoles: Les anciennes métropoles coloniales, ainsi que les puissances étrangères, ont conservé leur influence en Afrique, souvent en soutenant des régimes autoritaires ou en intervenant dans les affaires internes des pays afin de préserver leurs intérêts économiques et stratégiques. La présence de bases militaires étrangères dans plusieurs pays africains pose des interrogations quant à la souveraineté nationale et à l'influence étrangère sur la politique intérieure (Théo neethling, 2020: 15).

Les interventions étrangères motivées par des intérêts et, ou des rivalités géopolitiques sont aussi à l'origine d'une grande quantité de coups d'État, notamment pendant la Guerre froide. Même s'il est difficile de dire qu'elles sont responsables de la vague actuelle de coups d'État, il est possible que la géopolitique internationale soit un facteur de calcul des auteurs de coups d'État

dans certains pays. Grâce à ces éléments, ainsi qu'à d'autres éléments internes et externes, une série de coups d'État militaires ont eu lieu en Afrique, mettant en évidence la complexité des défis auxquels le continent est confronté en termes de gouvernance et de développement.

1.2. L 'analyse des récents coups d'État militaires en Afrique

Depuis les débuts de la décolonisation de l'Afrique dans les années 1950 et 1960 de nombreux pays africains ont été touchés par des coups d'État, militaires ou civils. Souvent, ces événements ont été influencés par des luttes de pouvoir, des rivalités politiques, des tensions ethniques ou des aspirations idéologiques. Il y a eu des coups d'État qui ont renversé des personnalités politiques emblématiques comme Patrice Lumumba au Congo, Thomas Sankara au Burkina Faso ou Kwame Nkrumah au Ghana. Les chercheurs américains Jonathan M Powell et Clayton L Thyne ont recueilli des données. Selon le rapport récent, "parmi les 493 tentatives de coups d'État militaires ou coups d'État réussis à travers le monde depuis 1950, l'Afrique en compte le plus grand nombre, avec 221, dont au moins 112 ont été réussis" (Powell, Thyne, 2023).

En 2021 seulement, six tentatives de coup d'État ont été commises en Afrique, dont quatre ont été réussies. Malgré ces chiffres alarmants, de nombreux Africains se demandent si le renversement de dirigeants et d'autocrates de longue date par des moyens militaires n'est pas le seul moyen de renverser leur domination sur le pouvoir.

1.2.1. La démocratie face aux récents coups d'État militaire en Afrique

Une série de coups d'État a touché l'Afrique, menaçant de la ramener aux années 1980 et à l'ère des régimes militaires. Le Burkina Faso, le Tchad, la Guinée, le Soudan, le Mali, le Niger et le Gabon ont tous connu des renversements de gouvernements et des remplacements par des régimes militaires. La prise de pouvoir par les militaires marque la fin d'un cycle, celui de la tentative de démocratisation par l'élection, et l'entrée dans un nouveau cycle dont l'issue reste inconnue (Pierre Jacquemot, 2023).

Ainsi, le 26 juillet 2023, le Président Mohamed Bazoum a été renversé par l'armée au Niger. Le nouveau leader du pays est le général Abdourahamane Tiani. Au Burkina Faso (2022) : deux coups d'État en un an. L'armée a expulsé le président Roch Marc Christian Kaboré le 24 janvier 2022 et le lieutenant-colonel Paul-Henri Sandaogo Damiba a été élu président en février. L'armée a à son tour démis Damiba de sa fonction le 30 septembre et le capitaine Ibrahim Traoré a été nommé président de transition jusqu'à une élection présidentielle prévue en juillet 2024.

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

Au Soudan (2021), les dirigeants civils de la transition, qui devaient mener le pays vers la démocratie après 30 ans de dictature d'Omar al-Bashir, lui-même déposé en 2019, ont été chassés par des soldats sous la direction du général Abdel Fattah al-Burhane le 25 octobre 2021. Au moins 5 000 personnes ont perdu la vie dans le pays depuis le 15 avril 2023 en raison d'une lutte de pouvoir entre le général Burhane et son ancien adjoint Mohamed Hamdane Daglo. – En Guinée (2021), un coup d'État militaire a renversé le président Alpha Condé le 5 septembre 2021. Le président est devenu le colonel Mamady Doumbouya le 1er octobre. Le gouvernement a fait la promesse de laisser la place aux élus civils d'ici la fin de 2024.

Mali (2020-2021): Deux attaques en seulement 9 mois. Le 18 août 2020, l'armée a renversé le président Ibrahim Boubacar Keïta et un gouvernement de transition a été mis en place en octobre. Cependant, le 24 mai 2021, le président et le Premier ministre ont été arrêtés par l'armée. En juin, le colonel Assimi Goïta a été désigné président de transition. La junte a promis de laisser place aux civils après les élections de cette année inattendue, au Gabon (30 Août), donnant l'impression initialement d'une révolution de palais, après l'élection contestée d'Ali Bongo, qui a déjà cumulé 56 ans au pouvoir avec son père. Les trois tentatives échouées en 2021 ont eu lieu au Nigeria, au Niger et à Madagascar respectivement. Souvent, ces prises de pouvoir non démocratiques mettent en péril des processus démocratiques en cours et révèlent les faiblesses des institutions juridiques. Le déclin de la démocratie en Afrique, qui s'inscrit dans une tendance mondiale, est particulièrement inquiétant et met en évidence la disparité entre les aspirations démocratiques des populations et les pratiques politiques. Et il semble que le phénomène ne soit pas prêt à prendre fin, étant donné la tentative de putsch qui a eu lieu avant le week-end du 18 au 19 mai 2024 en République démocratique du Congo (RDC).

L'Afrique est confrontée à un modèle de gouvernance qui nous a été imposé, un modèle qui a été développé par l'Occident au fil de son histoire, mais qui rencontre des difficultés à s'adapter à la réalité africaine.

1.2.2. L'impact de la montée du sentiment anti-français et de l'influence russe

Les pays africains récemment touchés par des coups d'État militaires et où l'on constate une augmentation du sentiment anti-français ainsi que l'influence croissante de la Russie sont le Mali, la Guinée, le Burkina Faso, le Tchad, le Soudan et le Niger. Ces événements résultent d'une lutte d'influence entre l'Occident et la Russie sur le continent africain. Le 26 juillet 2023, après un

coup d'État au Niger, suivi de manifestations anti-françaises et pro-russes, rappelle une fois de plus la situation tendue dans laquelle se trouve la France en Afrique de l'Ouest, ce qui peut être exploité par la Russie qui cherche à y renforcer son influence. Effectivement, les manifestations sont de plus en plus favorables à la Russie, ce qui montre une augmentation de l'influence de la Russie en Afrique, et en particulier en Afrique francophone (Galetoux, 2023).

Le groupe Wagner, lié à la Russie, a notamment renforcé sa présence dans des pays tels que le Mali et la République centrafricaine, et est également présent au Burkina Faso. Il y a souvent des violations des droits de l'homme et l'objectif est d'obtenir une influence politique et économique, en particulier par l'exploitation des ressources naturelles. Dans plusieurs anciennes colonies françaises du Sahel, le sentiment anti-français s'est répandu, en particulier après le retrait de l'opération Barkhane au Mali et les manifestations pro-russes qui ont suivi les coups d'État. Ce sentiment est nourri par des discours condamnant le néocolonialisme et parfois des accusations à l'encontre de l'armée française. Dans ces pays, la politique française est de plus en plus critiquée et les coups d'État peuvent parfois être considérés comme une occasion pour les nouveaux dirigeants de remettre en question l'influence et les interventions de la France. Cela peut entraîner des choix tels que le retrait des troupes ou la fermeture d'ambassades, ce qui peut à son tour influencer la perception de la stabilité et de la sécurité dans la région, avec des conséquences potentielles sur les marchés financiers et les indices boursiers.

1.2.3. Vers une gouvernance démocratique renforcée en Afrique: Au-delà de la répression des coups d'État

Les coups d'État militaires en Afrique ont suscité des réactions condamnatives de la part de l'Union africaine (UA) et de la Communauté économique des États de l'Afrique de l'Ouest (CEDEAO), de l'Organisation des Nations unies (ONU) qui ont appelé à la restauration de l'ordre constitutionnel. Étant donné que les coups d'État ont fréquemment perturbé la stabilité politique en Afrique, mettant en évidence l'importance d'une gouvernance plus solide et d'une démocratie plus approfondie. Il est impératif que les acteurs africains et internationaux jouent un rôle essentiel dans la promotion d'une gouvernance démocratique qui dépasse la simple répression des coups d'État. Comprendre les défis de la gouvernance en Afrique le rapport sur la gouvernance en Afrique met en lumière les défis complexes auxquels le continent est confronté, notamment en termes de leadership transformateur, de constitutionalisme et d'État de droit. Ces défis sont exacerbés par des pratiques autoritaires et des lacunes dans l'application des principes

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

démocratiques. Malgré les obstacles, l'engagement envers la démocratie reste fort en Afrique. Cela montre que les gens ont une envie profonde de participer activement aux décisions qui influencent leur quotidien. C'est la preuve d'un désir mondial pour une gouvernance qui soit à la fois participative et transparente. Pour "démocratiser la démocratie", il est essentiel de tenir compte des contextes historiques et structurels uniques aux nations africaines. Cela implique de repenser notre conception de la démocratie représentative pour qu'elle réponde plus efficacement aux exigences et espoirs des communautés africaines. La gestion politique et l'expérience de la démocratie en Afrique sont des sujets qui méritent une attention et une réflexion continues. Il est essentiel de saluer les avancées tout en s'attaquant aux problèmes qui subsistent, notamment les tendances autoritaires et la responsabilité historique des nations colonisatrices. Pour conclure, empêcher les coups d'État n'est qu'un aspect de la solution. Afin d'assurer une paix et une stabilité de longue durée, il est crucial de s'attaquer aux causes profondes des difficultés liées à la gouvernance et à la démocratie sur le continent africain. Cela implique un engagement soutenu de la part des acteurs locaux et internationaux pour promouvoir le développement d'institutions démocratiques robustes et encourager un leadership qui prône l'inclusion sociale, la justice et le respect des droits humains.

2. Le cas du Gabon: Un exemple du coup d'État militaire récent en Afrique

Dans son ouvrage "An Introduction to African Politics", Alex Thomson étudie les mécanismes des coups d'État en Afrique et les classe en trois catégories principales: Le coup d'État de protection: C'est là qu'interviennent les militaires dans le but de défendre l'État contre ce qu'ils considèrent comme une mauvaise gestion du gouvernement en place. Ils se présentent comme des sauveteurs, mais fréquemment, leur adoption ne conduit pas à des progrès significatifs dans la gestion économique et politique du pays: Le coup d'État de veto: Cette catégorie consiste en une action militaire visant à empêcher des réformes ou des politiques particulières qui sont en conflit avec les intérêts des militaires ou d'une élite. Le coup d'État de rupture: L'objectif du coup d'État ici est de rompre entièrement avec l'ordre établi et de mettre en place de nouvelles structures de gouvernance en rupture (Routledge, 2003). Le Gabon est le cas de la première catégorie, où les militaires justifient leur coup d'État par la nécessité de sauver l'État. C'est une situation assez fréquente dans l'histoire politique africaine, où les promesses de transformation et d'amélioration ne se concrétisent pas toujours après les coups d'État. Cela pose des interrogations cruciales quant à la légitimité et à l'efficacité de telles interventions dans la gouvernance des États.

2.1. Contexte historique et politique du Gabon depuis son indépendance

Situé sur la côte ouest de l'Afrique centrale, le Gabon a une histoire politique pleine de richesse et de complexité depuis son indépendance de la France le 17 août 1960. Dès la période coloniale, la France exerce une influence culturelle, politique et militaire importante sur le Gabon. Libreville est la capitale de la région dont l'existence remonte à l'époque coloniale. La base française du Camp de Gaulle, à proximité de l'aéroport, peut être considérée comme un acteur de la politique du Gabon. Cette base militaire a été utilisée par la France comme un centre régional pour les opérations de maintien de la paix et les conflits internes au Gabon. Cependant, il est important de noter que, le coup d'État de 1964 au Gabon est un événement historique dans l'histoire des relations franco-gabonaises. Effectivement, le 17 février 1964, des soldats gabonais ont essayé de renverser le Président Léon Mba, mais l'armée française a rapidement réussi à rétablir Mba au pouvoir. Un accord conclu entre les deux pays lors de l'indépendance du Gabon justifiait cette intervention, ouvrant la voie à l'intervention de la France en cas de crise.

Léon Mba, appuyé par la France, a continué à faire preuve d'une politique pro-française et a été remplacé par Albert-Bernard Bongo, plus connu sous le nom d'Omar Bongo Ondimba, qui a pris le pouvoir après la mort de Mba en 1967. La France a soutenu Omar Bongo et il est resté au pouvoir jusqu'à sa mort en 2009, ce qui a amené à la stabilité politique du Gabon durant cette période.

Toutefois, il convient de souligner que la présence militaire française au Gabon a été récemment mise en doute. En 2023, les effectifs de la base militaire française au Gabon ont été réduits et des propositions ont été faites pour retirer complètement les troupes françaises du territoire gabonais. Ces évolutions suggèrent une éventuelle évolution des relations de défense entre la France et le Gabon, témoignant d'une dynamique en constante évolution dans la région. La relation entre la France et le Gabon demeure complexe, englobant des aspects historiques, politiques et économiques, et continue de se transformer au fil du temps (l'Ifri, 2023).

2.1.1. La dynastie de Bongo et la gouvernance du Gabon

Depuis 1967, la dynastie Bongo a eu une influence considérable sur la gouvernance du Gabon. Omar Bongo Ondimba, alors arrivé au pouvoir, a dirigé le pays jusqu'à sa mort en 2009, date à laquelle son fils Ali Bongo Ondimba lui a succédé. Leur règne était marqué par un pouvoir non démocratique et des pratiques de gestion des ressources de l'État qui ne profitaient pas à la

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

majorité du peuple gabonais. Malgré la richesse pétrolière du Gabon, le régime d'Omar Bongo n'a apporté aucune prospérité économique significative au pays, et le système de clientélisme actuel a permis à la famille Bongo de maintenir son emprise sur le pouvoir. Ali Bongo a tenté de se distinguer de son père en ouvrant le Gabon à de nouveaux partenaires internationaux et en investissant dans les infrastructures, mais les critiques sur la corruption et l'absence de réel changement parmi les citoyens demeurent. La chute inattendue d'Ali Bongo le 30 août 2023 à la suite d'un coup d'État militaire a mis fin à près de 56 ans de règne de la famille Bongo au Gabon. La fin du régime a soulevé des questions sur l'avenir politique du Gabon et sur la possibilité d'une transition vers une gouvernance plus démocratique et transparente.

2.1.2. L'état des institutions politiques de la gouvernance au moment du coup d'État

Avant le coup d'État militaire du 30 août 2023 au Gabon, les principales institutions politiques étaient structurées autour du système autoritaire et anti-démocratiques hérité depuis l'indépendance en 1960. Il s'agit entre autres du Président de la République qui est une Figure centrale du pouvoir administratif, avec un haut degré de centralisation du pouvoir. Le Parti Démocratique du Gabon (PDG): Ce parti est au pouvoir depuis 1968. Il existait initialement comme un parti unique et a conservé le contrôle de la vie politique. Ensuite, le Parlement: Se compose de deux chambres, l'Assemblée nationale et le Sénat, généralement dominées par le chef de l'exécutif. Les Conseils régionaux et municipaux: principalement contrôlés par les PDG, renforçant le contrôle des partis sur la gouvernance locale. Les Tribunaux et agences de sécurité nationale Influencés par le pouvoir exécutif, limitant l'indépendance judiciaire (AA, 2023). Ces institutions se caractérisent par une longue période d'étouffement des forces vives de l'État par le pouvoir et par les aspirations démocratiques qui émergent sous cette forme. Les PDG et la famille Bongo contrôlent non seulement la machine électorale et économique, mais aussi le pouvoir de l'État et des médias. Cependant, après la mort d'Omar Bongo en 2009 et l'arrivée au pouvoir de son fils Ali Bongo, des tensions ont commencé à surgir au sein du régime, notamment en raison de la gestion des réseaux de redistribution politique et économique.

2.1.3. Les élections controversées, accusations de fraude et place au coup d'État.

En avril 2023, le Parlement vote la révision de la Constitution du Gabon et l'adopte. Les changements concernent principalement les élections. Le mandat présidentiel passe de sept à cinq

ans et le scrutin pour l'Assemblée nationale passe de majoritaire à deux tours à un seul tour. Par ailleurs, le nombre de mandats présidentiels est aboli. La fusion des bulletins électoraux est causée par l'harmonisation des mandats législatifs et exécutifs, ce qui est critiqué comme une brouille de la séparation des pouvoirs par les critiques.

Puisque Omar Bongo a transformé le pays en un État à parti unique et a exercé une gouvernance autoritaire jusqu'à sa mort en 2009. C'est seulement en 1991 que le multipartisme a été autorisé, après que le Parti démocratique gabonais de M. Bongo, ironiquement nommé, ait obtenu son emprise par un mélange de favoritisme et de répression. Le pouvoir de la dynastie a été maintenu par le fils et successeur de M. Bongo, qui a remporté des élections caractérisées par des irrégularités en 2009 et 2016. Dans les deux cas, on savait que Bongo n'était pas le vainqueur, mais son principal adversaire. En 2018, la Constitution a été réécrite à plusieurs reprises afin de permettre de nouveaux mandats, et les règles et les calendriers électoraux ont été systématiquement modifiés afin de limiter l'opposition.

Cependant, sa nouvelle élection en 2016 a presque échoué: M. Bongo n'a pu prétendre qu'à une victoire nette grâce à des résultats exceptionnels dans sa province natale, où il aurait obtenu plus de 95 % des suffrages avec un taux de participation inattendu de 99,9%, alors que le taux de participation dans le reste du Gabon était de 54 %. La fraude flagrante a provoqué des manifestations violentes qui ont été encore plus sévèrement réprimées. À la suite des revendications de l'opposition et des observateurs de l'Union européenne (UE), un recomptage des voix a été réalisé, mais la Cour constitutionnelle, une institution depuis longtemps dans la poche des Bongos, a refusé aux observateurs l'accès au recomptage et a donné à Bongo une victoire encore plus confortable.

Le coup d'État militaire du 30 août 2023 a été caractérisé par une forte tension après l'annonce de la réélection du Président Ali Bongo pour un troisième mandat. Le Comité pour la transition et la restauration des institutions (CTRI), composé de militaires, a pris le contrôle en affirmant qu'ils souhaitaient mettre un terme au régime en vigueur.³ Les élections générales du 26 août 2023 ont été annulées et les résultats qu'ils ont qualifiés de "tronqués" ont été annulés.

³ Cet événement a eu lieu juste après l'annonce officielle de la victoire d'Ali Bongo aux élections générales avec 64,27% des voix. Une annonce militaire a été faite pour éclairer le peuple en ces termes « Nous, forces de défense et de sécurité, réunies au sein du Comité pour la transition et la restauration des institutions (CTRI), au nom du peuple gabonais et garant de la protection des institutions, avons décidé de défendre la paix en mettant fin au régime en place » (Ümit Dönmez, 2023).

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

Mike Jocktane, le représentant de la plateforme Alternance 2023, a déclaré qu'Albert Ondo Ossa avait remporté incontestablement ces élections et a demandé la reprise du processus de centralisation des résultats de l'élection présidentielle sous la supervision des forces armées.⁴ Cette tentative de coup d'État a suscité une réaction internationale rapide, avec la Commission de l'Union africaine (CUA) qui a condamné fermement cette tentative.

Le chef de la garde républicaine, le général Brice Oligui Nguema, est nommé président de la Transition et Ali Bongo est placé en résidence surveillée. Afin de légitimer le coup d'État, il a fait référence à l'incapacité de M. Bongo suite à son accident vasculaire cérébral, à sa manipulation de la Constitution pour tenter de se présenter à un troisième mandat et à la qualité douteuse de l'élection. Pour cela, les militaires ont été accueillis chaleureusement par la population. Ils ont fait une danse dans les rues et ont embrasé les soldats pour célébrer l'événement. Ils ont exprimé leur gratitude pour leur libération du joug autoritaire sous lequel ils avaient vécu, pour la plupart, toute leur existence (Gaetan M-antchouwet Via Reuters). Toutefois, il demeure à déterminer si cette évolution conduira à une véritable transition démocratique. Selon Gilles Yabi, directeur du think tank Wathi, l'annulation d'un scrutin frauduleux par un coup d'État ne garantit pas automatiquement l'instauration d'une démocratie (Interview, 2023).

Une réaction internationale mitigée a été observée, avec certaines parties demandant le respect des résultats électoraux tout en demandant une transparence accrue. La situation demeure fluctuante, et les prochains jours seront essentiels pour définir l'avenir politique du Gabon.

2.2. Implications et avenir politique du Gabon: Impacts du coup d'État sur la société gabonaise et les perspectives d'une transition démocratique durable

Le coup d'État militaire au Gabon a eu des implications profondes et déterminera l'avenir politique du pays. Cet exemple illustre les défis et conséquences d'une prise de pouvoir non démocratique de plusieurs manières. Tout d'abord, le coup d'État du 30 août 2023 a plongé le pays dans une période d'instabilité politique. Ce type d'événement pose des interrogations quant à la

⁴ Cependant, Mike Jocktane a déclaré que Albert Ondo Ossa était incontestablement vainqueur des élections générales du 26 août 2023. Il a toutefois rappelé que « L'intérêt supérieur de la nation et la défense de ses intérêts fondamentaux nous commande de reprendre le processus de centralisation des résultats de l'élection présidentielle qui a été interrompu. Au terme de ce processus qui devrait se poursuivre sous la supervision de nos forces armées, le Professeur Albert Ondo Ossa verra sa victoire officialisée. La voie que nous indiquons est la voie de la raison et de la sagesse, c'est la voie de la démocratie et de l'état de droit. C'est la voie qui permettra au Gabon de se reconstruire », déclare Mike Jocktane lors du point de presse (BBC Afrique, 2023).

légitimité des mesures prises en dehors des formes constitutionnelles et peut engendrer une instabilité politique et démocratique. Il y a ensuite le défi de mettre en place la démocratie après une telle prise de pouvoir. Il est essentiel que le Gabon surmonte de grandes difficultés afin de mettre en place un système démocratique solide, comme le démontre le dialogue national qui a nécessité une révolution dans l'équilibre des pouvoirs.

Au terme de cette discussion, un rapport comprenant près d'un millier de propositions a été exposé, laissant entendre des modifications importantes dans la structure gouvernementale du Gabon. On a suggéré de renoncer au système exécutif dualiste à la française au profit d'un système présidentiel avec un corps législatif garantissant le contrôle et l'équilibre du pouvoir présidentiel. Par ailleurs, les membres de l'ancien parti au pouvoir ne pourront pas occuper de postes publics pendant une période de trois ans.

Toutefois, il y a des inquiétudes quant à l'avenir de la démocratie au Gabon. Si le général Nguema ne réussit pas à stimuler une croissance économique significative ou à nationaliser l'économie au profit des Gabonais, il pourrait devenir le troisième dirigeant autoritaire du pays. Il y a donc un moment crucial dans la situation actuelle, où les promesses de démocratisation doivent être remplacées par des actions concrètes afin d'éviter un retour à l'autoritarisme. Les conséquences géopolitiques de ce coup d'État sont également remarquables. Il a posé des interrogations concernant la diminution de la démocratie en Afrique et pourrait avoir un impact sur les relations entre le Gabon et ses partenaires internationaux, en particulier la France. La façon dont le Gabon évoluera pendant cette période de transition et les choix effectués par la junte militaire auront une influence durable sur la stabilité politique et le développement du pays.

Pour résumer, le coup d'État militaire au Gabon a permis d'envisager des modifications éventuelles dans la gouvernance du pays. Le processus de transition vers la démocratie est en cours, mais il est fragile et demande une surveillance et un soutien internationaux afin d'assurer que le Gabon progresse vers un avenir plus démocratique et prospère.

Conclusion

En somme, l'Afrique a été le théâtre d'une série de coups d'État militaires qui ont secoué la stabilité politique de plusieurs pays du continent. Ces événements reflètent souvent des tensions profondes et des insatisfactions à l'égard des gouvernements en place, ainsi qu'une lutte d'influence géopolitique entre puissances mondiales. Les récentes tentatives de coups d'État en République

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

démocratique du Congo (19 mai 2024) et au Togo, ainsi que les sept coups d'État militaires survenus au cours des trois dernières années, en particulier au Gabon, témoignent de la fragilité des institutions démocratiques et de la nécessité d'une réforme politique et sociale approfondie. Ces résultats sont étroitement liés à la problématique initiale, ce qui permet d'avoir une nouvelle vision des mécanismes qui sous-tendent les évolutions du pouvoir sur le continent. Cette étude a un impact important sur la recherche, car elle offre une base empirique pour appréhender les coups d'État militaires, tout en mettant en évidence l'importance de la stabilité politique pour le développement économique et social. Pour l'avenir, il est primordial de continuer à explorer ce sujet. Les recherches à venir pourraient se focaliser sur une étude comparative des coups d'Etat dans divers pays africains afin de mieux comprendre les tendances continentales. Bien entendu, tout le monde suit attentivement ce qui se déroule et si un coup d'État est réussi dans un pays, cela peut inciter des militaires à être engagés dans un autre pays. Néanmoins, il est important de rester vigilant envers la théorie de la contagion, car chaque pays a sa propre histoire. Le Gabon n'est pas le Niger, qui lui-même n'est pas le Mali. Chaque coup d'État a eu des ressorts très distincts. Au Gabon, on a mis un terme à une dynastie de 55 ans, au Niger, des militaires installés au cœur du pouvoir et mécontents des orientations prises par le pouvoir civil et, ou de leur marginalisation, ont pris le pouvoir, tandis que au Mali, le premier coup d'État a renversé le président Ibrahim Boubacar Keita (IBK), qui était dans une impasse sociale, politique et sécuritaire avec une forte menace terroriste. Cependant, on observe un certain recul en Afrique de l'Ouest, du moins une fragilisation du processus démocratique, inévitablement balbutiant, mis en place dans les années 1990 et illustré par les textes de la CDEAO qui établit des principes démocratiques très explicites et punit les régimes putschistes, tandis qu'en Afrique centrale, avec le Tchad, la Guinée équatoriale, le Cameroun, la République démocratique du Congo, le Gabon, il n'y a presque jamais eu d'expérience réellement démocratique. De cette manière, cet article ne se limite pas à contribuer à la connaissance actuelle, mais constitue également un moyen de mieux comprendre les défis politiques en Afrique.

Références

- Agora Afrique – Revue congolaise de sciences politiques (RCSP). (2023). *Les “coups d’État” en Afrique de 1960 à 2021: Typologie, causes, conséquences et pistes de sortie durable* (N° 1). L’Harmattan.
- Aivo, F. J. (2007). *Le président de la République en Afrique noire francophone: Genèse, mutations et avenir de la fonction*. Paris: L’Harmattan.
- Amin, S. (2021). International Support Post-Coup d’État and Political Trajectory. *Journal of Political Studies*, 29(3), 45-58.
- Balandier, G. (1966, avril). Les coups d’État militaire s’expliquent par le désir des jeunes de changer la situation. *Le Monde Diplomatique*, p.1.
- BBC. (2021, 27 octobre). Sudan’da darbe: Afrika’da askeri müdahaleler neden artıyor? *BBC News Türkçe*.
- Bourdillon, Y. (2023, Août 30). *Gabon: « Ce n'est pas parce qu'un coup d'État annule un scrutin frauduleux qu'il débouche sur la démocratie »*. *Les Échos*.
- Civics Staff. (2023, 12 septembre). Gabon: La fin d’une dictature et le début d’une autre? *Democracy*.
- Diallo, F. (2020). Efficacy of International Sanctions in Preventing Coups d’État. *Journal of International Affairs*, 73(2), 123-135.
- Duzor, M. and Williamson, B. (2023). Les coups d’État militaire en Afrique. *VOA Afrique*.
- Gaba, L. (2000). *L’État de droit, la démocratie et le développement économique en Afrique subsaharienne*. L’Harmattan.
- Galetoux, R. (2023, octobre 19). *Le renforcement du sentiment anti-français, fer de lance ou conséquence de l’influence russe en Afrique francophone?* Classe Internationale.
- Gaulme, F. (2023, septembre). *Coup d’État au Gabon, anatomie d’une chute*. IFRI.
- Guèye, B. (2009). La démocratie en Afrique: succès et résistances. *Pouvoirs*, 129(2), 20.
- Guterres, A. (2023, Août 31). *Paix et sécurité. Au lendemain du Coup d’État au Gabon*. Lors d'un point de presse. www.un.org.
- Hickel, J. (2017). *Thé Divide: a brief guide to global inequality and its solutions*. London, William

Les coups d'État militaire en Afrique: Gabon comme cas pratique

Heinemann.

ISS Africa. (2023). *Le retour des coups de force militaires en Afrique*. PSC Report.

Ki-moon, B. (2009, février 2). *Discours prononcé à l'occasion du sommet de l'union africaine*, Addis -Abeba. SG/SM/12084-Afr/1805. Presse.un.org.

Jacquemot, P. (2023, décembre). *Coups d'État en Afrique: des manifestations de l'asthénie de la démocratie importée*. Fondation Jean-Jaurès.

Le Monde Afrique. (2023) .*Coup d'État au Gabon : «Nous mettons fin au régime en place»*. Annoncent les militaires a la télévision. Le monde.

Malaparte, C. (2022). *Technique de coup d'État*. Grasset.

Mbardounka, C. O. (2023, août 30). Coup d'État au Gabon: ce que nous savons de la situation. *BBC News Afrique*.

Monceau, N. (2009). Le rôle des coups d'État militaires dans la formation et la trajectoire des générations politiques. *Revue internationale de politique comparée*, 16(2), 221-239.

Ngango Youmbi, É. M., & Cissé, B. (2023). Chronique de trente-deux ans de coups d'État en Afrique (1990-2022). *Revue française de droit constitutionnel*, (133), e25-e52

N'Gani, E. B. (2024). Contribution pour une appréhension des coups d'État militaires de la troisième vague en Afrique. *Revue Internationale du Chercheur*, 5(1).

Powell, J. M. AND Thyne, C. L. (2011). Global instances of coups from 1950 to 2010: A New dataset. *Journal of peace research*, 48:2, 249-259.

Thomson, A. (2004). *An introduction to African politics* (2nd Ed.). Routledge.

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

Mehmet Berkay DURDU

Doktora Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, mehmetberkaydurdu@gmail.com,
ORCID: 0009-0002-1055-2266.

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi:

18 Temmuz 2024

Kabul Tarihi:

11 Eylül 2024

Anahtar Kelimeler:

Demokratik Gerileme,
Sahraaltı Afrika, Batı
Afrika, Sahel, Burkina
Faso.

Özet

Demokratik gerileme kavramı, 2010'lu yıllardan itibaren siyaset bilimi disiplininde giderek tartışılmalı bir konu haline gelmiştir. Bu çalışma, 1990'lı yılların başından itibaren geniş çaplı demokratik, hukuki ve ekonomik reformlara sahne olan, Sahraaltı Afrika'ya ve bölgenin demokrasi tarihi için müstesna bir yer tuttuğu düşünülen Burkina Faso'ya odaklanmaktadır. Çalışmanın temel amacı, Burkina Faso ve Sahraaltı Afrika'da hızla artan demokratik gerileme olgusunun sebeplerini araştırmaktır. Niceliksel ve niteliksel veriler ışığında kurgulanan bu çalışmada; niceliksel yöntem olarak demokrasi, ekonomi ve yönetim endekslerinden oluşan çeşitli korelasyonlar ile siyasi katılım ve seçimlere ilişkin yapılmış olan anket çalışmalarından faydalanılmıştır. Niteliksel yöntem olarak ise, Burkina Faso'nun demokrasi serüveni, tarihsel süreç içerisinde ele alınarak devlet mekanizmasının ve kamuoyunun genel yaklaşımına dair bir sonuç ortaya konmuş devlet, ordu ve kamuoyuyla demokrasi arasındaki ilişki, ampirik incelemelerden çıkan sonuçlar çerçevesinde ele alınarak demokratik gerilemenin nedenlerine ilişkin analitik bir çözümleme yapılmıştır. Sonuç olarak, Sahraaltı Afrika'daki demokratik gerilemenin bir takım içsel ve dışsal dinamiklere bağlı olarak geliştiği, bölgedeki eğitim seviyesi yükseltilmeden, bölgesel güvenliği sağlamak adına ulusal ve uluslararası aktörler kararlı bir biçimde mobilize edilmeden ve gelir adaletsizliği sürdürülebilir bir eşige taşınmadan bölgedeki trendin tersine dönmesi mümkün olmadığı düşünülmektedir.

Democratic Backsliding in Sub-Saharan Africa: Burkina Faso as a Case Study

Mehmet Berkay Durdu

PhD Student, Institute of Social Sciences, Istanbul University, mehmetberkaydurdu@gmail.com, ORCID: 0009-0002-1055-2266.

Research Article

Submitted:

18 July 2024

Accepted:

11 September 2024

Keywords: Democratic Backsliding, Sub-Saharan Africa, West Africa, Sahel, Burkina Faso.

Abstrat

The democratic backsliding has become a controversial topic in the political science since the 2010s. This study focuses on sub-Saharan Africa, which has witnessed large-scale democratic, legal and economic reforms since the early 1990s and Burkina Faso, which is considered to hold an exceptional place in Africa's democracy history. The main objective of the study is to analyze the democratic backsliding's causes in the region. This study designed based on quantitative and qualitative data. For quantitative methodology, various correlations consisting of democracy, economy and governance indices and surveys regarding political participation, and elections were utilized. As a qualitative method, Burkina Faso's democratic adventure was analyzed, and a conclusion was drawn on the general approach of the state and people. Based on the findings of empirical studies on the relationship between the state, military, public and democracy, an analytical assessment of the causes of democratic backsliding was made. Consequently, the democratic backsliding in sub-Saharan Africa developed due to a number of internal and external dynamics, and the trend in the region cannot be reversed unless the education level is raised, national and international actors are decisively mobilized to ensure regional security, and income inequality is brought to a sustainable threshold.

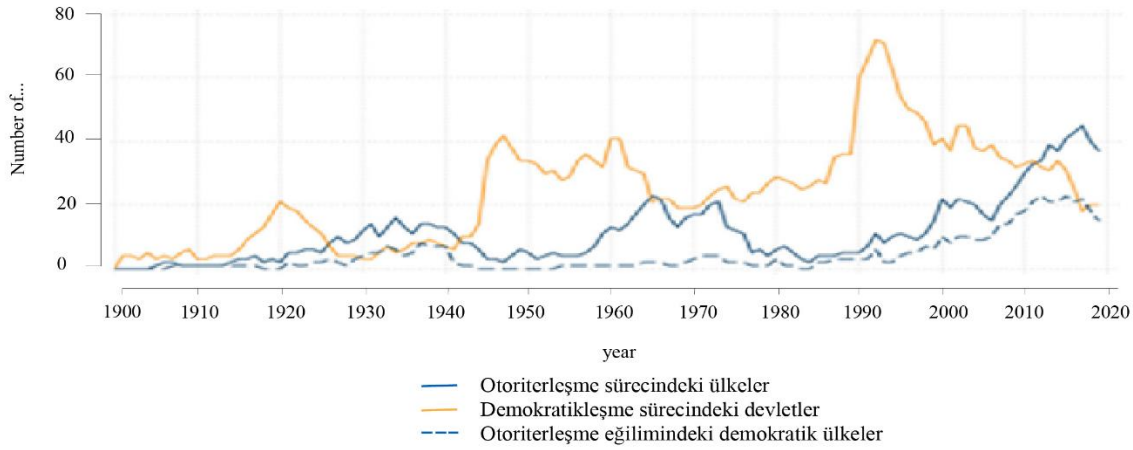
Giriş

Demokrasi, bireyin toplumdaki yerini kendi iradesiyle belirlemek amacıyla iktidar üzerinde söz sahibi olduğu böylece siyasi alanda kendine özgü eğilimler ve kimliklerle var olabildiği özgürleştirici bir yönetim şeklidir (Karpat, 2010: 9). Karpat'ın bu tanımından hareketle demokrasi, topluma ve hükümete karşı bireyin kendi özgürlüğünü korumayı mümkün kılan bir rejim olarak ifade edilebilir. Bu rejimin mevcudiyeti hususunda, Robert Dahl (1998: 38) bazı kıstaslar öne sürmektedir. Yazara göre demokratik bir rejimden söz edilebilmesi için; eşit oy hakkı, siyasi eşitlik, adil ve sık seçimler, ifade özgürlüğü, siyasi kararlar üzerinde söz sahibi olma, bilgi edinebilme, özgür sivil toplum ve alternatif bilgi kaynaklarının varlığı koşullarının sağlanmış olması gerekmektedir. Mezkûr koşullar iktidar sahipleri tarafından sağlanmalı ve sivil toplum tarafından korunmalıdır. Bu durum, demokrasinin taraflar arasında salt bir arzuyla oluşamayacağını, sürekli denetlenmesi ve kontrol edilmesi gereken oldukça meşakkatli bir rejim olduğunu göstermektedir.

1980'li yıllarda başlayan ve Soğuk Savaş'ın ardından hem içsel hem de dışsal motivasyonlarla büyük bir ivme kazanan demokratikleşme trendi, 2010'lu yıllardan itibaren zayıflamaya başlamıştır. Liberal demokrasilerin otoriter rejimler lehine aşınması, hem siyasi yaşamda hem de akademik yazında demokratik gerileme olgusunu tartışmaya açmıştır. Waldner ve Lust (2018: 6) bu olguyu, demokratik rejimde yer alan demokratik yönetim niteliklerinin bozulması ve demokrasinin kalitesinin düşmesi olarak tanımlamaktadır. Hyde (2020: 1193), demokratik gerilemeyi otokratikleşmeye doğru giden bir rejim değişimi olarak nitelendirmekte, demokratik gerilemede siyasi gücün halk tarafından kullanılmasının kısıtlanarak iktidarın daha baskıcı ve keyfi bir hale getirildiğini öne sürmektedir. Cassani ve Tominini (2018: 530) ise demokratik gerileme sürecinin seçimlerde rekabetin ve siyasi katılımın kısıtlanmasıyla kristalize olduğunu belirtmektedir. Süreç boyunca, iktidarın barışçıl geçişi, özgür ve adil seçimler gibi demokratik kurumların bilinçli olarak zayıflatılması, demokrasilerin özünü oluşturan bireysel hakların, bilhassa ifade özgürlüğünün ihlal edilmesi şeklinde tanımlamaktadır. Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü (IDEA) tarafından yayımlanan Demokrasinin Küresel Durumu 2021 adlı raporda (IDEA, 2021: 2), demokrasinin günümüz dünyasının en popüler rejimi olduğunu fakat giderek zemin kaybettiğini, 2010'lu yıllardan bu yana hükümetlerin tedricen otoriterleştiğini ve günümüzde hibrit rejimlerin büyük bir hızla yükseldiğini saptamıştır. Boes, Lindberg ve Lührmann'ın yaptığı çalışmada (2021:5) (Grafik 1), 2010 yılından bu yana otoriterleşen ülkelerin demokratikleşen ülkelere göre çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Benzer

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

biçimde, 2024 yılı verilerine göre hazırlanan Bertelsmann Dönüşüm Endeksi (BTI) tarafından da demokrasilerin ve demokratik yönetişimlerin hızla erozyona uğradığı sonucuna varılmıştır.

Grafik 1. Sahraaltı Afrika Demokratik ve Otokratik Rejimler 1990-2020 Yılları Arası Değişim (Boese vd., 2021).

Sahraaltı Afrika ve Burkina Faso'daki demokratik gerilemeyi inceleyen bu çalışma, 1990'lı yılların başından itibaren geniş demokratik reformlara sahne olan Sahraaltı Afrika'da yakın zamanda müşahede edilen demokratik gerilemenin kaynağı, bu süreçte demokratik değerlerin ve pratiklerin ne ölçüde aşıldığı problematiği çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu kapsamda aşağıda önerilen üç hipotez test edilmiştir: (i) Sahraaltı Afrika'da, küresel konjoktüre paralel olarak 2010'lu yıllardan itibaren demokratik gerileme yaşanmaktadır. (ii) Burkina Faso'nun kısıtlı demokrasi deneyimi, düşük sosyoekonomik düzey ve eğitim seviyesi, ülkede kamuoyu oluşmasına izin vermemiştir. Ülke, içsel ve dışsal faktörlerin etkisinde demokratik gerileme trendine girmiştir. (iii) Burkina Faso'da gerçekleşen askeri darbe neticesinde Ibrahim Traoré'nin karizmatik bir lider olarak ortaya çıkışı bölgedeki demokrasileri olumsuz anlamda etkileyerek demokratik gerilemenin yayılım etkisini tetiklemiştir.

Sıralanan hipotezleri test etmek ve problematiğe cevap verebilmek adına çalışma boyunca ampirik verilerden yararlanılarak analitik bir metot izlenmiştir. Bu bağlamda; BTI Atlas tarafından niteliksel ve niceliksel yöntemlerle belirlenen demokrasi, ekonomi ve yönetim endekslerinin birbirleriyle korelasyonu incelenmiştir. Endeksler, boyutlar, kriterler ve göstergelerden oluşan dörtlü yapı anket çalışmaları çerçevesinde şekillendirilerek 1-10 arası puantaj sistemine

oturtulmuştur. Çalışmada, BTI Index tarafından gerçekleştirilen demokrasi endeksi ve demokrasi-otokrazi korelasyonundan faydalanılmıştır. Çalışma, Afrobarometer, V-Dem (Varieties of Democracy), IDEA, Freedom House gibi anket çalışmalarından elde edilmiş olan sonuçlarla desteklenmiş ve ülkenin demokrasi bilinci, demokratik gelişimi ve demokratik gerilemesine ilişkin süreçlerin kamuoyuna yansımaları ele alınmıştır.

Niteliksel yöntem olarak, Burkina Faso'nun demokrasi serüveni, tarihsel süreç içerisinde analiz edilerek devlet mekanizmasının ve kamuoyunun genel yaklaşımına dair bir sonuç ortaya koyulmuştur. Devlet, ordu ve kamuoyuyla demokrasi arasındaki ilişki, ampirik incelemelerden çıkan sonuçlar çerçevesinde ele alınarak demokratik gerilemenin nedenlerine ilişkin analitik bir çözümleme yapılmıştır.

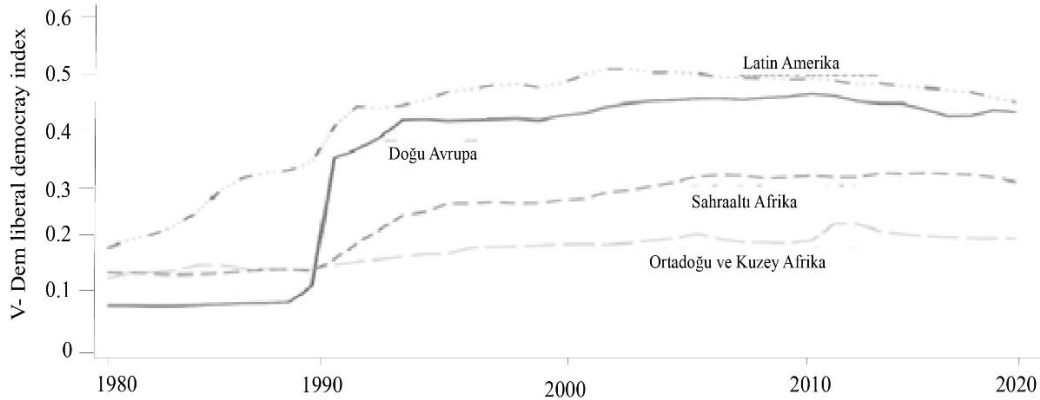
Bu bağlamda üç ana başlıkta kurgulanan çalışmanın giriş bölümünde, demokratik gerilemeye ilişkin literatürde yer alan farklı tanımlamalar ve farklı yaklaşımlar ele alınarak araştırmanın temel bağlamını oluşturan demokratik gerileme olgusuna ilişkin genel bir çerçeve çizilmiştir. “Sahraaltı Afrika’da Demokratik Gerileme” başlığında, Sahraaltı Afrika’da demokrasinin gelişimine zemin hazırlayan faktörler incelenmiş ve bölgede son 15 yıldır gözlemlenen demokratik gerilemenin sebepleri, ampirik veriler ışığında ortaya koyulmuştur. Son olarak, “Sahraaltı Afrika’da Demokratik Gerileme Vaka Çalışması: Burkina Faso” başlığında ise Burkina Faso’nun kuruluşundan bugüne kadar tecrübe ettiği demokrasi serüveninin genel bir portresi çizilmiş, Sahraaltı Afrika’da müşahade edilen demokratik gerilemenin Burkina Faso’ya ne ölçüde etki ettiği tartışılmıştır. Bu çerçevede, 2022 yılında Traoré önderliğinde gerçekleştirilen askeri darbe başlangıç noktası kabul edilerek 2020 ve 2024 yılları arasında Burkina Faso halkının ve kurumlarının çeşitli içsel ve dışsal faktörlerin etkisiyle demokrasiye olan inancının ne ölçüde aşındığı ve ülkede demokratik gerilemenin yaşanıp yaşanmadığı tartışılmıştır.

1. Sahraaltı Afrika’da Demokratik Gerileme

Huntington’ın üçüncü demokrasi dalgası tanımlaması kapsamında incelenen Afrika’daki demokratikleşme hareketleri Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte büyük bir ivme kazanmış, demokratikleşme arzusu, kıtadaki birçok ülkede siyasi ve hukuki reformların başlamasına olanak tanımıştır. Sahraaltı Afrika ülkelerinde gerçekleşen siyasi reform süreçlerinin ortak noktası, çok partili yaşama geçilmesi ve anayasal olarak yürütme erkine süre sınırı getirilmesiyle kristalize olmuştur (Posner ve Young, 2007: 133). Liberal Demokrasi Endeksi (V-Dem) tarafından,

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

seçimlerde adil rekabetin ne ölçüde sağlandığı, yürütme erkinin sınırlandırılması, ifade özgürlüğü gibi anayasal ve sivil haklar çerçevesinde oluşturulan 1980-2020 yıllarını kapsayan Demokrasi Endeksi, Sahraaltı Afrika'nın 1990 yılından itibaren kendi iç dinamikleri bağlamında önemli bir kırılma yaşadığını göstermektedir (Grafik 2).

Grafik 2. Karşılaştırmalı Perspektifte Sahraaltı Afrika'da Demokratikleşme Trendi

(V- dem, Liberal Democracy Index, 2022).

2010'lu yılların ortalarından itibaren artan güvenlik endişeleri, ekonomik yapıda meydana gelen bozulmalar, düzensiz göç ve Kovid-19 pandemisi dünya genelinde demokratik rejimleri aşındırmaya başlamıştır. V-Dem tarafından hazırlanan grafikte 2010'lu yılların ortalarından itibaren bir sapma olduğu açıkça görülmektedir. Buna ek olarak V-Dem (2021) tarafından hazırlanan ve 1980-2020 yılları arasında Sahraaltı Afrika'daki olumlu ve olumsuz gelişmeleri ortaya koyan çalışmada, 1980–2010 yılları arasını kapsayan dönemde olumlu siyasi değişimlerin olumsuz değişimlere kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Söz konusu trend ilk defa 2010–2020 yılları arasında kırılmış ve olumsuz değişimlerin oranı, olumlu değişimlerin oranını geçmiştir (Tablo 1).

Yıllık Değişim	1980–1989	1990–1999	2000–2009	2010–2020
Pozitif	34.67	55.09	42.91	42.08
Nötr	50.22	22.67	26.67	11.55
Negatif	15.11	22.24	30.42	46.37

Tablo 1. Afrika Kıtası V-Dem Liberal Demokrasi Puanı Yıllık Yüzdesel Değişimi (V-Dem, 2022).

Sahraaltı Afrika'da müşahede edilen iç faktörlere bağlı demokratik sapma dört alt başlıkta değerlendirilebilir. İlk olarak, bölgedeki demokrasi kurumu, zayıf temeller üzerine inşa edilmiş ve kırılmalıdır. Dekolonizasyon süreciyle başlayan bağımsızlık arayışının ardından, hemen hemen hiçbir Sahraaltı Afrika ülkesi gerçek bir demokrasi deneyimini yaşayamamış, bağımsızlığın ardından ortaya çıkan otoriter kurtarıcı siyasi figürler iktidarı ele geçirerek siyasi elitler yaratmıştır. Uzun yıllar süren militarist rejimlerin kıtada kök salması, otoriter pratiklerin siyasi alanda pekiştirilmesine neden olmuştur.

Bölgedeki demokratik rejimlerin gelişmesinin ve ilerlemesinin önündeki ikinci engel ise otoriter kültürün mevcudiyetidir. Sahraaltı Afrika'nın otoriter kültürü, bölgenin tarihsel süreci ve zayıf sivil toplum ile ilintilidir. Bölgenin iklim koşulları ve coğrafi zorlukları 15. yüzyıla kadar bölgenin dünya ile entegrasyonunu engellemiştir. Sahra'ya yakın olan bölgenin tarıma elverişsiz olması, tarımsal üretime dünyanın geri kalanından daha geç bir tarihte geçilmesine neden olmuştur (Erdoğan, 2020: 103). Bölgede, evcilleştirilmiş at ve deve gibi binek hayvanların olmaması Sahra'nın aşılmasını engelleyerek bölgede ticaretin, dolayısıyla, kültürel etkileşimin yayılmasını geciktirmiştir (Erdoğan ve Acaravcı, 2021: 70). Ticaret ve tarımdan kaynaklanan sermaye birikiminin olmaması kabile liderlerinin iktidarlarını dengeleyebilecek güç unsurlarının oluşmasını imkânsız kılmıştır. Bu durum bölgedeki otoriter kültürü perçinlemiştir. Kolonyal dönem ve sonrasında bölgede yeni bir iktisadi yapının ve hayatın tesis edilmesi, koloni ülkeleriyle birlikte buharlı makineler ve motorların bölgeye gelmesi, teknik bilgiye haiz işçileri gerekli kılmıştır (Çomak vd., 2017: 10). Eğitim ve bilhassa yükseköğrenimin bölgeye gelmesiyle birlikte ancak 20. yüzyılın başlarında sivil toplum oluşmaya başlamıştır.

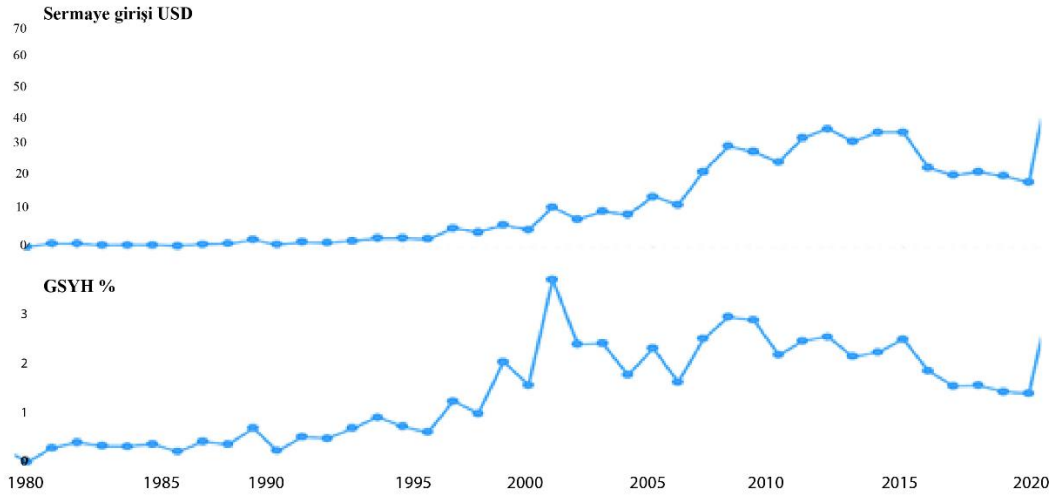
Zayıf sivil toplum, bölge demokrasilerinin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemekte, vatandaşlık bağıını gevşetmekte bu bağlamda devlet–vatandaş arasındaki hesap verilebilirlik mekanizmasının tesisini güçleştirmektedir (Brass, 2016: 9). Sahraaltı Afrika'da sivil toplumun ekonomik kalkınma çerçevesinde şekillendiğini, bu cihetiyle de devlet ve sivil toplum örgütleri arasında organik bir bağ olduğunu öne sürmekte sivil topluma yön verecek olan örgütlerin ekonomik fayda için statükoyu koruma eğiliminde olduğunu ifade etmektedir. Lynch ve VonDoepp (2020: 8) Sahraaltı Afrika'daki sivil toplum kuruluşlarını devletin ortağı haline gelen sosyolojik bir simbiyoz olarak nitelemektedir.

Son olarak, yetersiz devlet kapasitesi ve zayıf gömülü özerklik, yaşanan demokratik gerilemenin en önemli sebeplerinden birisi olarak değerlendirilmektedir. Sahraaltı Afrika

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

ülkelerinin fiziki ve beşerî sermayelerinin oldukça düşük seviyelerde olması hükümetlerin vergi toplama kapasitesini doğrudan etkilemektedir. Devletin vergi toplayamaması, devletin sunmakla yükümlü olduğu temel hizmetleri vatandaşlarına sunamamasına neden olmakta bu durum vergiye mukabil temsiliyet mekanizmasının sağlıklı bir biçimde işlemlerini engelleyerek hâlihazırda zayıf olan vatandaşlık bağını daha da aşındırmaktadır. Ülkeler, toplum sözleşmesiyle sağlayamadıkları içsel meşruiyetlerini yaygın şiddet kullanımı ve dış yardımlar yoluyla telafi etmeye çalışmaktadır. Prichard'ın (2015:8) ifade ettiği gibi, ülkeler için verilen kalkınma yardımları hükümetler tarafından iktidarlarını sağlamlaştırmak ve güçlendirmek maksadıyla kullanılmakta bu durum da hesap verilebilirlik mekanizmasının işlemlerini imkansız kılmaktadır.

Yukarıda zikredilen iç dinamiklere ek olarak Sahraaltı Afrika'nın demokrasi serüveni dış etkenlere de oldukça duyarlıdır. 1990'lı yıllardan itibaren gelişme gösteren demokrasilerin ortak noktası, Batılı devletlerden temin edilen finansmanlardır. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası tarafından, söz konusu finansmanların sağlanmasının önkoşulu olarak birtakım yapısal reformların hayata geçirilmesi talep edilmiş; reformların uygulanışı periyodik olarak denetlenmiştir (Grafik 3). Ne var ki Batılı devletlerin, Sahraaltı Afrika'nın ekonomik ve siyasi yapısına yönelik tahayyülleri istenilen sonucu vermemiş ve kısa ömürlü iyileşme sürecinin ardından demokratikleşme hareketleri sekteye uğramıştır. Yapılan ampirik çalışmalarda, finansal kuruluşların sağladığı kredilerin ve doğrudan kalkınma yardımlarının Sahraaltı Afrika'nın ekonomik gelişimine ve sosyal kalkınmasına herhangi bir katkı sağlamadığı aksine, uzun vadede ekonomik göstergeleri büyük ölçüde bozduğu saptanmıştır (Easterly, 2005: 4). Stone (2004: 580-585), Batılı devletlerin ve zikredilen finansal kuruluşların, Sahraaltı Afrika ülkelerinde liberal demokrasilerin tesisi için post kolonyalist bir tutum benimsemesinin ekonomik ve sosyal yapının yeteri kadar analiz edilememesine sebebiyet verdiğini belirtmekte ve bu durumun ekonomik bozulmaların temel nedeni olduğunu ifade etmektedir. Siyasi istikrarı sağlamak adına ekonomik istikrarın neoliberal politikalar çerçevesinde şekillendirilmiş olması, Sahraaltı Afrika ülkelerinde liberal demokrasilere benzeme trendini de beraberinde getirmiştir (Muuka, 1997: 670-682). Bu bağlam içinde 1990'lı yıllardan itibaren bölgedeki hemen hemen her ülkenin niçin çok partili sisteme ve liberal bir iktisadi görünüme büründüğü anlaşılmaktadır.

Grafik 3. Sahraaltı Afrika'ya Yönelik Doğrudan Yabancı Yatırımların Toplam Tutarı (milyar USD) ve GSYH'ye oranı (1980 – 2020) (Macrotrends, 2024).

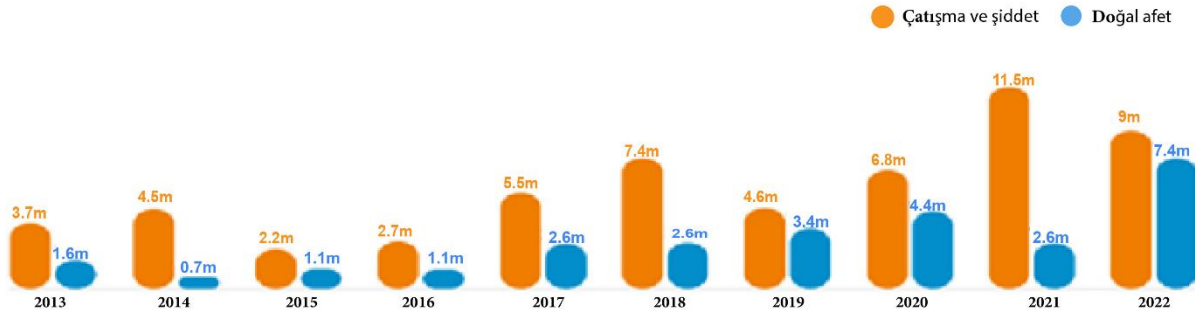
Dış etkenlerin 1990-2010 dönemi boyunca bölge demokrasilerinin gelişmesine olumlu katkıda bulunduğu söylenebilir, nitekim V-DEM tarafından yapılan çalışmalar bu argümanı kanıtlamaktadır. 2010 yılından itibaren ise, artan küresel güvenlik endişeleri ve dünya finansal sisteminde yaşanan konjonktürel dönüşümler, Batılı devletlerin tavsiyesi üzerine inşa edilen liberal demokrasilerin giderek otoriter rejimlere evrilmesine neden olmuştur. (Tablo1).

2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından “Teröre karşı savaş” doktrininin ilanı ile başlayan süreç, uluslararası arenada büyük bir paradigma değişiminin önünü açmıştır. Artan güvenlik odaklı politikalar kısa sürede Sahraaltı Afrika'ya da sirayet etmiş; bölgenin uluslararası finansmana erişimi büyük ölçüde kısıtlanmıştır. 2008 yılında yaşanan finansal krizle birlikte küresel piyasalar daralmış, ülkeler krizin etkilerini asgari seviyede tutabilmek adına ulusal politikalara önem vermeye başlamış ve bu durum dünya genelinde emtia fiyatları dramatik bir biçimde artmıştır (Allen ve Giovannetti, 2011: 13-18). 2011 yılında Arap Baharı'yla başlayan süreç, Sahraaltı Afrika ülkelerindeki kamuoyunda demokratik talepleri teşvik etmiştir. Ancak ne var ki 2013 yılında IŞİD ve El-Kaide'nin Sahel Bölgesi'nde konuşlanmaya başlaması ve etki alanını hızla genişletmesi bölgede hala devam etmekte olan büyük bir güvenlik krizine zemin hazırlamıştır. Mezûr güvenlik krizinin çözülememiş olması bölgedeki otoriter yönetimleri güçlendirmektedir. Hükümetler ve bölge halkları, Batılı devletlerin yaşanan krizler sebebiyle kendilerine yardım etmediğini öne sürmekte; bu durum Batı'dan kopuşu hızlandırmıştır. Sahraaltı Afrika'nın, Pan-

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

Afrika ideolojisi çerçevesinde kendi içine yönelmesi, Batı haricinde yeni ittifaklar kurabilmesini mümkün kılmıştır. Afrika'nın Batı'dan kopuşuyla birlikte başta Çin ve Rusya olmak üzere, Türkiye, Hindistan ve İran bölgenin ekonomik, siyasi ve sosyal dönüşümünde büyük bir etki yaratmaya başlamıştır. Batıdan kopuş aynı zamanda liberal demokrasilerin tek alternatif olmadığı inancını da bölge siyasi elitleri ve halk nezdinde güçlendirmiştir.

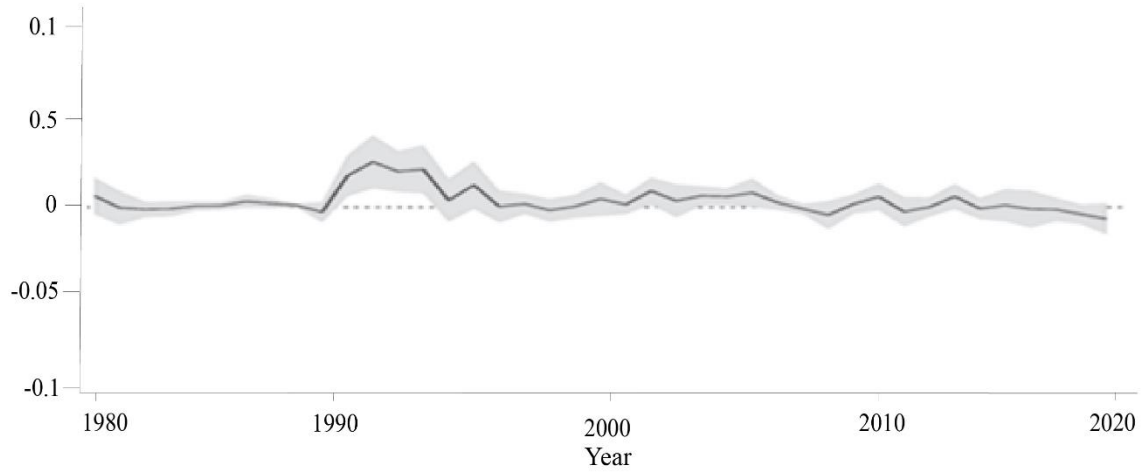
Bölgedeki demokratik gerilemeye ilişkin olarak sıklıkla göz ardı edilen bir diğer önemli etken ise küresel iklim krizidir. Sahraaltı Afrika, iklim krizine karşı en savunmasız bölgelerden biridir. 2023 yılında Norveç Mülteci Konseyi (NRC, 2023) tarafından yayımlanan raporda, yalnızca 2022 yılında 7.5 milyon kişi iklim sebebiyle yerinden edildiği belirtilmektedir (Grafik 4). Artan göç dalgaları, ülkelerin demografik yapısını dönüştürmekte ve hâlihazırda bölge için bir tehdit unsuru olan etnik çatışmaları da alevlendirmektedir.

Grafik 4. 2013-2022 Yılları Arasında Sahraaltı Afrika'da Yerinden Edilmiş Kişiler (NRC, 2023).

Tüm bu faktörler dikkate alındığında Sahraaltı Afrika'da, 2010'lu yılların ortalarından itibaren demokratik gerilemenin yaşandığı gözlemlenmektedir. V-Dem tarafından hazırlanan ortalama ve yıllık değişimi inceleyen grafikte, 2010'lu yıllardan itibaren düşüş yaşandığı ve uzun yıllar sonra ortalama değişimin altına inildiği görülmektedir (Grafik 5). Her ne kadar Sahraaltı Afrika ülkelerinin demokratik değişimlerinde genel eğilim ortalamanın altına inmiş olsa da 2010-2020 dönemine tekabül eden Arap Baharı bölge demokrasileri üzerinde kısıtlı bir etki yaratarak grafikteki dalgalanmanın nedenini oluşturmaktadır. Arap Baharı'nın ardından, Başta Burkina Faso, Moritanya, Nijerya, Gabon ve Uganda olmak üzere Sahraaltı Afrika ülkelerinde hükümetler aleyhine çok sayıda gösteri düzenlenmiştir. Afrika Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (ACSS) yaptığı çalışmada, demokratik hakların kullanımının kısa sürede artış gösterdiği saptanmıştır (ACSS, 2011: 8). Sahraaltı Afrika ülkelerinin kırılğan yapısı ve artan protestolarla birlikte yönetişimde yaşanmaya başlayan açıklıklar, devlet dışı aktörlerin Sahel ve Sahraaltı Afrika'da

giderek daha da çok nüfuz kazanmasına yol açmış bunun neticesinde de devletler otoriter uygulamalarını artırmıştır (Danjibo, 2013: 16-34). Bu anlamda, Arap Baharı'nın Sahraaltı Afrika demokrasileri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu söylenebilir nitekim yapılan ölçümler de bunu kanıtlamaktadır.

Grafik 5. Afrika Demokrasilerinde Yıllık Ortalama Değişim (V-Dem, 2022).

2. Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme Vaka Çalışması: Burkina Faso

2.1. Burkina Faso'nun Demokrasi Serüveni

Sahraaltı Afrika'daki demokratik gerileme trendinin en dramatik örnekleri Orta Afrika ve Batı Afrika alt bölgesinde gözlemlenmektedir. 2020 yılından bu yana bölgede beşi başarılı olmak üzere toplam sekiz ülkede darbe girişimi gerçekleştirilmiş; Mali, Burkina Faso, Nijer, Gine ve Gabon'da askeri rejimler iktidara gelmiştir (Reuters, 2023). Bölgede yaşanan darbeler temelde birbirleriyle benzer niteliklerde olup benzer popülist söylemlere sahiptir. Askeri cuntalar müdahalelerini, artan yolsuzluk, ekonomik krizler, yoksulluk, hükümetlerin ülkedeki iç ve dış güvenliği sağlayamamasının yanı sıra Batı karşıtlığı söylemleri çerçevesinde şekillendirmiş ve halk tarafından desteklenmiştir. Söz konusu söylem, askeri müdahaleler ve demokrasi arayışı çerçevesinde, Nijer ve Gabon'daki askeri darbelerle ilham kaynağı olan Burkina Faso'daki demokratik gerileme incelenecektir.

5 Ağustos 1960 tarihinde Yukarı Volta adıyla bağımsızlığını ilan eden ülke aktif bir dekolonizasyon mücadelesi vermemiş, Fransa ile yapılan anlaşma çerçevesinde bağımsızlığını

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

kazanmıştır. Ülkenin ilk cumhurbaşkanı olarak Fransız sömürge idaresinde çeşitli memuriyetlerde bulunan Maurice Yaméogo, ulusal meclis tarafından seçilmiştir (Country Review, 2016). Yaméogo kısa süre içerisinde tüm siyasi partileri kapatmış, sol tandanslı örgütleri ve muhalifleri saf dışı bırakarak kendi tek adam rejimini tesis etmiştir. Fransa'nın yönlendirmesi neticesinde, 1965 yılında ülkede ilk defa seçimler tertip edilmiş ve Yaméogo, oyların tamamını alarak tekrar cumhurbaşkanı seçilmiştir (Nohlen vd., 1999: 123-152). Altı yıllık iktidarının ardından, muhalefetin gayri meşru yollarla bastırılması, ekonomik vaatlerin yerine getirilmemesi, artan yolsuzluk, gelir adaletsizliği ve yoksulluk sebebiyle Yaméogo rejimine karşı geniş çaplı protestolar düzenlenmeye başlamış ve nihayetinde dönemin Genel Kurmay Başkanı Sangoulé Lamizana, askeri darbeyle yönetime el koymuştur. (Koussoube vd., 2014: 12). Lamizana döneminde ülkenin ekonomik ve sosyal yapısını değiştirmeye matuf herhangi bir eyleme girilmemiş dönemin dış politikası ve ekonomi politikası Müslüman ülkelerle geliştirilen ilişkilerle karakterize olmuştur. Bu dönemde, Burkina Faso, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) kurucu üyesi olmuş, İslam İşbirliği Teşkilatı'na kabul edilmiştir. Arap ülkeleriyle geliştirilen ilişkiler çerçevesinde alınan dış yardımlar ülkenin siyasi elitlerinde kümelenmiştir. 1970 yılında, Burkina Faso'daki çok partili ilk yasama meclisi seçimler gerçekleşmiş ve UDV-RDA¹ 57 sandalyenin 37'sini alarak seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır (Inter Parliamentary Union, 1970). Ülkede ilk defa organize bir muhalefetin resmi olarak ortaya çıkmış olması ve ülkenin kurucu partisi karşısında mücadele edebilmesi, Burkina Faso'nun demokrasi serüveninde bir dönüm noktası olmuştur. Seçimlerin ardından, Kango Ouédraogo hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. 4 yıllık iktidarının ardından, Cumhurbaşkanı Lamizana 1974 yılında Ulusal Meclisi feshetmiş, kendisini başbakan olarak atamış ve siyasi partilerin faaliyetlerini yasaklamıştır seçilmiştir (Country Review, 2016). 1977 yılında düzenlenen anayasa referandumunun ardından, 1978 yılında yeniden çok partili seçimler organize edilmiş ve UDV-RDA'nın adayı Joseph Conombo meclisteki 57 sandalyenin 28'ini kazanarak başbakan seçilmiştir. Aynı yıl düzenlenen başkanlık seçimlerinin ilk turunda dört aday yarışmış, hiçbir adayın salt çoğunluğu alamaması nedeniyle seçimler ikinci tura kalmıştır (Beucher, 2011: 4). İkinci turda mevcut Başkan Sangoulé Lamizana ve eski Başbakan Kango Ouédraogo yarışmış, Lamizana oyların %56'sını alarak yeniden başkan seçilmiştir (Inter Parliamentary Union, 1978). 1966 yılından 1980 yılına kadar iktidarı elinde tutan Lamizana'ya karşı 1980 yılında, ülkede artan

¹ Voltaic Democratic Union-African Democratic Rally (UDV-RDA), ülkenin kurucu partisi olarak 1957 yılında kurulmuş, bağımsızlığın ardından ülkedeki siyasi yapılanmayı sağlamıştır. Günümüzde, African Democratic Rally (RDA) olarak faaliyet göstermektedir.

yolsuzluklar, baskılar ve yoksulluk nedeniyle, sosyalist sendika ve partilerin desteğiyle Albay Saye Zerbo tarafından darbe yapılmış ve Lamizana iktidardan çekilmek durumunda kalmıştır. Zerbo tarafından kurulan geçici hükümet uzun soluklu olmamış ve 2 yıl sonra, 1982 yılında ülkede bir darbe daha gerçekleşmiştir (Kandeh, 2004: 120-134).

Batı Afrika ülkelerinde yaşanan uzun soluklu istikrarsızlıkların ardından ideolojik siyasi söylemlerin zemin kazandığı görülmektedir (Bayram, 2019: 747). 1966 yılından beri yaşanan ekonomik istikrarsızlık ve 1980-1983 yılları arasında yaşanan siyasi istikrarsızlıklar 1983 yılında Afrika'nın Che Guevera'sı olarak anılan Sosyalist lider Thomas Sankara'nın askeri darbeye iktidara gelmesiyle sonlanmıştır. Sankara hem Burkina Faso siyasi tarihinde hem de Afrika siyasi tarihinde oldukça müstesna bir yere sahiptir. Sankara yönetimi, iç politikada yaygın yoksulluğun önlenmesi için mücadele vermiş, bu çerçevede geniş çaplı toprak reformları uygulamaya koymuş, tarımsal üretimin yaygınlaşmasını desteklemiş ve kapsamlı tarımsal üretim planları hayata geçirmiştir (İpek, 2024: 29). Tarımsal üretimin yanı sıra ülke çapında okur yazarlık düzeyinin artırılması, cinsiyet eşitliği kapsamında çok eşliliğin yasaklanması, aşılama kampanyaları gibi sosyal yaşamda da büyük yankılar uyandıran reformlar ortaya koymuş, kabineye beş kadın bakan atamıştır (Harsch, 2013: 366). Altyapı alanında da ülkenin kalkınması ve refah yaratımı için katkıda bulunan Sankara, kara ve demir yolu yapımı gibi büyük çaplı projelere imza atmış, yoksullukla mücadele kapsamında sert önlemler almıştır (Bayram, 2019: 749). Tüm bu uygulamaları neticesinde geniş halk kitleleri tarafından desteklenen Sankara, reformlarını hayata geçirebilmek için giderek otoriterleşmiştir. Sankara, ülkenin yaşadığı radikal dönüşümü sembolize etmek, ulusal bir kimlik yaratmak ve koloni döneminin hatıralarından kurtulmak için 1984 yılında ülkenin ismini dürüst insanların ülkesi anlamına gelen Burkina Faso olarak değiştirmiş, ülkenin bayrağını tasarlamış ve milli marşını yazmıştır (Bayram, 2019: 749). Sankara'nın izlediği devrimci dış politika, geleneksel kolonyal ilişkilerden sıyrılma çabası, başta Fransa olmak üzere Batı bloğuna karşı takındığı tutum, tam bağımsızlık arzusu, Libya ve Sovyetler Birliği ile geliştirdiği ilişkiler, kısa sürede Fransa, Avrupalı devletler ve kıta içinde büyük bir tepkiye neden olmuştur (United World International, 2021). Bunun neticesinde, çevre ülkelerin de desteğiyle 1987 Blaise Compaoré önderliğinde bir darbe gerçekleştirilmiş, Sankara öldürülmüştür (Africa News, 2021).

2014 yılına kadar süren Blaise Compaoré iktidarının ilk yıllarında Sankara döneminde uygulanan reformlar terk edilmiş ve Compaoré'nin iktidarını sağlamlaştırmaya yönelik siyasi ve anayasal reformlar ortaya koyulmuştur. 1991 yılında, çok partili sisteme izin veren bir anayasa

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

taslağı hazırlanmış ve aynı yıl gerçekleştirilen referandumla kabul edilmiştir (Carol, 2017). Soğuk Savaş'ın sona ermesine paralel olarak Burkina Faso'nun yeniden demokrasiye dönüşü Sahraaltı Afrika'daki trendle uyumludur. Aynı yıl düzenlenen seçimlerde, seçmenler kolektif olarak darbeyle iktidara gelen ve otoriter bir lider olan Compaoré'yi protesto etmiş, toplumun büyük bir kesimi Compaoré iktidarı gölgesinde bir seçime gitmek istemediklerini göstermiştir. Yalnızca Compaoré'nin destekçilerinin katıldığı seçimde, katılım oranı %27 ile sınırlı kalmış, bu süreçte sendikalar ve diğer siyasi partiler protesto gösterileri düzenlemiştir (Nohlen vd., 1999: 146). Seçimlerin ardından başlayan istikrarsız hükümetler dönemi neticesinde, Compaoré 1996 yılında, istikrarsızlığı sonlandırmak ve kendi tabanını birleştirebilmek adına Demokrasi ve İlerleme Kongresi Partisi (CDP)'ni kurmuştur (Roger, 2015). Compaoré'nin partisine karşı mücadele edebilmek adına, muhalifler de kendi aralarında koalisyon oluşturarak Demokrasi ve İlerleme Partisi (PDP)'ni kurmuştur (Université Joseph KI-ZERBO). 1998 yılında gerçekleştirilen yasama seçimlerinde, muhalifler seçimleri boykot etmiş ve CDP meclis çoğunluğunu kazanmıştır (Bonnecase, 2015: 153-161).

2000 yılında düzenlenen referandumla birlikte anayasa değişikliğine giden Burkina Faso'da, cumhurbaşkanının görev süresi beş yıllık iki dönemle sınırlandırılmıştır. Anayasa değişikliği üzerine, muhalif partiler yeniden seçimlere katılma kararı almıştır (Mbaku, 2014). 2002 yılında gerçekleştirilen seçimlerde, Blaise Compaoré'nin partisi olan CDP, Ulusal Meclisteki 111 sandalyeden 57'sini kazanmış; muhalifler ise 54 sandalye kazanarak önemli bir başarı elde etmişlerdir (African Elections Database, 2010). Ne var ki dünyadan birçok gözlemcinin katıldığı 2005 yılında düzenlenen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde şaibeli bir şekilde oyların %80'ini alan Compaoré, yeniden cumhurbaşkanı seçilmiştir (African Elections Database, 2010). 2010 yılında düzenlenen seçimlerde de Compaoré aynı oy oranıyla cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu durum, Burkina Faso'da örgütlü bir muhalefet ve seçmenler nezdinde demokrasi bilinci olmasına rağmen, kurumsallaşamamış bir devlet mekanizmasının demokrasiye ne ölçüde zarar verebileceğini göstermesi adına oldukça çarpıcıdır.

Ülkede yaşanan kronik ekonomik ve siyasi sorunlar, 2008 krizinin etkisiyle giderek daha da görünür hale gelmiş ve 2011 yılında hükümet askerleri maaşlarının ödenmemesi sebebiyle isyan başlatmıştır. Justin Zongo adlı bir öğrencinin 20 Şubat 2011 tarihinde Koudougou'da hayatını kaybetmesi sonucunda ülke genelinde öğrenciler ve muhalif örgütler tarafından şiddetli protestolar düzenlenmiştir (BBC News, 2011). Bunun üzerine hükümet, ülkedeki tüm üniversitelerin

kapatılması kararı almış; öğrenci ayaklanmaları giderek alevlenmiş ve on binlerce kişi başkentte protesto gösterilene katılmıştır. Ülkede giderek artan protestolar ve şiddet sarmalı 2014 tarihine kadar devam etmiş; 28-30 Ekim 2014 tarihleri arasında üç gün boyunca süren şiddetli protestolarda 30'dan fazla kişi hayatını kaybetmiş ve halk tarafından meclis binası ateşe verilmiştir (Roger ve Carayol, 2014). Bunun üzerine, Compaoré olağanüstü hâl ilan etmiş ancak aynı gece, General Honoré Nabéré Traoré yönetimindeki ordu, hükümete el koyduğunu açıklamıştır (Hagber vd., 2017: 22-30).

Compaoré'nin 23 yıllık otoriter yönetimi altında, Burkina Faso'da demokrasi ve demokrasi bilinci büyük ölçüde aşındırıldığı düşünülmektedir. Bu anlamda Compaoré'nin iktidarının son yılları rekabetçi otoriter bir demokrasi olarak tanımlanabilir. Her ne kadar devlet mekanizmasının yasama, yürütme, yargı, güvenlik ve medya gibi en önemli erklerini bünyesinde barındırsa da Burkina Faso'da demokrasi bilincinin hiçbir zaman tam anlamıyla yok olmadığı söylenebilir. Nitekim, Compaoré'nin iktidarının ilk yıllarından beri, çeşitli siyasi, sosyal ve ekonomik haklar için örgütlü bir mücadele yürüten, sendikalar, işçiler örgütlerinin, muhalefet partilerinin ve öğrenci derneklerinin olduğu göz önüne alındığında söz konusu bilincin 2014 yılında hala diri olduğunu dile getirmek mümkündür (Hagber vd., 2017: 22-30).

Bir yıllık geçiş hükümetinin ardından, 2015 yılında Burkina Faso'da demokratik seçimler düzenlenmiş ve Roch Marc Christian Kaboré %53 oy oranıyla iktidara gelmiştir (BBC News, 2015). Aynı dönemde, ülkenin kuzey kesiminde Boko Haram, DAESH ve Mağrip el-Kaidesi (AQIM)² gibi terör örgütlerinin hızla zemin kazanması, merkezi hükümetin ülke üzerindeki kontrolünü ve meşruiyetini giderek erozyona uğratmıştır. 2016 yılının ocak ayında, AQIM'in, Ougadougou'daki bir otele ve restorana gerçekleştirdiği saldırıda 30 sivil hayatını kaybetmiştir. Hayatını kaybedenlerin arasında iki İsviçre Parlamentosu eski üyesinin, altı Kanada ve iki Ukrayna vatandaşının da bulunması, söz konusu terör eyleminin dünya basınında duyulmasına neden olmuştur (Burke, 2016: 7). Artan terör eylemleri neticesinde, Fransız hükümeti bölgedeki askeri varlığını arttırma kararı almıştır (Bekoe vd., 2021: 5-6). Hükümetin terörle mücadele politikası çerçevesinde ECOWAS'tan ve Fransa'dan aldığı destek yeterli olmamış; ilerleyen süreçte terör eylemleri artarak devam etmiştir. 2017 yılında yaklaşık 100 sivil, 2018 yılında ise 300'den fazla sivil terör saldırılarında hayatlarını kaybetmiş; bunun üzerine hükümet ülkenin kuzeyinde yer alan 19 bölgede OHAL ilan etmek durumunda kalmıştır. OHAL ilanının ardından, 2019 yılında, Burkina

² Mağrip el-Kaidesi, el-Kaide'ye bağlı, Kuzey Afrika ve Sahel bölgesinde faaliyet gösteren silahlı terör örgütü.

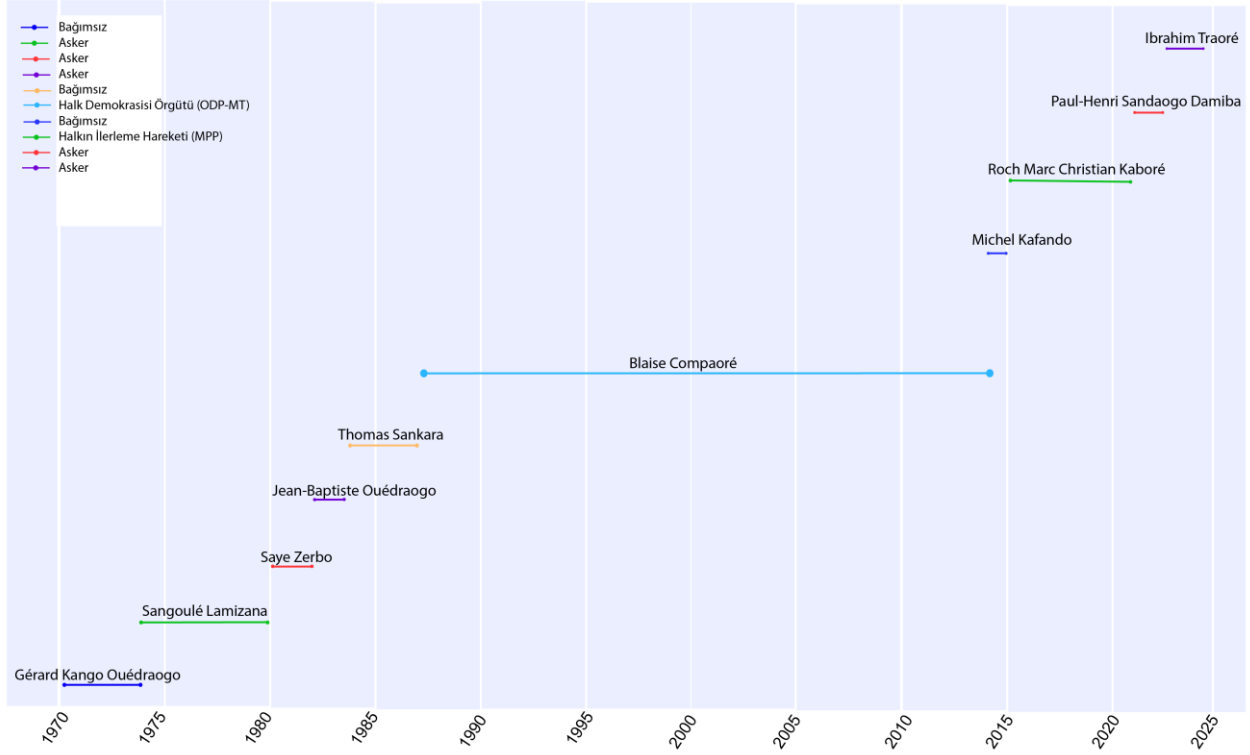
Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

Faso'daki terör eylemleri doruk noktasına çıkmış, terörist grupların ülkenin kuzeyini fiilen ele geçirmiştir. 2019 yılı içerisinde terör saldırıları nedeniyle 2200'den fazla sivil hayatını kaybetmiştir (Eizenga ve Williams, 2020: 2-8).

2020 yılında Burkina Faso yeni bir seçime gitmiş ve Kaboré, %57 oy oranıyla iktidardaki görevini korumuştur (France 24, 2020). Kaboré'nin seçimleri kazanmış olması oldukça dikkat çekicidir, zira iktidarı döneminde ülkenin Kuzey kesimi fiili olarak yönetilemez duruma gelmiş; yaygın yoksulluk artmış; devletin sağlamakla yükümlü olduğu sağlık, alt yapı ve eğitim gibi hizmetler sekteye uğramış; kamu ve özel sektör üretimi azalmış buna bağlı olarak da işsizlik artmıştır (Lyammouri, 2020 : 2). Tüm bu olumsuz gelişmeler göz önüne alındığında Kaboré'nin demokratik yollarla seçilmiş bir lider olması ve selefi Compaoré'nin aksine otoriter bir düzen tesis etmemesinin Kaboré'yi yeniden iktidara taşıdığı düşünülmektedir. (Saidou ve Bertrand, 2022: 1441-1443) Her ne kadar demokratik değerler önemli olsa da 2020 ve 2021 yılında art arda yaşanan siyasi ve sosyal krizler neticesinde 8000'den fazla sivil hayatını kaybetmiş ve Boukouma saldırısının ardından 35.000'den fazla kişi komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır (RFI, 2021). Kaboré iktidarı, Sahel bölgesinde radikal terör eylemlerinin arttığı, ülkenin kendi toprakları üzerindeki hakimiyetini kaybettiği bir dönemdir (Amnesty International, 2023).

Artan yoksulluk, yolsuzluk iddiaları ve güvensizlik ortamı nedeniyle, 2022 yılında Paul-Henri Sandaogo Damiba önderliğindeki ordu yönetime el koymuştur (Bensimon, 2022). Darbenin en akılda kalıcı karesi ise, darbeyi Rus bayraklarıyla kutlayan başkent halkının, artan terör eylemlerine karşı Rusya'dan yardım istemesidir (Booty, 2022). Burkina Faso'nun Batı'dan tamamen kopuşunu kristalize eden bu sahneler, daha radikal dönüşümlere gebe olduğunun habercisidir. Nitekim, 30 Eylül 2022 yılında Yüzbaşı Ibrahim Traoré önderliğindeki askeri cuntanın iktidarı ele geçirmesiyle birlikte, ülkenin iç ve dış politikasında büyük bir paradigma değişimi yaşanmıştır (ACSS, 2022). İkinci Sankara olarak anılan Traoré, Sankara'nın yolundan giderek birtakım radikal reformlar uygulamaya koymuş; Fransız büyükelçisini persona-non grata (istenmeyen kişi) ilan etmiş ve Fransız ordusunu ülkeden göndermiştir (Turhan, 2024).

2023 yılında Traoré, Rusya'yı stratejik müttefik ilan etmiş aynı yıl düzenlenen Rusya-Afrika Zirvesi'nde, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı izlediği politikaları desteklemiş; Rusya ve Çin ile askeri angajmanını derinleştirmeye yönelik adımlar atmıştır (Reuters, 2023). Ulusal egemenlik ve ulus kimliğini öne çıkaran Traoré, milli kalkınma ve milli modernleşme stratejileri çerçevesinde başta Fransa olmak üzere batıdan kopuşu net bir biçimde göstermektedir.

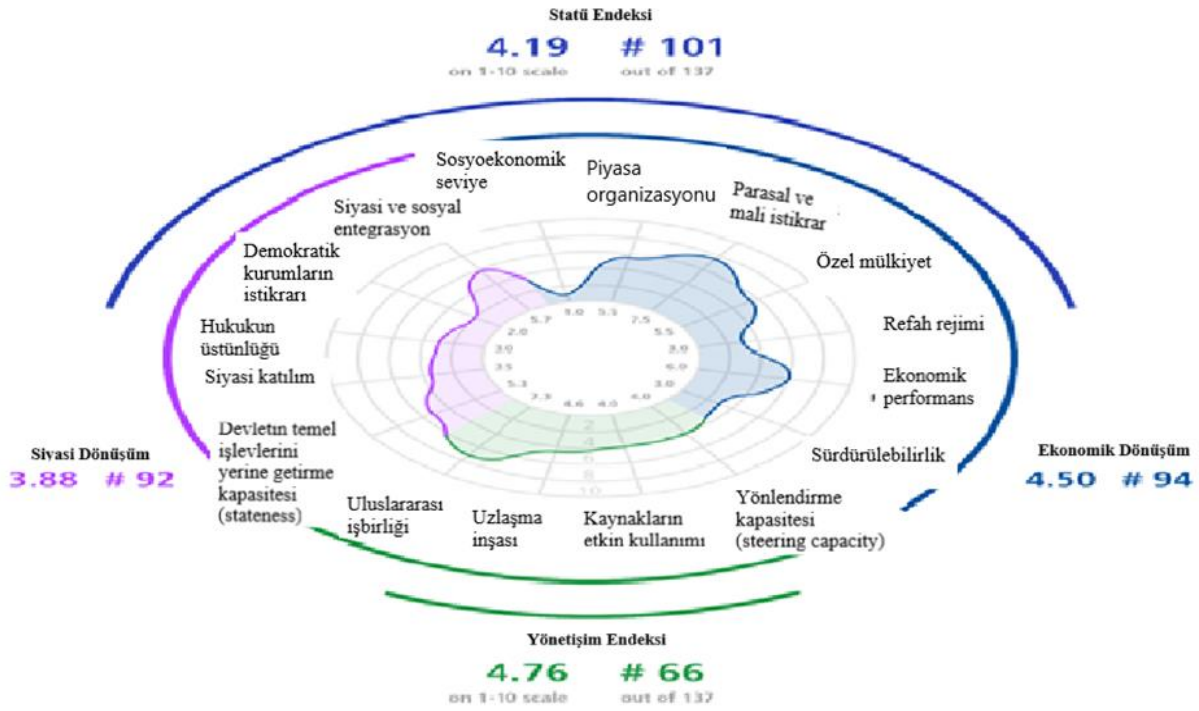
Şekil 1. Burkina Faso Devlet Başkanları ve Siyasi Partileri.³

Görüldüğü üzere, ülkedeki askeri darbelerin tamamı, artan yoksulluk, yolsuzluk ve ekonomik bunalım nedenleriyle rasyonelize edilmektedir. 2020 yılında düzenlenen demokratik seçimlerden bu yana Burkina Faso'nun yapısal sorunlarında herhangi bir iyileşme gözlemlenmemiştir. Bölgede artan radikal terör eylemleri nedeniyle 2020-2024 yılları arasından 2 milyondan fazla kişi yerinden edilmiş; sınır vilayetlerinde devlet kurumları işlevsiz hale gelmiş; ülkenin yaklaşık %40'ı merkezi yönetimin kontrolünden çıkmıştır (BTI, 2024). Artan güvensizlik ve istikrarsızlık ortamı demokratik değerlerin aşınmasına sebep olmakta ve kamuoyunu giderek daha da pasifize etmektedir. Bu bağlamda, 2020-2024 yılları arasında Burkina Faso'da müşahede edilen demokratik gerileme olgusu 5 alt başlıkta incelenecektir.

³ Şekil yazar tarafından oluşturulmuştur.

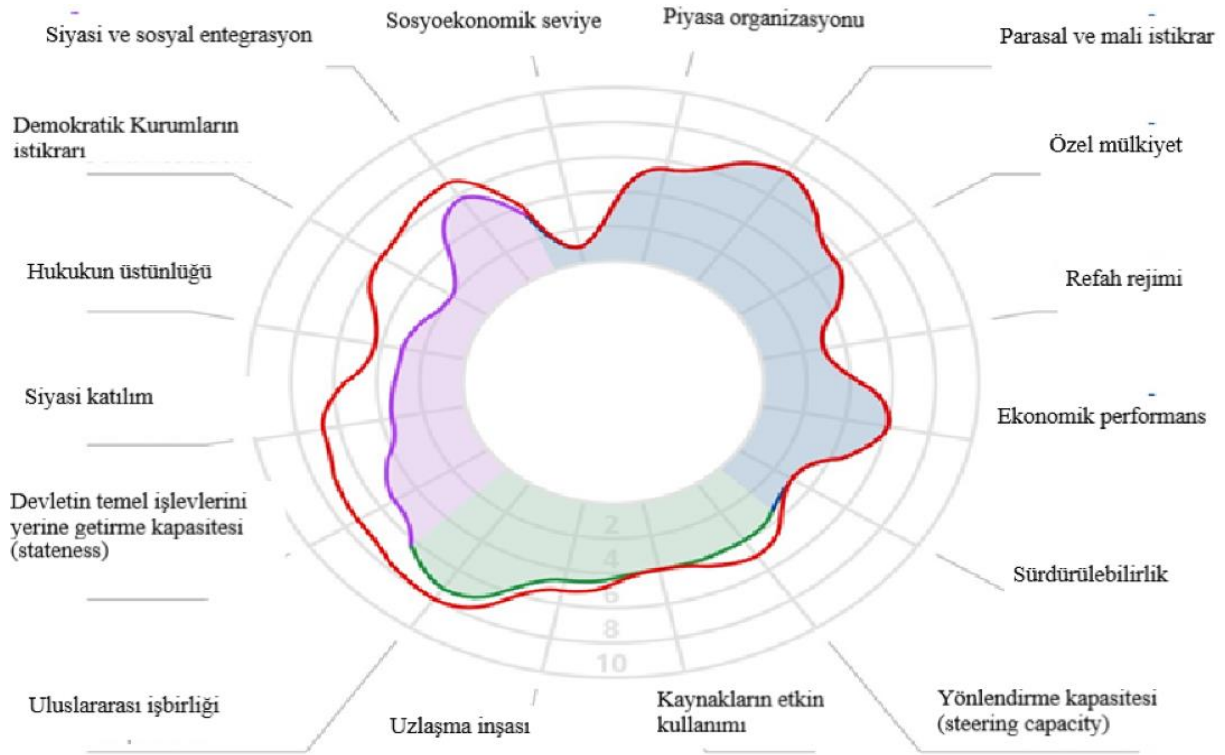
Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

2.2. Burkina Faso'da Demokratik Gerileme

Şekil 2. 2024 Burkina Faso Statü ve Yönetişim Endeksi (BTI Index, 2024).

BTI tarafından yapılan modelleme siyasi dönüşüm ve ekonomik dönüşümün dahil olduğu statü endeksi ve yönetim endeksinden meydana gelmekte ve 0-10 arasında puanlanmaktadır. 2024 yılı verilerine göre, Burkina Faso siyasi ve sosyal entegrasyon, demokratik kurumların istikrarı, hukukun üstünlüğü, siyasi katılım ve devlet kapasitesinin dahil olduğu siyasi dönüşüm indeksine göre 3,88/10 puanla 137 ülke arasında 92. sırada yer aldığı belirtilmiştir. Sosyoekonomik seviye, piyasa örgütlenmesi, para politikası ve mali disiplin, mülkiyet hakkı, refah rejimi, ekonomik performans ve sürdürülebilirlik konu başlıklarından oluşan ekonomik dönüşüm indeksine göre, 4,50/10 puanla 137 ülke arasında 94. sıradadır. Siyasi ve ekonomik dönüşümden endekslerinden türetilen statü endeksine göre Burkina Faso 4,19/10 puanla 137 ülke arasında 101. sırada yer almaktadır. Endeksin bir diğer bileşeni ise yönetim endeksidir. Uluslararası iş birliği, konsensüs inşası, etkin kaynak kullanımı ve yönlendirme kapasitesinden oluşan yönetim endeksine göre, Burkina Faso 4,76/10 puanla 137 ülke arasında 66. sırada yer almaktadır (BTI Index, 2024).

Şekil 3. 2020 - 2024 Burkina Faso Karşılaştırmalı Statü ve Yönetişim Endeksi (BTI Index, 2024).

2020 (kırmızıyla gösterilmiştir) ve 2024 yılları arasında Burkina Faso'nun siyasi dönüşüm ve ekonomik dönüşümü kapsayan statü endeksi ve yönetim endeksleri karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir (Şekil 3). Statü endeksinin ilk boyutunu oluşturan siyasi dönüşüm, siyasi ve sosyal entegrasyon, demokratik kurumların istikrarı, hukukun üstünlüğü, siyasi katılım ve devletin temel işlevlerini yerine getirme kapasitesinden meydana gelmektedir. Siyasi dönüşüme ilişkin, 2020 ve 2024 yılı verileri karşılaştırıldığında, siyasi dönüşümü oluşturan bileşenlerin giderek erozyona uğradığı görülmektedir. Askeri darbenin ardından siyasi yaşama katılım sınırlandırılmış, demokratik kurumların istikrarı büyük ölçüde aşınmış ve devletin temel işlevlerini yerine getirebilme kapasitesi akamete uğramıştır.

Statü endeksinin ikinci bileşenini oluşturan ekonomik dönüşüm endeksi ise; parasal ve mali istikrar, özel mülkiyet, refah rejimi, ekonomik performans ve sürdürülebilirlik başlıklarından oluşmaktadır. Burkina Faso'da ekonomik dönüşüm 2020 ve 2024 yılları arasında büyük bir değişime uğramamıştır. Ventura (2024) tarafından askeri darbenin ardından ülkenin ekonomik yapısında büyük bir değişim yaşanmamasının nedeninin ülke ekonomisini oldukça kısıtlı bir

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

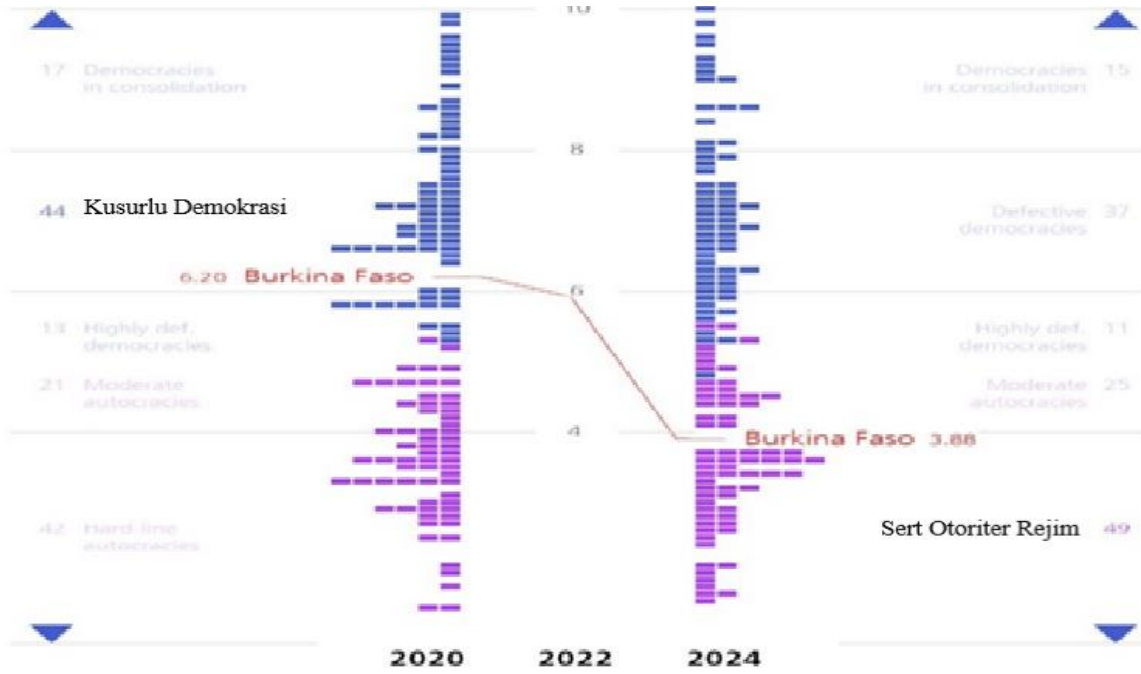
etkinlik alanına sahip olması ve hali hazırda Burkina Faso'nun az gelişmiş bir ülke olmasından kaynaklandığı ifade edilmektedir.

Statü endeksi ile yönetim endeksinin kriterleri ve etkileşimleri çerçevesinde BTI Endeks tarafından demokrasi sınıflandırmaları yapılmaktadır. Demokrasi ve otoriter rejimleri arasındaki ayırım temelde 7 göstergenin puanlanması yoluyla açığa çıkarılmaktadır. Söz konusu kriterleri yerine getiremeyen devletler otoriter rejimler olarak tanımlanmaktadır. İlk kriter, serbest ve adil seçimlerin yapılabilmesi olarak belirlenmiştir. İkinci olarak, etkin yönetim gücü kriteri belirlenmiştir, demokratik yollarla seçilmiş olan liderlerin iktidarının *de facto* olarak sınırlandırılması, otokratik bir rejimin varlığını göstermektedir. Üçüncü kriter, toplanma ve örgütlenme hakkı, dördüncü kriter ifade özgürlüğü, beşinci kriter güçler ayrılığı, altıncı kriter medeni haklar ve yedinci kriter ise güç kullanma tekeli olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Kriter	Puan
Serbest ve Adil Seçimler	Puan < 6
Etkin Yönetim Gücü	Puan < 4
Toplanma ve Örgütlenme Hakkı	Puan < 4
İfade Özgürlüğü	Puan < 4
Güçler Ayrılığı	Puan < 4
Medeni Haklar	Puan < 4
Güç Kullanma Tekeli / Devletin Temel İşlevlerini Yerine Getirebilme Kapasitesi	Puan < 3

Tablo 2. BTI Endeks Otoriter Rejim Kriterleri (BTI Index, 2024).

Bu kriterler doğrultusunda yapılan araştırmalarda, demokratik seçimlerin düzenlendiği ve demokratik bir rejim altında siyasi hayatına devam eden Burkina Faso'nun, 2020 yılında mezkur kriterleri ışığında 6,20/10 ile kusurlu demokrasiler arasında yer aldığı ancak 2022 yılında gerçekleşen askeri darbenin ardından 3,88/10 ile sert otokratik rejimler sınıflandırmasına geçtiği görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. 2020-2024 Burkina Faso Demokrasi Sınıflandırması (BTI Index, 2024).

BTI endeks tarafından ifade edilen kusurlu demokrasi, hukukun üstünlüğü, siyasi haklar, yatay hesap verilebilirlik gibi liberal demokrasi tanımının ayrılmaz unsurlarını tam anlamıyla bünyesinde barındırmayan, diğer bir ifadeyle gömülü bir demokrasi olmayıp yalnızca özgür ve adil seçim rejimi kurmuş olan ve iktidarın seçimlerle değişebilmesinin mümkün olduğu bir demokrasi türünü tanımlamaktadır. Kusurlu demokrasiler, otoriter rejimler değildir zira adil, özgür ve sürekli seçimler düzenlenmekte ve iktidarın güç kullanmadan değişimini mümkün kılmaktadır öte yandan, kusurlu demokrasilerde, seçim rejimi haricinde, şekil 4'te gösterilen kriterlerin birçoğu veya bazı durumlarda tamamı meşru iktidar tarafından ihlal edilir. Bu nedenle tam anlamıyla liberal demokrasiler olarak adlandırılmazlar. (BTI) Bu açıklama çerçevesinde, 2020 yılında Burkina Faso'nun kusurlu bir demokrasi olduğunu söylemek mümkündür.

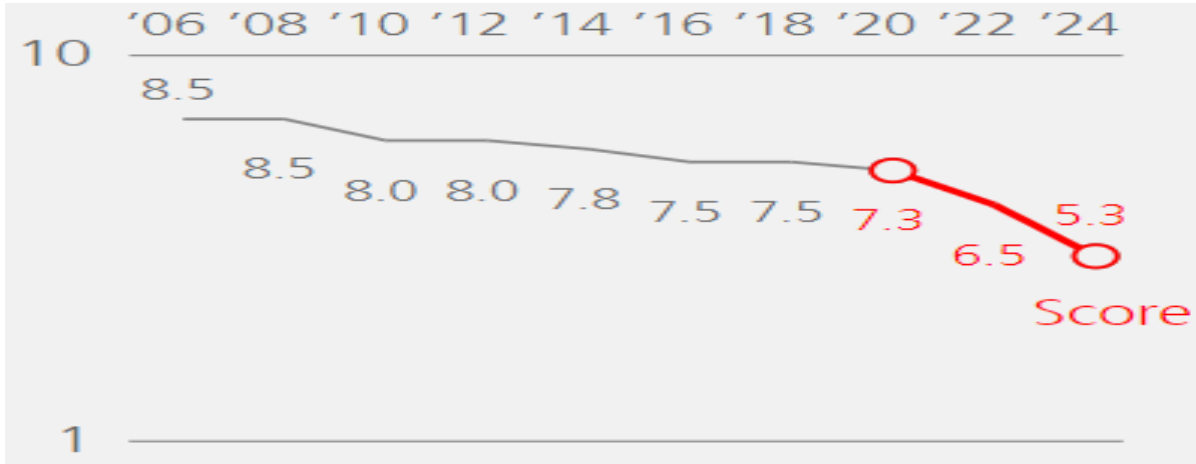
2024 yılında yapılan ölçümlerde ise, Burkina Faso'nun kusurlu demokrasiler sınıflandırmasından sert otoriter rejimler sınıflandırmasına geçtiği görülmektedir. BTI tarafından otoriter rejim tanımlaması, yukarıda zikredilen kriterlerin karşılanmamasıyla kristalize olmaktadır. 2022 yılında gerçekleştirilen darbelerden önce dahi kusurlu bir demokrasi sayılan ve adil ve özgür seçim rejimi dışındaki kriterlerin karşılanması konusunda tam olarak etkili olamayan ülkenin,

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

yaşanan askeri darbeyle birlikte seçim rejimi de ortadan kaldırılmış ve ülke sert otoriter bir rejime evrilmiştir. BTI Endeks tarafından otoriter rejimler, yukarıda zikredilen yedi kriterin eksikliği olarak tanımlanmaktadır: (i) serbest ve adil seçimlerin tamamıyla yasaklanması veya sistematik olarak kısıtlanması, (ii) demokratik yöntemlerle seçilmiş liderlerin iktidarının sınırlandırılması, (iii) toplantı ve örgütlenme hakkının kaldırılması veya sivil toplumun iktidar tarafından büyük bir baskı altında tutulması, (iv) ifade özgürlüğü ve medya özgürlüğünün tamamıyla kaldırılması veya çok büyük ölçüde kısıtlanması, sansürlenmesi, (v) güçler ayrılığı ilkesinin ihlal edilerek tüm güçlerin tek bir iktidarda toplanması, (vi) medeni hakların sistematik olarak ihlal edilmesi ve (vii) devletin temel işlevlerini yerine getirebilme kapasitesinin azalması, ülkenin büyük bir kısmı üzerinde iktidarın meşru gücünü ve güç kullanma tekeli kaybetmesi.

Tüm bu tanımlamalar ışığında Burkina Faso'nun 2022 yılında gerçekleştirilen askeri darbelerin ardından niçin otoriter rejimler sınıflandırılmasına dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Buna ilişkin daha detaylı inceleme, siyasi endeksin bileşenlerinin 2020 – 2024 yılları arasında incelendiği ilerleyen bölümlerde tartışılacaktır.

2.2.1. Devletin Temel İşlevlerini Yerine Getirebilme Kapasitesi (Stateness)

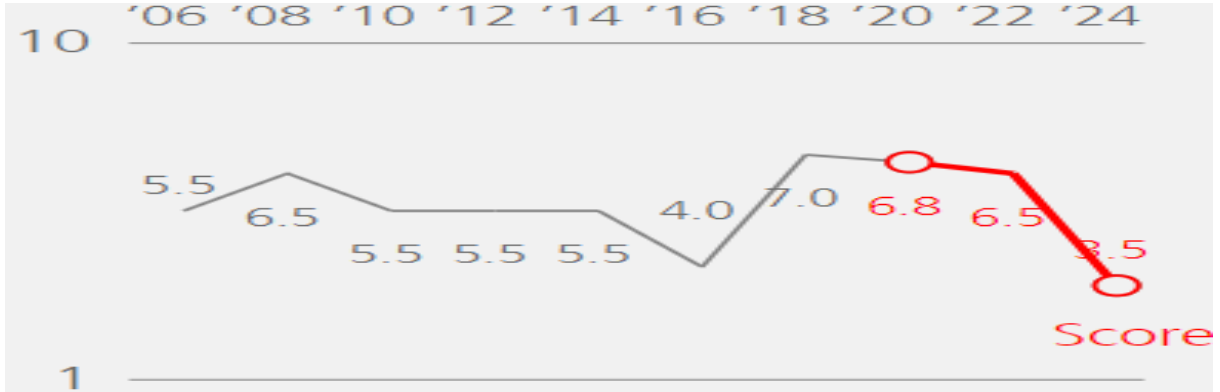

Grafik 6. Devletin Temel İşlevlerini Yerine Getirebilme Kapasitesi (Stateness) 2020-2024 (BTI Index, 2024).

2020 yılından itibaren Burkina Faso hükümeti, ulusal topraklarında meşru güç kullanma tekelinin sürdürülmesi konusunda büyük sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır (Grafik 6). Arap Baharı'yla birlikte bölgede artan gerilimler, siyasi istikrarsızlıklar neticesinde oluşan açıklıklar, radikal terör örgütlerinin bölgeye konuşlanması ve etkinlik sahalarını genişletmeleri, sivillere

yönelik terör eylemlerinin artması ve yaşanan sivil kayıpları devletin meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmuş, devlet kurumlarının kırılmasını daha da artırmıştır. ACLED (2023) verilerine göre Burkina Faso 2019 yılı itibariyle Sahel Bölgesindeki en çok kriminal olay yaşanan ülke olmuştur. 2024 yılı itibariyle merkezi hükümet, ülke topraklarının % 40'ını kontrol edememekte başkent ile büyük şehirler arasındaki iletişim ve ulaşımı sağlayamamaktadır. Traoré hükümeti, ülke içindeki güvenliği yeniden tesis edebilmek adına güç kullanma tekelinden feragat ederek ülkede devlet destekli bazı paramiliter grupların güçlenmesine izin vermek durumunda kalmıştır. Hem kontrgerilla olarak hem de başkentten uzak bölgelerde merkezi hükümetin siyasi iktidarını tesis edebilmek amacıyla desteklenen paramiliter gruplar, devletin kapasitesinin sorgulanmasına sebebiyet vermektedir. Güç kullanma tekelinin erozyona uğramasıyla kristalize olan bu süreç, yıllar içerisinde Burkina Faso devletinin temel işlevlerini yerine getirebilme kapasitesini nasıl aşındırdığını göstermektedir (Grafik 6).

2.2.2. Siyasi Katılım

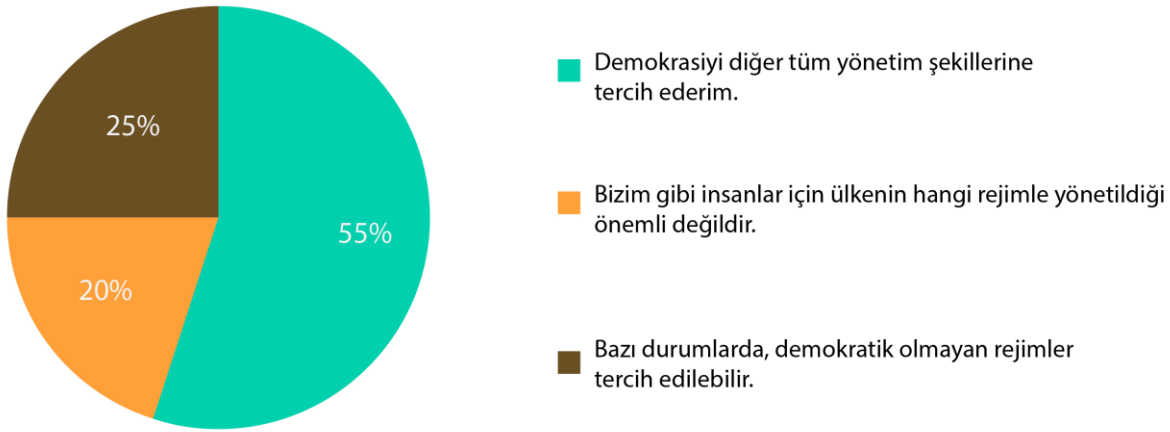
Grafik 7. Siyasi Katılım 2020-2024 (BTI Index, 2024).

2020–2024 yılları arasında Burkina Faso siyasi katılım endeksi 6,8/10'den 3,5/10'e düşmüştür (Grafik 7). 2020 yılında gerçekleştirilen seçimler, merkezi hükümetin ülkenin ancak %60'ı üzerinde fiili kontrolü olduğu düşünüldüğünde, toplumun tüm paydaşlarını yansıtan bir seçim olmadığı sonucuna varılmaktadır. Ülkede adil ve rekabetçi seçimlerin düzenlenmiyor oluşu, hükümete yüzeysel bir meşruiyet sağlamaktadır. 2020 yılından bu yana yaşanan siyasi çalkantılar ve 2022 yılında art arda gerçekleşen darbeler, Burkina Faso halkının demokrasiye ve seçimlere olan inancını sarsmıştır. Ülkede giderek azalan demokratik katılım istencinin sebebinin, büyük ölçüde, Compaoré rejiminin örgütlenmiş sivil toplum kuruluşlarına uyguladığı baskı ve sindirme

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

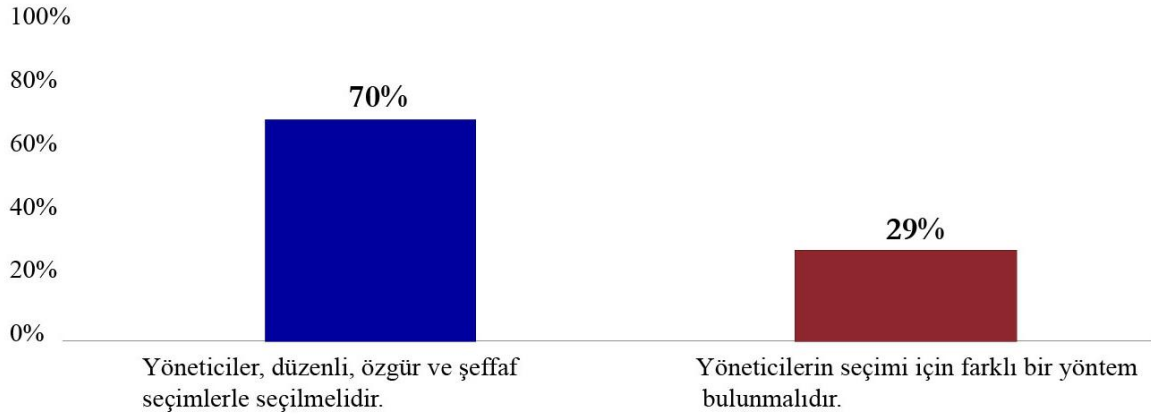
politikalarının bir sonucu olduğu fakat buna karşın ülkedeki demokrasi istencinin hala canlı olduğu değerlendirilmektedir.

Afrobarometre tarafından 2024 yılında yayımlanan ve Burkina Faso'da demokrasinin toplum nezdindeki yansımalarını konu alan anket çalışmasında, Burkina Faso halkının büyük bir çoğunluğunun demokrasiyi diğer rejimlere tercih ettiği saptanmıştır (Grafik 8). Katılımcıların %55'i demokrasiyi diğer tüm rejimlere tercih ettiğini, %25'i bazı durumlarda demokratik olmayan hükümetlerin tercih edilebileceğini ve %20'si halk için ülkede ne tür bir rejim olduğunun çok önemli olmadığını belirtmiştir. Son yıllarda Burkina Faso'da ve genel olarak Sahraaltı Afrika'da deneyimlenen demokratik gerileme ve artan popülizme rağmen Burkina Faso halkının çoğunluğunun demokrasiye olan inancını koruyor oluşu, ilerleyen dönemler için olumlu bir perspektif çizmektedir.

Grafik 8. Demokrasi Tercihi (Afrobarometer, 2022).

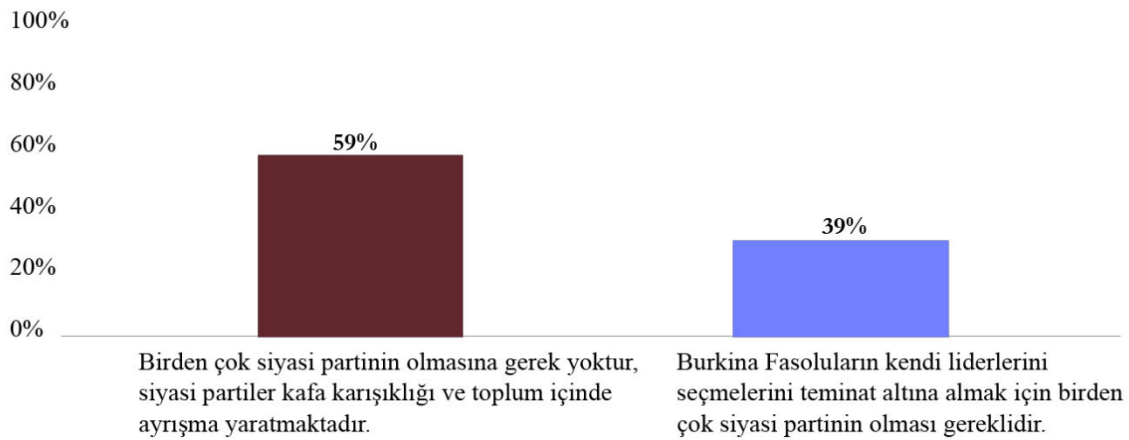
Halkın demokrasiye olan inancını gösteren bir diğer veri ise, katılımcılara yöneltilen, yöneticilerin düzenli, serbest ve şeffaf seçimlerle belirlenmesine katılıyor musunuz sorusudur. Katılımcıların %70'i yöneticilerin düzenli, serbest ve şeffaf seçimlerle belirlenmesi gerektiğini savunurken, %29'u seçimler için farklı bir yöntemin bulunması gerektiğini belirtmiştir (Grafik 9).

Grafik 9. Yöneticilerin Belirlenmesi (Afrobarometer, 2022).

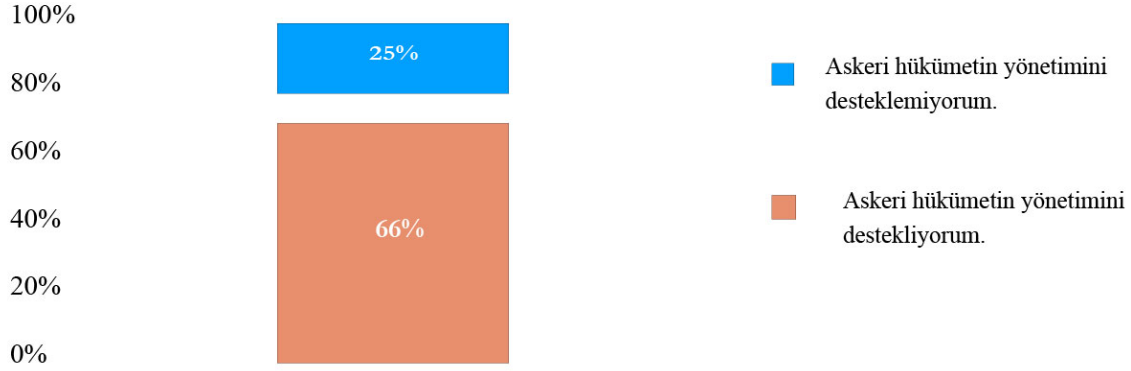
Demokrasi ve serbest seçimlere yönelik olumlu tutumlarına rağmen, paradoksal olarak Burkina Faso halkı ülkede birden fazla siyasi partinin faaliyet göstermesine sıcak bakmamaktadır (Grafik 10). Katılımcılar, birden çok siyasi partinin mücadele etmesinin toplumdaki ayrışmaları derinleştirebileceği ve çatışma ortamına zemin hazırlayabileceği gerekçeleriyle karşı çıkmaktadır. Benzer biçimde, seçilmiş siyasi liderlerin ülkeyi kendi çıkarları doğrultusunda yönetmesi sebebiyle ordunun müdahalesini meşru bulmakta ve halkın %66'sı Traoré tarafından gerçekleştirilen darbeyi desteklemektedir (Grafik 11).

Katılımcıların %59'u çok sayıda siyasi partiye gerek olmadığını belirtirken katılımcıların %39'u birden çok siyasi parti olması gerektiğini savunmaktadır.

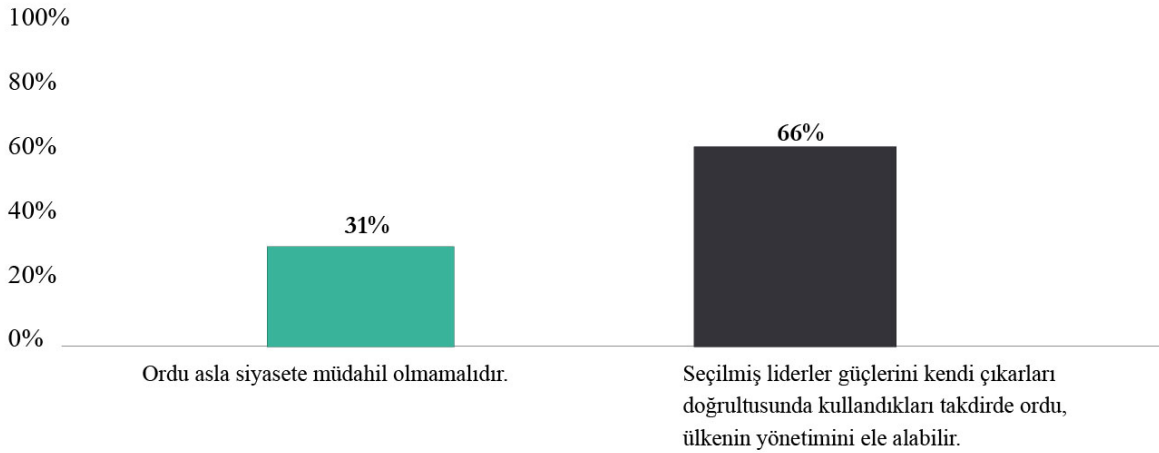
Grafik 10. Birden Çok Siyasi Parti Olmalı Mıdır? (Afrobarometer, 2022).

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

Grafik 11. Askeri Darbeyi Destekliyor Musunuz? (Afrobarometer, 2022).

Traoré tarafından gerçekleştirilen darbeyi destekleyen katılımcılar aynı zamanda askeri yönetimin siyasete dâhil olmasını da desteklemektedir (Grafik 12).

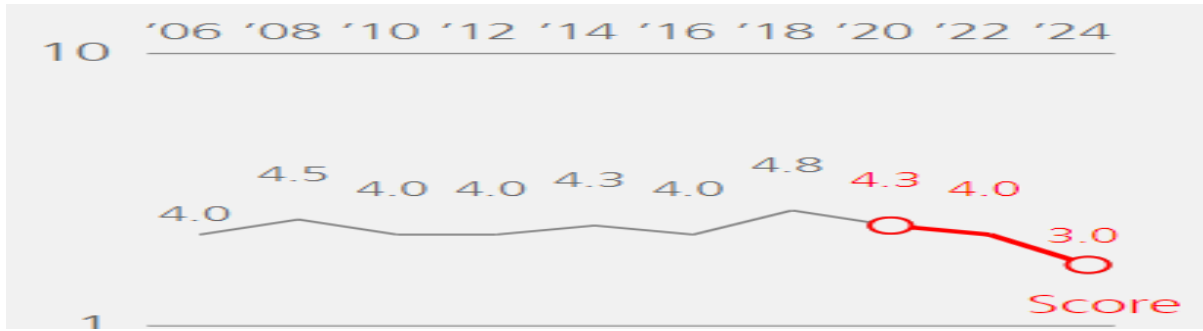
Grafik 12. Ordu Siyasete Dahil Olmalı Mıdır? (Afrobarometer, 2022).

Freedom House tarafından 2020 ve 2024 yıllarında yapılan araştırmada, Burkina Faso halkının siyasi katılım ve adil seçimler konusunda demokrasiye olan güveninin zayıfladığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 3). Seçim süreci başlığı altından yapılan araştırma 0–4 puan arasında değişen 3 temel soruya odaklanmaktadır.

Sorular	2020	2024
Mevcut Hükümet Başkanı veya siyasi otoriteler özgür ve adil seçimlerle mi seçilmiştir?	2/4	0/4
Mevcut ulusal yasama temsilcileri özgür ve adil seçimlerle mi seçilmiştir?	2/4	0/4
Seçim yasaları ve seçim süreci adil midir, seçimler yönetim organları tarafından adil bir biçimde uygulanmakta mıdır?	3/4	0/4

Tablo 3. Seçim Süreci⁴.

2.2.3. Hukukun Üstünlüğü

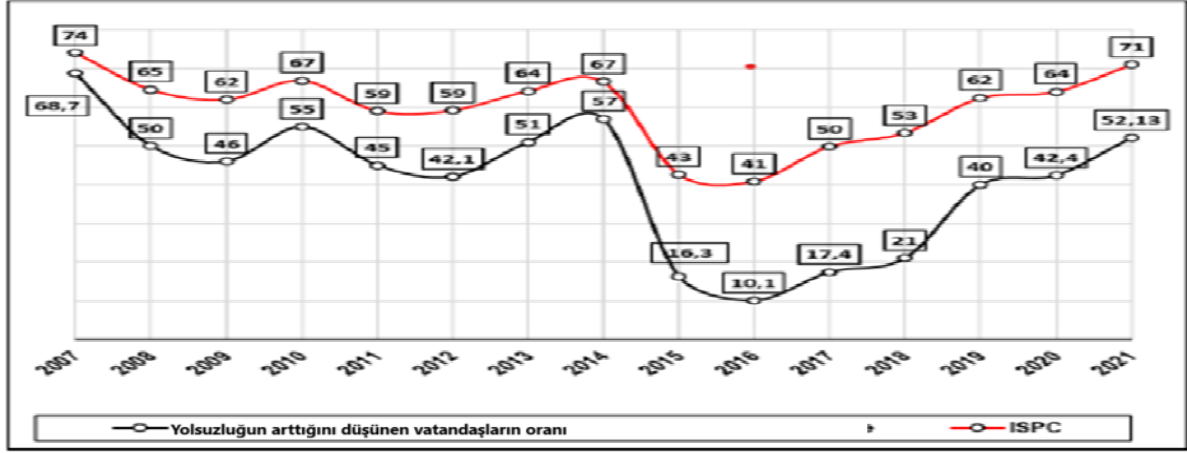
Grafik 13. Hukukun Üstünlüğü (BTI Index, 2024).

2022–2024 yılları arasında hukukun üstünlüğü endeksi 4,3/10'dan 3/10'e düşmüştür (Grafik 13). Burkina Faso siyasi sisteminde kuvvetler ayrılığı anayasal güvence altına alınmasına karşın siyasi pratikte bu ilke hiçbir zaman tam olarak uygulanamamış; yürütme erki, bilhassa ordu, tüm yetkileri bünyesinde toplamıştır. Burkina Faso'da, hemen hemen tüm Sahraaltı Afrika ülkelerinde olduğu gibi, yürütme erki diğer erkleri manipüle edebilmektedir. Ülkede etkin bir sivil toplumun gelişmemiş olması, sermaye birikiminin olmaması ve etkin bir denetim mekanizması ile bağımsız yargının olmaması kamu kaynaklarının bir gelir kapısı olarak görülmesine neden olmuştur. Ulusal Yolsuzlukla Mücadele Ağı (REN-LAC), 2022 Aralık ayında yayımladığı raporda, halkın %85'nin yolsuzluğun çok sık olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. 2020 yılında bu oran %81 ve 2019 yılında %75 olarak saptanmıştır (REN-LAC, 2022) (Grafik 14). Demokratik rejimlerin altında daha az yolsuzluk yapıldığı düşüncesi hakimdir. Askeri darbenin ardından, yolsuzluğun

⁴ Anket tabloları, Freedom House 2020 ve 2024 yılında yapılan araştırmalardan faydalanılarak yazar hazırlanmıştır.

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

yapıldığına ilişkin düşünceler artış (International Crisis Group, 2017). Bunun temel nedeni, Burkina Faso siyasi tarihinde iktidarda olan hiçbir askeri rejim üyesinin yolsuzluk suçlamasıyla yargılanmamasıdır. Bu durum, yürütme erkinin yargı üzerinde baskı kurduğunun bir göstergesidir.

Grafik 14. Yolsuzluk Algısı Endeksi (REN-LAC, 2022)⁵.

2021 yılında Freedom House tarafından hazırlanan Dünya Özgürlük Raporunda Burkina Faso 53/100 ile kısmen özgür olarak tanımlanırken, darbenin ardından, 2022 yılında, özgür olmayan ülkeler kategorisine alınmıştır (Freedom House 2022).

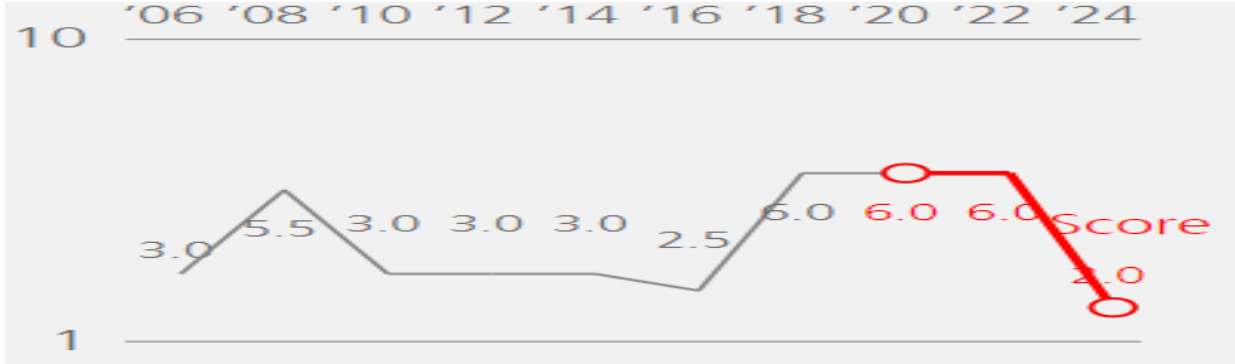
Freedom House tarafından 2020 ve 2024 yıllarında yapılan değerlendirmelerde, Burkina Faso'da hukukun üstünlüğüne yönelik inancın giderek zayıfladığı görülmektedir (Tablo 4). Hukukun üstünlüğü konu başlığı altında, 0-4 puan arasında değişen 4 temel soru sorulmaktadır.

Sorular	2020	2024
Bağımsız Yargı var mıdır?	2/4	2/4
Hukuki ve Cezai konularda yasal süreç işlemekte midir?	2/4	1/4
Fiziksel şiddetin gayrimeşru kullanımına yönelik koruma mevcut mudur?	0/4	0/4
Yasalar ve uygulanan politikalar vatandaşlara eşit düzeyde muameleyi teminat altına almakta mıdır?	2/4	1/4

Tablo 4. Hukukun Üstünlüğü

⁵ ISPC: Sentetik Yolsuzluk Algısı Endeksi.

2.2.4. Demokratik Kurumların İstikrarı

Grafik 15. Demokratik Kurumların İstikrarı (BTI Index, 2024).

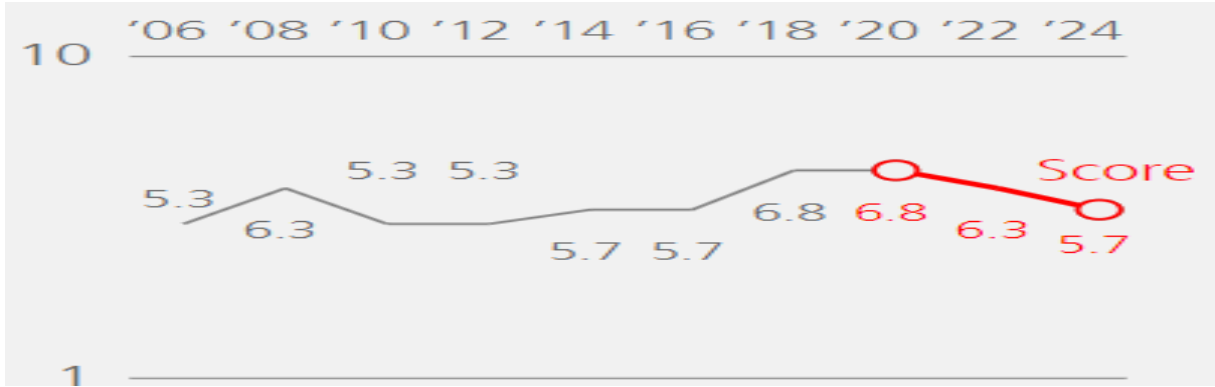
2020 yılında 6/10 olan demokratik kurumların istikrarı endeksi 2022 yılında gerçekleşen darbenin ardından 2/10'a gerilemiştir (Grafik 15). Freedom House başta olmak üzere 2015 ve 2020 seçimlerinde görev alan birçok gözlemci kuruluş, Burkina Faso'da demokratik kurumların gelişim gösterdiğini belirtmiştir. 2022 yılında yaşanan askeri darbelerin ardından birçok anayasal, yerel ve bölgesel kurumlar feshedilmiştir. Merkezi hükümetin giderek zayıflaması, başkent dışında vatandaşlara temel hizmetleri sunamıyor oluşu demokratik kurumlara olan güveni azaltmakta ve demokratik kurumların istikrarını zayıflatmaktadır (Tablo 5). Hükümetin ve ülkedeki demokratik kurumların işleyişine yönelik Freedom House tarafından yapılan çalışmada, "Hükümetin İşleyişi", "Örgütlenme ve Örgütlenme Hakkı" başlıklarında 0-4 puan arasında değişen 6 temel soru sorulmaktadır.

Sorular	2020	2024
Özgür ve adil seçimlerle seçilen hükümet başkanı ve ulusal yasama temsilcileri hükümetin politikalarını belirliyor mudur?	2/4	0/4
Resmi yolsuzluğa karşı önlemler güçlü ve etkili midir?	2/4	1/4
Hükümet açıklık ve şeffaflıkla mı çalışıyor mudur?	2/4	0/4
Toplanma hakkı ve özgürlüğü mevcut mudur?	3/4	2/4
İnsan hakları ve yönetimle ilgili çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının özgürce çalışma hakkı var mıdır?	2/4	2/4
Sendikalar ve benzeri meslek veya işçi örgütleri kuruluş ve faaliyetlerinde özgür müdür?	3/4	3/4

Tablo 5. Hükümetin İşleyişi, Örgütlenme ve Örgütlenme Hakkı

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

2.2.5. Siyasi ve Sosyal Entegrasyon

Grafik 16. Siyasi ve Sosyal Entegrasyon (BTI Index, 2024).

2020 yılında 6,8/10 olarak ölçülen siyasi ve sosyal entegrasyon endeksi, 2024 yılında 5,7/10'ye gerilemiştir (Grafik 16). 1991 yılında Burkina Faso'da yeni anayasanın kabulüyle birlikte çok partili sisteme geçilmiş, 2011 – 2018 yılları arasında siyasi parti sayısı 90'dan 150'ye yükselmiştir. Burkina Faso'da siyasi partilerin ideolojik tutumları, projeleri ve söylemleri birbirlerine çok yakındır. Bu yönüyle ülkedeki siyasi partiler politik alanda bir düzenleyiciden ziyade siyasi himaye araçları olarak değerlendirilebilir. Sosyal entegrasyon bağlamında Afrobarometer tarafında 2019 yılında yapılan araştırmada, Burkina Faso'da bireylerin %87'sinin yabancılara güvenmediği saptanmıştır (Afrobarometer, 2019). Çalışma kapsamında yöneltilen “Kendinizi ulusal kimliğinize mi yoksa etnik kimliğinize mi daha yakın hissediyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %47'si ulusal kimliğe ait hissettiğini, %42'si kendisini her ikisine de eşit derecede yakın hissettiğini, %10'u ise etnik kimliğine daha yakın hissettiğini belirtmiştir. Hükümetin sosyal eşitsizliği önleme konusundaki başarısına ilişkin yöneltilen soruda ise halkın %70'i hükümetin bu konuda başarısız olduğunu ifade etmiştir. 2019 yılından bu yana ülkede yaşanan siyasi krizler ve artan güvenlik endişesi göz önüne alındığında, sosyal ve siyasi entegrasyonun azaldığı düşünülmektedir. Nitekim siyasi entegrasyona ilişkin Freedom House tarafından yapılan çalışmada bu düşünceye paralel bir sonuç elde edilmiştir (Tablo 6). Çalışma kapsamında, siyasi katılım ve çoğulculuk konu başlığı altında 0–4 puan arasında değişen 4 temel soru sorulmaktadır.

Sorular	2020	2024
Halkın farklı siyasi partiler veya farklı siyasi gruplar aracılığıyla örgütlenme hakkı var mıdır, sistem farklı siyasi partiler arasında rekabeti engelleyici önlemlerden arındırılmış mıdır?	2/4	1/4
Muhalefete yönelik desteğin artması veya seçim yoluyla güç kazanması için bir fırsat var mıdır?	3/4	0/4
Halkın siyasi tercihleri, siyasi alanın dışındaki güçlerin veya siyaset dışı araçlar kullanan siyasi güçlerin tahakkümünden muaf mıdır?	2/4	0/4
Nüfusun çeşitli kesimleri (etnik, ırksal, dinsel, toplumsal cinsiyet, LGBT+ ve diğer ilgili gruplar dâhil) tam siyasi haklara ve seçim fırsatlarına sahip mi?	3/4	1/4

Tablo 6. Siyasi Katılım ve Çoğulculuk.

Sonuç

Demokratik gerileme olgusunun Sahraaltı Afrika ve Burkina Faso'daki yansımalarının tartışıldığı bu çalışmada, 1990'lı yıllardan itibaren bölgede hız kazanan demokratikleşme hareketleri ve bu hareketlerin 2010'lu yıllardan itibaren değişen uluslararası konjonktürden nasıl etkilendiği ve demokratik gerilemeyi hızlandıran iç ve dış dinamiklerin neler olduğu açıklanmıştır.

Sahraaltı Afrika'nın demokrasi tarihi 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmakla birlikte temelde dekolonizasyon dönemi ve 1990'lı yıllarda başlayan demokratikleşme hamlelerinin demokrasi serüveninde belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Dekolonizasyon sonrası döneme odaklanan bu çalışmada, 1990'lı yıllarda yaşanan dönüşümün temel sebebinin, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası arenada galip güç olarak ortaya çıkan ABD'nin, uluslararası finansmana erişim karşılığında hükümetleri ve kurumları denetleyebilmek için liberal demokrasiyi bölgeye ihraç etmesi olduğu öne sürülmektedir. Bu dönemde Sahraaltı Afrika'daki demokrasi hareketleri büyük ölçüde hükümet, ordu ve sermayedarlar tarafından desteklenmiştir. Politika yapıcılarının pragmatist amaçlarla ithal ettiği demokrasinin herhangi bir kurumsal hazırlık yapılmadan bölgede zemin kazanması demokrasiyi kırılgan hale getirmiştir. Nitekim Sahraaltı Afrika ülkelerinde, 1990'lı yıllardan itibaren Batılı devletlerin ve uluslararası finansal kuruluşların öngördüğü prosedürel demokrasi hamleleri sayesinde siyasi haklar kısmen artmış olsa da kısa sürede tüm kazanımlar silinmiştir. Gerçek bir yaşamsal pratiğe dönüşmemiş ve kurumsal altyapısı olmayan Sahraaltı Afrika'nın kırılgan demokratikleşme trendi uluslararası gelişmelerden ve zayıf

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

temelinden dolayı giderek yavaşlamış ve bölgedeki otoriter eğilimler ivme kazanmıştır. Bölgedeki demokratik gerileme fenomeninin en keskin örnekleri Batı Afrika ve Orta Afrika'da görülmektedir.

Sahraaltı Afrika'da demokratik gerileme olgusunun incelendiği bu çalışmanın vaka incelemesi olarak Burkina Faso seçilmiş, ilgili ülkenin tarihsel süreç içerisindeki demokrasi serüveni ve halkın demokrasi ve kurumlarla ilişkisi incelenmiştir. Yapılan ampirik çalışmalar ışığında, Burkina Faso'nun demokratik gerileme konusunda oldukça radikal bir noktayı temsil ettiği ve demokratik gerilemenin bazı içsel ve dışsal faktörlere bağlı olarak geliştiği saptanmıştır.

Demokratik gerilemenin içsel faktörlerini oluşturan unsurları şu şekilde sıralanabilir; (i) ülkedeki düşük eğitim seviyesine paralel olarak kamuoyunun hükümetin işleyişine ve alınan siyasi kararlara dair ilgisini kaybetmiş olması, istikrar için otoriter liderlere olan desteği artırmaktadır. Otoriterleşmeyle birlikte hükümetin halk üzerindeki keyfi uygulamaları da artarak siyasi ve sosyal haklar aşındırılmaktadır. (ii) Ülkedeki düşük eğitim seviyesiyle birlikte yüksek gelir adaletsizliği yeknesak bir kamuoyu oluşumunu engellemekte, vergiye mukabil temsiliyet mekanizmasını erozyona uğratarak yöneticiler ve halk arasındaki uçurumu derinleştirerek halkı daha da edilgen bir role sokmaktadır. Bu durum demokrasi kültürünün gelişimini engelleyerek otoriter bir kısır döngü yaratmaktadır. (iii) Burkina Faso'nun kuruluşundan itibaren müşahede ettiği askeri ve siyasi darbeler, devlet kapasitesinin daha da zayıflamasına neden olmuştur. Zayıf devlet kapasitesiyle birlikte, zayıf siyasi kültür ve gömülü özerklik, liberal demokrasilerin yaşanmasını zorlaştırmaktadır. (iv) Zayıf sivil toplum ve rijit siyasi katmanlar demokratik katılımı ve demokratik yönetimi engellemektedir. (v) Burkina Faso'daki ataerkil yapı ve merkezi hükümetin güç kaybetmesiyle birlikte kabilelerin siyasi ve sosyal yaşama daha fazla müdahil olması mevcut otoriter kültürü perçinlemektedir. (vi) Ülkenin kuzey kesimlerinde yaşanan güvenlik problemleri ve terörizm askeri hükümetlere olan güveni pekiştirmektedir.

Demokratik gerilemenin dışsal faktörlerini oluşturan unsurları şu şekilde sıralanabilir; (i) 2008 yılında meydana gelen küresel finansal krizle birlikte bölgedeki demokratik gelişimin temel katalizörü olan Batılı devletler kurulan ekonomik ve finansal ilişkiler zayıflamıştır. (ii) Arap Baharıyla birlikte bölgedeki merkezi hükümetlerin güçleri azalmış, bilhassa Sahel bölgesinde radikal terör örgütleri hızla zemin kazanmaya başlamıştır. 2010'lu yıllardan sonra Burkina Faso'nun kuzeyini önemli ölçüde tehdit eden ve binlerce sivil ölümüyle sonuçlanan ayaklanmalar ve terör eylemleri, otoriter hükümetlere desteği artırmış, savunma harcamaları artış göstermiş ve bu durum da daha otoriter ülkelerle ilişkilerin geliştirilerek batılı devletlerden ve onların

ideolojilerin kopuşu hızlandırmıştır. (iii) Kovid-19 pandemisinde, batılı ülkelerden destek alamayan Sahraaltı Afrika ülkeleri ve Burkina Faso'da, ciddi sağlık krizleri baş göstermiş ve batılı ülkelere karşı kamuoyu tepkisine neden olmuştur. Bu durum başta Çin olmak üzere, kendilerine yardımda bulunan ülkelerle ilişkilerin gelişmesine olanak tanımıştır. (iv) Tecrübe edilen tüm bu süreçlerde, Burkina Faso'nun ve genel olarak Sahraaltı Afrika'nın geleneksel ittifak ilişkileri aşınmış, Çin ve Rusya'nın bölgenin siyasi ve ekonomik yaşamındaki ağırlığı ve belirleyici rolü daha da keskinleşmiştir. Mezkûr ülkelerin, kendi etki alanlarını genişletmek için bölgedeki otoriter liderlere destek vermeleri demokratik gerilemeyi hızlandırmıştır. Bu noktada, Traoré'nin Rusya-Afrika Zirvesine katılması ve Kremlin'de ağırlanmış olması bölgedeki yeni ittifakların geleceğine yönelik önemli bir fikir vermektedir. (v) Mali, Burkina Faso ve Nijer arasında Sahel ittifakının kurulması, ECOWAS'tan çekilmesi ve Batı Afrika Ülkeleri Merkez Bankası (BCEAO)'dan da çekileceklerini açıklaması, bölgedeki otoriter hükümetlerin birbirlerini destekleyerek iktidarlarını perçinlediklerinin bir göstergesidir. Batı Afrika'daki ittifak ilişkilerinin genişlemesinin demokratik gerilemeyi daha da hızlandıracağı aşikardır.

Sonuç olarak, Sahraaltı Afrika'da ve Burkina Faso'da müşahede ettiğimiz demokratik gerileme, bahsedilen içsel ve dışsal faktörler nedeniyle hızla yayılmaktadır. Bölgedeki eğitim seviyesi yükseltilmeden bölgesel güvenliği sağlamak adına ulusal ve uluslararası aktörler kararlı bir biçimde mobilize edilmeden ve gelir dağılımı sürdürülebilir bir eşişe taşınmadan bölgedeki trendin tersine dönmesi mümkün gözükmemektedir.

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso**Kaynakça**

- Acaravcı, A. ve Erdoğan, S. (2001). *Sabraaltı Afrika Ülkelerinin İktisadi Gelişme Sürecine Kısa Bir Bakış*. Kriter Yayınları.
- African Elections Database. (2012). *Elections in Burkina Faso*. <https://africanelections.tripod.com/bf.html> (Erişim Tarihi: 04.09.2024).
- Ajala, O. (2023). *Understanding the Crisis of Democracy in West Africa and the Sahel*. GCSP In Focus. <https://dam.gcsp.ch/files/doc/in-focus-ajala-democracy-sahel> (Erişim Tarihi: 09.03.2024).
- Amnesty International. (2023). *Death Was Slowly Creeping on Us: Living Under Siege in Burkina Faso*. <https://www.amnesty.org/en/wpcontent/uploads/2023/11/AFR6072092023ENGLISH.pdf> (Erişim Tarihi: 03.09.2024).
- Arriola, L.R., Rakner, L., ve Walle, N. (2023). *Democratic Backsliding in Africa?*. Oxford University Press.
- Bayram, M. (2019). Burkina Faso Siyasetinde İdeoloji ve Pragmatizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74 (3), 739–757.
- Bekoe, D., Burchard, S., Sindle, E. ve Swift, A. (2021). Extremism in Burkina Faso: Recommendations for Stabilization and Recovery. *Institute for Defense Analyses*. <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1205704.pdf> (Erişim Tarihi: 06.05.2024).
- Bensimon, C. (3 Ekim 2022). Burkina Faso: Coup leader Paul-Henri Damiba pushed out by military captain. *Le Monde*. https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2022/10/03/burkina-faso-coup-leader-paul-henri-damiba-pushed-out-by-military-captain_5998957_124.html (Erişim Tarihi: 07.09.2024).
- Beucher, B. (2011). Le Burkina Faso et son environnement géopolitique. *Annuaire français de relations internationales*, (12), 687–701.
- Boadi, G. (2021). *Democratic Backsliding in West Africa*. Kofi Annan Foundation. <https://www.kofiannanfoundation.org/wp-content/uploads/2024/05/Democratic-backsliding-in-West-Africa-Nature-causes-remedies-Nov-2021-1.pdf> (Erişim Tarihi: 01.05.2024).

- Boese, V. A., Lindberg, S. I., ve Lührmann, A. (2021). Waves of Autocratization and Democratization: a Rejoinder. *Democratization*, 28(6), 1202–1210.
- Bonkougou, M. (17 Ekim 2007). Burkina Faso Salutes Africa's Che Thomas Sankara. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/idUSL17577712/> (Erişim Tarihi: 21.04.2024).
- Bonnecase, V. (2015). Sur la chute de Blaise Compaoré. Autorité et colère dans les derniers jours d'un régime. *Politique Africaine*, 137(1), 151–168.
- Boudani, Y. (20 Ağustos 2021). Burkina Faso: le bilan de l'attaque de Boukouma passe à 80 morts. RFI. <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20210819-burkina-faso-le-bilan-de-l-attaque-de-boukouma-passe-%C3%A0-80-morts> (Erişim Tarihi: 05.09.2024).
- Brass, J. N. (2016). *Allies or Adversaries: NGOs and the State in Africa*. Cambridge University Press.
- BTI. (2024). *Global Findings*. <https://bti-project.org/en/reports/global-dashboard?&cb=00000> (Erişim Tarihi: 28.03.2024).
- Burke, J. (16 Ocak 2016). Burkina Faso attack signals spread of Islamist menace. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/16/burkina-faso-attack-signals-spread-of-islamist-menace> (Erişim Tarihi: 07.09.2024).
- Burkina Faso interim leader hails Russia as a strategic ally. (5 Mayıs 2023). *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/burkina-faso-interim-leader-hails-russia-strategic-ally-2023-05-05/> (Erişim Tarihi: 06.09.2024).
- Burkina Faso: Election Présidentielle. (26 Kasım 2020). *TV5 Monde*. <https://information.tv5monde.com/afrique/burkina-faso-election-presidentielle-2020> (Erişim Tarihi: 04.04.2023).
- Burkina Faso's Kaboré wins re-election, according to full preliminary results. (26 Kasım 2020). *France24*. <https://www.france24.com/en/africa/20201126-burkina-s-kaboré-wins-re-election-according-to-full-preliminary-results> (Erişim Tarihi: 07.09.2024).
- Carol, L. (2 Mart 2007). Innovations in the draft Constitution of Burkina Faso. *Constitutionnet*. <https://constitutionnet.org/news/innovations-draft-constitution-burkina-faso> (Erişim Tarihi: 06.09.2024).

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

- Cassani, A., ve Tomini, L. (2018). Reversing regimes and concepts: from democratization to autocratization. *European Political Science*, 19(2), 272–287.
- Centre d'Etudes Strategiques de l'Afrique. (2022). *Comprendre le dernier coup d'État au Burkina Faso*. <https://africacenter.org/fr/spotlight/comprendre-le-dernier-coup-detat-au-burkina-faso/> (Erişim Tarihi: 08.04.2024).
- Cheeseman, N. (2018). *How the Rules of the Game Shape Political Developments*. Cambridge University Press.
- Country Watch. (2016). 2016 Country Review Burkina Faso. <https://www.countrywatch.com/Content/pdfs/reviews/B35M8ZQQ.01c.pdf> (Erişim Tarihi: 06.09.2024).
- Çomak, H. vd. (ed.) (2017). *Afrika Politikası: 21. Yüzyılda Güvenlik Refah ve Demokrasi Anlayışı*. Beta Yayınları.
- Dahl, R. A. (1998). *On Democracy*. Yale University Press.
- Danjibo, N. D. (2020). The Aftermath of the Arab Spring and Its Implication for Peace and Development in the Sahel and Sub-Saharan Africa. *Strategic Review for Southern Africa*, 35(2), 16-34.
- Easterly, W. (2005). What did structural adjustment adjust? The association of policies and growth with repeated IMF and World Bank adjustment loans. *Journal of Development Economics*, 76(1), 1–22.
- Erdoğan, S. (2020). *Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Kalkınma Sürecinin İktisadi ve Politik Analizi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Eizenga, D. ve Williams, W. (2020). The Puzzle of JNIM and Militant Islamist Groups in the Sahel, *The Africa Center for Strategic Studies*. No:38, 1-7. ISSN 2164-4047.
- F, Allen ve G, Giovannetti. (2011). The effects of the financial crisis on Sub-Saharan Africa. *Review of Development Finance*, (1) 1-27.
- Hagberg, S., Kibora, L., Barry, S., Gnessi, S., ve Konkobo, A. (2017). *Transformations sociopolitiques burkinabè de 2014 à 2016*. Uppsala Universitet Press. ISBN 978-91-506-2643-8.
- Harsch, E. (2013). The legacies of Thomas Sankara: a Revolutionary Experience in Retrospect. *Review of African Political Economy*, 40(137), 358-374.

- Helle, S., Rakner, L., ve Rønning, H. (2011). No Matter How Long the Winter, Spring is Sure to Follow”: The Arab Spring and its Effect in Sub-Saharan Africa. *Bergen Cbr. Michelsen Institute*, (10) 4.
- How Thomas Sankara, “Africa’s Che Guevara”, Was Killed to Fulfill French Neocolonialist Ambitions. (28 Ekim 2021). United World International. <https://unitedworldint.com/21668-how-thomas-sankara-africas-che-guevara-was-killed-to-fulfill-french-neocolonialist-ambitions/>(Erişim Tarihi: 04.09.2024).
- Hyde, S. (2020). Democracy’s Backsliding in the International Environment, *Science*, 369(6508), 1192-1196.
- Inter Parliamentary Union. (1970). Upper Volta: Date of Elections. http://archive.ipu.org/parline-e/reports/arc/UPPER_VOLTA_1970_E.PDF (Erişim Tarihi: 06.09.2024).
- Internal Displacement Monitoring Centre. (2023). *Internal Displacement and Food Security*. https://api.internaldisplacement.org/sites/default/files/publications/documents/IDMC_GRID_2023_Global_Report_on_Internal_Displacement_LR.pdf (Erişim Tarihi: 09.04.2024).
- İpek, V. (2024). *Sabraaltı: Siyaset ve Yaşam*. İletişim Yayınları.
- Justin Zongo student death: Burkina Faso police jailed. (24 Ağustos 2011). BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-africa-14645746> (Erişim Tarihi: 07.09.2024).
- Kandeh, J. D. (2004). *Coups from Below: Armed Subalterns and State Power in West Africa*. Palgrave Macmillan.
- Karpat, K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Temeller*. Timaş Yayınları.
- Keane, J., Lemma, A., ve Raga S. (2023). Spillover effects of the Sahel conflict on selected West African countries. *ODI Emerging Analysis*. https://odi.cdn.ngo/media/documents/Final_Sahel_spillover_effects_to_other_WA_countries_17Apr23.pdf (Erişim Tarihi: 28.03.2024).
- Koussoube, E., Loada, A., Nebie, G. ve Raffinot, M. (2014). Political Economy of growth and poverty in Burkina Faso: Power, Institutions and Rents. *Développement institutions & mondialisation DLAL*, DT/ 2024 -1, 20-31.

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

- Lyammouri, R. (2020). Burkina Faso elections, another box to check. *Policy Center for the New South*, PB-20/84.
- Lynch, G. ve VonDoepp, P. (2020). *Routledge Handbook of Democratization in Africa*. Routledge.
- Mbaku, J., M. (30 Ekim 2014). Burkina Faso Protests Extending Presidential Term Limits. Brookings. <https://www.brookings.edu/articles/burkina-faso-protests-extending-presidential-term-limits/> (Erişim Tarihi: 07.09.2024).
- Muuka, G., N. (1997). Wrong-footing MNCs and local manufacturing: Zambia's 1992–1994 structural adjustment program. *International Business Review*, 6(6), 667–687.
- Nohlen, D., Krennerich, M., & Thibaut, B. (1999). *Elections in Africa*. Oxford University Press.
- Norwegian Refugee Council. (2023). *The World's Most Neglected Displacement Crises*. https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/neglected-2023/the-worlds-most-neglected-displacement-crises-2023_english.pdf (Erişim Tarihi: 12.04.2024).
- Only survivor of 1987 Burkina Coup Relives Thomas Sankara's Assassination. (13 Ağustos 2024). Africa News. <https://www.africanews.com/2021/10/11/only-survivor-of-1987-burkina-coup-relives-thomas-sankara-s-assassination/> (Erişim Tarihi: 06.09.2024).
- Perspective Monde. (2015). *Élection présidentielle*. <https://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMElection?codePays=BFA&dateElection=BFA20151129&codeInstitution=3> (Erişim Tarihi: 09.04.2024).
- Posner, D. N. ve Young, D. J. (2007). The Institutionalization of Political Power in Africa. *Journal of Democracy*, 18(3), 126–140.
- Prichard, W. (2015). *Taxation, Responsiveness and Accountability in Sub-Saharan Africa: The Dynamics of Tax Bargaining*. Cambridge University Press.
- Qui est Joseph KI-ZERBO ?. (2022). Université Joseph KI-ZERBO .<https://www.ujkz.bf/qui-est-joseph-ki-zerbo/> (Erişim Tarihi: 06.09.2024).
- Recent Coups in West and Central Africa. (28 Kasım 2023). Reuters. <https://www.reuters.com/world/africa/recent-coups-west-central-africa-2023-11-28/> (Erişim Tarihi: 05.04.2024).
- Roch Marc Christian Kabore elected Burkina Faso president. (1 Aralık 2015). BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-africa-34971505> (Erişim Tarihi: 07.09.2024).

- Roger, B. (10 Mayıs 2015). Burkina : quel avenir pour le CDP sans Blaise Compaoré ?. Jeune Afrique. <https://www.jeuneafrique.com/231230/politique/burkina-quel-avenir-pour-le-cdp-sans-blaise-compaor/> (Erişim Tarihi: 06.09.2024).
- Roger, B. ve Carayol, R. (18 Kasım 2014). Burkina Faso : le récit de la chute de Compaoré, heure par heure. Jeune Afrique. <https://www.jeuneafrique.com/39108/politique/burkina-le-r-cit-de-la-chute-de-compaor-heure-par-heure/> (Erişim Tarihi: 07.09.2024).
- Saidou, A. K. ve Bertrand, E. (2022). Security as a Campaign Issue: Programmatic Mobilization in Burkina Faso's 2020 Elections. *Democratization*, 29(8), 1436–1454.
- The Africa Center for Strategic Studies. (2011). *Africa and the Arab Spring: A New Era of Democratic Expectations*. ACSS Special Report. No:1.
- The Armed Conflict Location & Event Data Project. (2023). *Regional Overview Africa*. <https://acleddata.com/2024/01/12/regional-overview-africa-december-2023/> (Erişim Tarihi: 08.04.2024).
- The International Institute for Democracy and Electoral Assistance. (2021). *The Global State of Democracy-Building Resilience in a Pandemic Era 2021*. <https://www.idea.int/publications/catalogue/global-state-democracy-2021-building-resilience-pandemic-era> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).
- Turhan, Y. (9 Temmuz 2024). Afrika'da darbeler ve Burkina Faso'da 2. Bağımsızlık Dönemi. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/analiz-afrikada-darbeler-ve-burkina-fasoda-2-bagimsizlik-donemi/3270020> (Erişim Tarihi: 04.09.2024).
- Understanding Burkina Faso's Latest Coup. (28 Ekim 2022). Africa Center for Strategic Studies. <https://africacenter.org/spotlight/understanding-burkina-faso-latest-coup/> (Erişim Tarihi: 04.09.2024).
- Ventura, L. (6 Mayıs 2024). Poorest Countries in the World 2024. Global Finance. <https://gfmag.com/data/economic-data/poorest-country-in-the-world/>. (Erişim Tarihi: 05.09.2024).
- Waldner, D. ve Lust, E. (2018). Unwelcome Change: Coming to Terms with Democratic Backsliding. *Annual Review of Political Science*, 21(1), 93–113.

Sahraaltı Afrika'da Demokratik Gerileme: Vaka İncelemesi Olarak Burkina Faso

Wunsch, N. ve Blanchard, P. (2022). Patterns of Democratic Backsliding in Third Wave Democracies: a Sequence Analysis Perspective. *Democratization*, 30(2), 278–301. Yurtoğlu, Pek., E. (2023).

Yurtoğlu Pek, Elif (2023). Robert Dahl İlkeleriyle Demokratikleşmenin Koşulları: Türkiye Örneği. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 8(2), 225-238.

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

Mustafa Emin Sağlam

Doktora Öğrencisi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, mustafaeminsaglam@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2645-0574.

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi:

5 Mayıs 2024

Kabul Tarihi:

30 Ağustos 2024

Anahtar Kelimeler: Kenya, Somali, Diaspora, Ekonomi, Siyaset

Özet

Kenya ve Somali devletlerinin komşu iki ülke olması, Kenya'da büyük bir Somali nüfusunun oluşmasında etkili olmuştur. Aynı şekilde İngiliz sömürgeciliğinin iki ülkeyi yönetmiş olması ve iki ülke arasındaki sınırların tartışmalı bir şekilde çizilmesi, büyük bir Somali nüfusunu Kenya sınırları içerisinde bırakmıştır. Kenya'da 2,5 milyon Somalilinin yaşadığı söylenmektedir. Ancak Kenyalılar ve Kenya'da yaşayan Somalililer bu sayının 5 milyon civarında olduğunu iddia etmektedirler. Kenya'da bulunan Somali nüfusu ekonomi, siyaset gibi birçok alanda etkili olmaktadır. Örneğin 2017 yılında Kenya hükümet kabinesinde iki Somali kökenli bakan bulunurken, parlamentodaki çoğunluk hükümetinin liderinin de Somali kökenli olması bu diasporanın etkisini göstermektedir. Bu çalışmada diasporanın ülkenin ekonomik ve siyasi durumuna önemli ölçüde etki ettiği tartışılmaktadır. Bu çalışma gerçekleştirilirken literatür taraması yapılmış, Kenya'da bulunan Somali diasporasının tarihine, gelişimine ve bugününe bakılmıştır. Bu makaleler yorumsamacı yöntem ile açıklanmıştır. Araştırma Kenya'da bulunan Somali diasporasının Kenya siyasetine, kültürüne ve ekonomisine ciddi bir etkisi olduğunu göstermiştir. Çalışmaya başlanmadan önce öngörülen sonucun doğru olduğu anlaşılmıştır.

The Impact of the Somali Diaspora on Kenyan Politics, Culture and Economy

Mustafa Emin Sağlam

PhD Student, Institute for Area Studies, Social Sciences University of Ankara, mustafaeminsaglam@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2645-0574.

Research Article

Submitted:

5 May 2024

Accepted:

30 August 2024

Keywords: Kenya, Somalia, Diaspora, Economy, Politics

Abstract

Kenya and Somalia are two neighboring countries has been effective in the formation of a large Somali population in Kenya. Likewise, British colonialism ruled the two countries and the controversial drawing of the borders between the two countries left a large Somali population within the borders of Kenya. 2.5 million Somalis live in Kenya. However, Kenyans and Somalis claim that this number is around 5 million. Somali population in Kenya is influential in many areas such as economy and politics. For example, while there were two ministers of Somali origin in the Kenyan government cabinet in 2017, the leader of the majority government in the parliament is also of Somali origin. In this study, it is argued that diaspora significantly affects the economic and political situation of the country. While carrying out this study, a literature review was made and the history, development and present of the Somali diaspora in Kenya were examined. These articles are explained with the hermeneutic method. The research has shown that the Somali diaspora in Kenya has a serious impact on Kenyan politics, culture, and economy. It was understood that the result predicted before the start of the study was correct.

Giriş

Kenya'daki Somali diasporasının Kenya ile Somali arasındaki ilişki üzerinde derin bir etkisi bulunmaktadır. Yıllar geçtikçe önemli sayıda Somalili, başta Nairobi ve kuzeydoğu bölgesi olmak üzere Kenya'nın çeşitli bölgelerine göç etmiş ve bu topraklara yerleşmiştir. 1950 yılında Cibuti'den Kenya'ya kadar uzanan topraklara Somali adı verilmiş, 1960 yılından itibaren ise Somali ve diğer ülkeler bağımsız devletler olmuştur. Ayrıca Somali, 1967 yılında Kenya ile yaptığı anlaşma sonucunda Kenya topraklarındaki hak iddialarından vazgeçmiştir (Kavas, 2009). Uzun yıllar Kenya topraklarının Somali'nin bir parçası olmuş olması Kenya'da ciddi bir Somali nüfusunun oluşmasında başat rol oynamıştır. Ayrıca Somali içerisinde uzun yıllardır süregelen iç huzursuzluklar, Somalililerin Kenya'ya göç etmesine sebep olmuş, zaman içerisinde Kenya'da Somali diasporası ortaya çıkmıştır. Yunancadan türeyen diaspora kelimesi sağa sola saçılmış tohum anlamına gelmekte iken günümüzde aynı etnik grup anlamında kullanılmaktadır. Ancak kaynaklarda diaspora kelimesinden bahsedilirken yurtdışında yaşayan aynı etnik gruba sahip topluluklar olarak adlandırılmaktadır. Kelimenin tam olarak ne anlama geldiği noktasında tartışmalar hala sürmektedir (Yaldız, 2013: 291).

Diaspora kavramı milattan önce 800-600'lü yıllarda Filistin dışında yaşayan Yahudileri ifade etme amacıyla kullanılırken, Antik Yunanların Akdeniz'i kolonileştirme sürecini açıklamak içinde diaspora kavramı kullanılmıştır. Önceleri yerlerinden ayrılıp başka yere yerleşen Yahudileri ifade etmek için kullanılan bu kavram, sonrasında başta Afrikalılar ve Ermeniler olmak üzere başka toplulukları da içerisine almıştır. 1965 yılına kadar Afrika diasporası kavramı bulunmazken, Abiola İrele tarafından ilk kez bu tarihte kavramdan bahsedilmiştir (Yaldız, 2013: 294). Uzun yıllar boyunca yerlerinden edilen Yahudilere atfedilen diaspora kavramının Afrikalılar için 1965 yılına kadar kullanılmaması manidardır. Çünkü yüzyıllar boyunca kölelik amacıyla dünyanın dört bir tarafına götürülen Afrikalılar oralarda hayat kurmuşlardır. Ancak Afrika içerisinde gerçekleşen göçlere ilişkin diaspora kavramının kullanılmaması makul karşılanabilir. Çünkü uzun yıllar koloni olarak Batılı devletler tarafından yönetilmeleri sebebiyle ülkeler arası geçişkenliğin fazla olması diasporanın anlamı bakımından eksik kalmasına sebebiyet vermektedir.

Bu çalışmada, Kenya'daki Somali diasporasının Kenya-Somali ilişkisi üzerindeki çok yönlü etkisini kültürel, ekonomik ve politik boyutlara odaklanarak araştırmaktadır. İlk olarak Kenya hakkında kısa bilgiler verilen bu çalışmada Somali diasporasının nasıl ve ne zaman oluştuğundan da bahsedilmiş, ikinci olarak ise Somali hakkında kısa bilgiler verilerek, Somalililerin Kenya ile

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

münasebetlerinin başlamasındaki tarihsel süreç açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü olarak Kenya’da bulunan Somali diasporasının oluşumunda çok büyük bir etkisi bulunan Kenya-Somali sınır anlaşmazlığı açıklanmıştır. Bu bölümde Kenya-Somali arasında yaşanan çatışmaların en önemlilerinden olan *Shifita* çatışması irdelenmiştir. Ardından Kenya’da bulunan Somalililerin kültürel açıdan Kenya’daki etkisinden bahsedilmiştir. Kültürel etkiden sonra ekonomik katkılara değinilip, sonrasında Somali diasporasının Kenya’daki siyasi katılımı durumu incelenmiştir. Aynı zamanda her başlık altında var olan negatif etkiler irdelenmiştir.

Yazar, Kenya’nın başkenti Nairobi’de birkaç gün boyunca Somali diasporasına mensup Kenyalılar ile vakit geçirme imkânı bulmuştur. Görüşülen Somali kökenli Kenyalılar sivil toplum faaliyetleri ile uğraşırken bir yandan da turizm, elektrik-elektronik alım-satımı gibi ticari işlerde yürütmektedirler. Kendilerini Somali kökenli Kenyalı olarak tanıtan bu kişiler ile Ramazan ayında ihtiyaç sahibi insanlara erzak yardımı amacıyla dağıtımına çıkmıştır. Kenya’nın en kalabalık nüfuslu ve en tehlikeli mahallesi olarak kabul edilen Eastleigh mahallesinde bazı aileler ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretler esnasında evlerde Somalice yayın yapan televizyon kanallarının seyredildiği, ihtiyaç sahibi kişilerin Somali kökenli oldukları anlaşılmıştır. Sivil toplum faaliyetlerini sürdüren kişilerin Kenya’da doğup büyümelerine, Kenya kimlikleri olmalarına rağmen Kenya’da yaşayan Somalili ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi önceliklediklerine şahit olunmuştur. Her ne kadar sadece Somali kökenlilere değil Kenya’da yaşayan bütün ihtiyaç sahiplerine yardım etmeye çalıştıklarını belirtmeler de Somali kökenlilere karşı sempatisinin daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Nairobi’nin merkezinde yer alan ve şehrin en büyük cami olan “Jamia Mosque” isimli cami çevresinde bulunan neredeyse bütün dükkanlar Somali kökenli Kenyalılara aittir. Cami cemaatini oluşturan insanlar arasından çok sayıda Somali kökenli Kenyalı bulunmaktadır. Kenya’da edindiği bu tecrübe sonrası kaynak taraması yapan yazar, Türkçe literatürde Kenya’da yaşayan Somalililer hakkında herhangi bir çalışma bulamamıştır. Aynı şekilde uluslararası kaynaklarda da doğrudan Kenya’da bulunan Somali diasporası hakkında yapılan çalışma çok azdır. Bu manzarayı gören yazar, bu konu hakkında literatüre katkı sağlamayı amaçlamış, Türkçe araştırma yapan çalışmacılara ve Afrika çalışan kişilere fikri manada bir kapı aralamayı ümit etmektedir.

1. Teorik Çerçeve

Diaspora kavramı Uluslararası Göç Örgütüne göre “vatanından ayrılmış, fakat vatani ile bağlarını sürdüren, etnik ve ulusal toplum üyeleri” olarak tanımlanmıştır. (IOM, 2024). Etimolojik olarak diaspora sözcüğü incelendiğinde ise kelimenin kökeninin antik Yunan dönemine uzandığı

belirtilmektedir. Yunanca “ile” yahut “sonucunda” manasına gelen dia kelimesi ile “dağılma” olarak açıklanan speiro sözcüklerinin birleşmesi ile ortaya çıkan “diaspeiro” kavramı, Antik Yunan döneminde metropolis olarak ifade edilen ana şehirlerden çıkan insanların göç etmesi ya da kolonizasyonu anlatmak için kullanılmıştır (Cohen, 1997: 1-20). Ermeni, Yunan, Afrika diasporalarının varlığı ile alakalı çok sayıda bilgiye ulaşılmasına rağmen günümüzden birkaç yıl öncesine kadar diaspora kavramı Yahudilerin sürgün edildikten sonra dağılmalarını açıklamak amacıyla kullanılmıştır (Ulusoy, 2015: 210). Akademik literatürde bugüne dek çalışılan diaspora kavramı dört farklı grubun üzerinde şekillenmiştir. Bu diasporalar Amerika Birleşik Devletlerindeki (ABD) Afrika ve İrlanda diasporaları, ABD ve Fransa başta olmak üzere Avrupa, Avustralya ve birkaç Güney Amerika ülkesine dağılan Ermeni diasporası ve son olarak ise Ortadoğu ve Avrupa ülkelerinde varlığını gösteren Filistin diasporasıdır (Cohen, 1997: 178). Yukarıda bahsedilen diasporaların en önemli ortak özelliği ise hepsi vatan topraklarından zorla gönderilmiş olmaları ve birçok sıkıntıya maruz kalmalarıdır. Diasporanın kelime anlamı olarak “sürgün” şeklinde tanımlanması bu topluluklar sayesinde anlam kazanmıştır (Ulusoy, 2015: 212). Ne yazık ki diaspora çalışmaları içinde Afrika içerisinde ortaya çıkan diasporalar hakkında yeterli çalışma bulunmamakta, bu tür bir diasporanın varlığı tam olarak anlaşılmamaktadır.

Klasik diaspora yaklaşımları, Yahudi Diasporasının tarihsel deneyimlerini başlangıç noktası olarak alırken, modern diaspora yaklaşımları ulus-aşırılışma ve küreselleşme olgularını vurgulamaktadır. Klasik diaspora, merkezîyetçi bir kimlik unsuru olarak varlık gösterirken, modern diaspora, kültürel melezleşme ve ulus-aşırı alanlarda var olma gibi dinamikleri içermektedir. Ulusoy (2015), modern diaspora teorilerinin temel dinamiklerini şu şekilde açıklamaktadır:

Küreselleşme ve Ulus-aşırılışma:

1. Modern diaspora teorileri, artan hareketlilik, iletişim teknolojileri ve ekonomik karşılıklı bağımlılığın diaspora toplulukları ile ana vatanları arasındaki bağlantıları nasıl güçlendirdiğini vurgular.
2. Ulus-aşırılışma, diaspora bireylerinin ve gruplarının sınırlar ötesinde sürdürdükleri bağları ve etkileşimleri ifade eder, bu da aynı anda birden fazla yere aidiyet hissi uyandırır.

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

Kültürel Melezleşme:

1. Modern diaspora teorileri, diaspora topluluklarının ev sahibi toplumlarla etkileşime girdiğinde meydana gelen kültürlerin kaynaşmasını vurgular. Bu kültürel melezleşme süreci hem ana vatandan hem de ev sahibi kültürden öğeler içeren yeni, senkretik kültürel biçimlerin yaratılmasına yol açar.

Kimlik ve Aidiyet:

1. Bu teoriler, diaspora kimliklerinin nasıl oluştuğunu ve müzakere edildiğini araştırır. Kimliği sabit ve tekil olarak görmek yerine, modern diaspora teorileri kimliği akışkan, çoklu ve hem ana vatan hem de ev sahibi toplumla sürekli etkileşimler yoluyla inşa edilen bir şey olarak görür.

2. Teoriler, diaspora bireylerinin ana vatana aidiyet duygusunu, ev sahibi toplumda yaşadıkları deneyimler ve entegrasyonla nasıl dengelediklerini inceler.

Sosyal ve Politik Katılım:

1. Modern diaspora teorileri, diaspora topluluklarının hem ev sahibi ülkelerde hem de köken ülkelerinde oynadıkları siyasi ve sosyal rolleri araştırır. Bu, savunuculuk, lobcilik ve ulus-aşırı siyasi hareketlere katılımlarını içerir.

2. Ayrıca diaspora topluluklarının, havaleler, yatırımlar ve bilgi ve becerilerin transferi yoluyla ana vatanlarının sosyal ve ekonomik gelişimine nasıl katkıda bulduklarını da incelerler.

Zorluklar ve Fırsatlar:

1. Bu teoriler, diaspora topluluklarının karşılaştığı ayrımcılık, marjinalleşme ve kültürel korunma mücadelesi gibi zorlukları ele alır.

2. Ayrıca, diaspora deneyimlerinden kaynaklanan, çeşitli kültürel bağlamlarda gezinme ve etkileme yeteneği ve farklı toplumlar arasında köprü olma potansiyeli gibi fırsatları da vurgular.

Geniş çapta tanınan modern diaspora teorilerinden biri “Uluslararası Sosyal Alanlar” teorisi dir. Bu teori, diaspora topluluklarının ulusal sınırları aşarak sürdürdüğü dinamik ve çok katmanlı bağlantıları vurgular, bu da köken ülkeleri ile ev sahibi ülkeleri arasında sürekli ekonomik, sosyal ve kültürel alışverişi kolaylaştırır. Bu çalışmada Ulus- aşırı Sosyal Alanlar teorisi aracılığı ile Kenya’da yaşayan Somali diasporası incelenmektedir. Bu teori ilk olarak diasporanın bireyleri ve grupları, ev sahibi ülkeleri ile köken ülkelerini bağlayan ağlar oluşturduğunu ve sürdürdüğünü iddia eder. Bu ağlar, sınırlar ötesinde bilgi, kaynaklar ve insanların akışını mümkün kılarak karmaşık bir ilişkiler ve etkileşimler ağı oluşturur. İkinci olarak diaspora toplulukları, memleketlerinin ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli bir rol oynar. Havale gönderme, yatırım yapma ve beceri ile bilgi transferi yoluyla yapılan bu katkılar, genellikle yoksulluğun azaltılmasına, eğitimin desteklenmesine ve ekonomik büyümenin teşvik edilmesine yardımcı olur. Üçüncü olarak ise teori, diaspora bireylerinin ve gruplarının, ev sahibi toplumlar içinde kültürel kimliklerini nasıl yönettiklerini incelerken, kültürel miraslarıyla bağlarını sürdürmelerini araştırır. Bu süreç, genellikle melez kimliklerin ve farklı topluluklar arasında kültürel pratiklerin değişiminin oluşmasına yol açtığını belirtir (Faist, 2000: 195-241).

Diğer bir olgu ise diaspora topluluklarının hem ev sahibi ülkelerinde hem de köken ülkelerinde siyasi faaliyetlerde bulunduğunu belirtir. Bu, insan hakları savunuculuğu, siyasi reformlar ve topluluklarına fayda sağlayan diaspora politikalarını desteklemeyi içermektedir. Son olarak ise Ulus- aşırı sosyal alanlar, diaspora topluluklarının gelişmesi için fırsatlar sunarken, kimlik çatışmaları, ayrımcılık ve kültürel mirası koruyarak ev sahibi topluma entegre olma mücadelesi gibi zorlukları da beraberinde getirmektedir. Bu teori, küreselleşme ve göçün diaspora bireylerinin ve topluluklarının yaşamlarını nasıl şekillendirdiğini anlamada özellikle faydalıdır, bugünün birbirine bağlı dünyasında sınır ötesi bağlantıları sürdürmenin önemini vurgular (Hall, 1990: 222-237).

2. Kenya’nın Sosyo-Politik Görünümü

Resmi olarak Kenya Cumhuriyeti olarak bilinen Kenya, Doğu Afrika’da bulunan bir ülkedir. Kenya, kuzeyde Etiyopya, kuzeydoğuda Somali, güneyde Tanzanya, batıda Uganda, kuzeybatıda Güney Sudan ve güneydoğuda Hint Okyanusu ile komşudur. Kıyı şeridi, savan otlakları, yaylalar ve Büyük Rift Vadisi dahil olmak üzere çok çeşitli bir coğrafyaya sahiptir.

Nairobi, Kenya’nın başkenti ve en büyük şehridir. Kenya’nın nüfusunun 53 milyonun üzerinde olduğu düşünülmektedir. Nüfusu içerisinde başta Kikuyu, Kalenjin, Luo ve Somali dahil

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

olmak üzere 40'tan fazla farklı etnik grubu barındırmaktadır. Bu nüfusun yüzde 6 civarını Kenya'da yaşayan Somalililer oluşturmaktadır (The World Factbook, 2024). Kenya nüfusunun yüzde 53'ü Hristiyan, yüzde 7'si Müslüman, geri kalanın diğer inanışlara mensup olduğu resmi kaynaklarda geçmektedir. Ancak Müslümanlar kendi nüfuslarının yüzde 20 civarında olduğunu iddia etmektedir (Kavas, 2022). Kenya'nın resmi dilleri İngilizce ve Svahili dilidir. İngilizce iş dünyasında, hükümet işlerinde ve eğitimde yaygın olarak konuşulurken, Svahili ulusal dildir ve farklı etnik gruplar arasında ortak dil olarak kullanılmaktadır (İnsamer, 2023). 17. yüzyıldan itibaren Kenya sahil şeridi Umman'dan göç eden Mazrui ailesi tarafından uzun yıllar yönetilmiştir. Doğu Afrika'da Hint Okyanusuna uzunca bir kıyısı bulunan Kenya, yüzyıllar boyunca Arap tüccarların uğrak noktası olmuştur. Bu Arap tüccarlar ülkeye zaman içerisinde yerleşerek, kendi devletlerinin de desteğiyle yönetimi ele geçirmeye çalışmışlardır. Özellikle Umman Sultanlığı Tanzanya, Zanzibar ve Kenya sahil kesiminde etkili olmuş, bu bölgeleri kendi sultanlıklarına bağlamışlardır. Yerli halkın bir kısmı Arap yönetimine karşı çıksa da bir kısmı bu yönetimi kabul etmiştir. Yönetimi kabul etmeyen Kenya halkı daha çok iç bölgelerde yaşamıştır. Bu sebeple Arap yönetimi daha çok sahil şeridi ile sınırlı kalmıştır. Ancak Arap tüccarlar iç bölgelere de ticaret yapmaya devam etmişlerdir. 1885 yılında düzenlenen Berlin Konferansı sonrasında Kenya yönetimi Birleşik Krallık'a verilmiştir. Her ne kadar Umman kökenli Zanzibar Sultanlığı kâğıt üstünde Kenya'nın bir kısmını yönetse de Birleşik Krallık bu ülkenin hamisi olmuştur. Hatta bölgenin adı Doğu Afrika Koruyuculuğu olarak benimsenmiştir. Birleşik Krallık'ın boyunduruğu altına giren Kenya'da kabilelerin birçoğu yeni yönetimi benimsememiş, çeşitli isyan girişimlerinde bulunmuştur. Ancak 1920 yılında Doğu Afrika Koruyuculuğu ismi Kenya olarak değişmiş ve Kenya Birleşik Krallık'ın doğrudan sömürgesi haline gelmiştir (The World Factbook, 2024).

Kenya, başkanlık temsilcisini temsil eden demokratik bir cumhuriyettir. Cumhurbaşkanı hem devletin hem de hükümetin başıdır. Ülke, her beş yılda bir düzenlenen düzenli seçimlerle çok partili bir sisteme sahiptir. Halk Cumhurbaşkanı doğrudan seçmektedir. Kenya, çeşitli sektörlerin bulunduğu karma bir ekonomiye sahiptir. Tarım, nüfusun büyük bir bölümünü istihdam eden ve çay, kahve, çiçek ve bahçe ürünleri gibi ihracata katkıda bulunan önemli bir rol oynamaktadır. Diğer önemli sektörler arasında turizm, imalat, hizmetler ve bilgi teknolojisi bulunmaktadır (Britannica, 2023). Kenya, içinde bulundurduğu onlarca etnik grubun kendi geleneklerine, müziğine, dansına ve sanatına sahip olduğu zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Kendine özgü kıyafetleri ve gelenekleriyle özellikle Masai etnik grubu kültürel açıdan en meşhur

olanıdır. Ülkede bulunan Somali nüfusu da kendi kültürlerini ve yaşam tarzlarını korumaktadır. Kenya'da çok sayıda Somali restoranı ve iş merkezi bulunmaktadır (Muchiri, 2021).

Kenya nüfusunun yüzde 6'sına tekabül eden Somali kökenli kişilerin Kenya'ya geliş tarihlerinin 16. yüzyıla dayandığı belirtilmektedir. Kenya'nın Kuzeydoğu Eyaleti olarak adlandırılan bölgede tarihsel olarak çoğunlukla Somalililer yaşamaktaydı. Kolonyal dönemde İngilizler tarafından yönetilen bu bölge, Somali'nin bağımsızlığı sonrasında orada yaşayan halk Somali'ye bağlanmak istemesine rağmen Somali'den koparılarak Kenya'ya bırakılmıştır. O dönem gayri resmi olarak gerçekleştirilen halkoylaması Somali lehine sonuçlansa da İngilizler sonucu kabul etmemiştir (Howard, 1986). 1991 yılında Somali'de ortaya çıkan iç savaş sonrasında yüzbinlerce Somalili Kenya'nın kuzeydoğusunda bulunan bu bölgeye göç ederek, bölgedeki kamplara yerleşmiştir. İç savaş sonrasında dahi kuraklık, açlık, ekonomik krizler, terör gibi olumsuzluklarla uğraşan Somali halkı Kenya'ya doğru göç hareketini devam ettirmiştir. 2019 yılında net olmayan rakamlara göre bu kamplarda 400.000'den fazla insan yaşamaktadır. Birçok Somalili bu kamplardan çıkarak Kenya'nın diğer şehirlerinden hayatta kalmaya çalışmaktadırlar. Kamplardan bazılarını kapatmak isteyen Kenya hükümeti bu kampların güvenlik açısından ülkeye zafiyet oluşturduğunu iddia etmektedir (VOA, 2021).

3. Somali'nin Sosyo-Politik Görünümü

Resmi olarak Somali Federal Cumhuriyeti olarak bilinen Somali, Afrika Boynuzunda bulunan bir ülkedir. Afrika'nın doğu kıyısında yer alır ve batıda Etiyopya, kuzeybatıda Cibuti, güneybatıda Kenya ve kuzeyde Aden Körfezi ile komşudur. Hint Okyanusu boyunca uzun bir kıyı şeridine sahiptir. Ülkenin coğrafyası kurak ovalar, yüksek dağlar ve platolarla çeşitlilik göstermektedir. Mogadişu, Somali'nin başkenti ve en büyük şehridir. Somali'nin nüfusu 15 milyonun üzerinde olduğu düşünülmektedir (Britannica, 2023). Somali halkı baskın etnik gruptur ve nüfusun çoğunluğu İslam inancını sahiptir. Somali'nin resmi dili Somalice'dir. Arapça aynı zamanda yaygın olarak konuşulmakta ve dini ve ticari amaçlarla kullanılmaktadır (Kavas, 2009). Somali federal bir parlamenter cumhuriyettir. Cumhurbaşkanı devletin başıdır, Başbakan ise hükümetin başıdır. Ülkenin Halk Meclisi ve Üst Meclisten oluşan iki meclisli bir parlamentosu bulunmaktadır (Britannica,2023). Somali'nin ekonomisi tarım, hayvancılık ve balıkçılığa dayalıdır. Deve, keçi ve koyun dahil olmak üzere hayvancılık üretimi ekonomiye önemli bir katkı sağlamaktadır. Ülke ayrıca, kullanılmayan petrol rezervleri ve mineraller de dahil olmak üzere potansiyel doğal kaynaklara sahiptir. Ancak Somali içinde ve sınır ülkeleri ile yaşadığı çatışmalar,

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

istikrarsızlıklar sebebiyle ekonomik zorluklar yaşamaktadır. Bu kaynakları verimli bir şekilde kullanamamaktadır (Desai, 2019). Somali kültürü, İslami geleneklerden güçlü bir şekilde etkilenen zengin ve içinde barındırdığı etnik gruplar sebebiyle çeşitlidir. Somali halkının uzun bir göçebe, hayvancılık ve ticaret geçmişi bulunmaktadır (Britannica, 2023).

Somali, 10. yüzyıldan itibaren Arap ve Persli Müslümanların ilgisini çekmiştir. Afrika Boynuzu kavramının bu ülke sebebiyle ortaya çıkmış olması, Aden Körfezi ve Hint Okyanusuna uzunca bir sınırı olması, Arap coğrafyasına fiziki olarak yakınlığı, yeraltı ve yerüstü zenginliklerin çokluğu gibi nedenlerden ötürü ticari bir üs olarak kullanılmıştır. Hatta o dönemlerde dahi Çin'e kadar uzanan ticari rotanın içerisinde bulunmuştur. Somali toprakları uzun yıllar boyunca birçok etnik grubun mücadelesine sahne olmuştur. Bugünkü Etiyopya topraklarında yaşayan Oromo etnik grubu bu toprakları ele geçirmeye çalışmıştır. Arap yarımadasından geldiği tahmin edilen büyük bir grup Somali topraklarına yerleşmiş ve Oromoları uzaklaştırmıştır. Arap yarımadasından gelen bu grup Somali tarihinde bilinen ilk büyük göç hareketini oluşturmuştur. Somali uzun yıllar emperyalist devletler tarafından sömürge olarak kullanılmıştır (Britannica, 2023). 1880'li yılların ortasında Somali'nin bir kısmı İtalyanlar tarafından sömürgeleştirilirken, bir kısmı İngilizler tarafından sömürgeleştirilmiştir (Luscombe, 2023). 1884 yılında Somali'nin bir kısmını İngilizler ele geçirirken, İtalyanlar ise 1889 yılında kalan bölgeleri kontrol etmeye başlamışlardır. Bu sömürge yönetimi 1960 yılına kadar devam etmiştir. 1941 yılında İkinci Dünya Savaşı devam ederken İngilizler, İtalyanların yönettiği Somali kısmını da işgal ederek Somali üzerinde tam hakimiyet kurmuşlardır. 1960 yılına gelindiğinde ise Somali'de iki ayrı bağımsız devlet ortaya çıkmıştır (Britannica, 2009). İngilizlerin yönettiği Somali kısmı Somaliland isimli bir devlet haline gelmiş ancak kısa süre sonra önce İtalyanların yönettiği ardından İngilizlerin işgal ettiği Somali kısmı ile birleşerek Somali Cumhuriyetini oluşturmuştur (Luscombe, 2023).

4. Sınır Anlaşmazlığı ve Göç

İtalyanların ve İngilizlerin Somali üzerinde hakimiyet kurduğu dönemlerde çok sayıda Somalili Kenya'ya göç etmiş veya göçe zorlanmıştır. Özellikle Etiyopya'nın Somali'nin bazı bölgelerinde hak iddia etmesi sonucunda çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalardan kaçan insanlar komşu topraklar olması ve birçok Somali'nin halihazırda Kenya'da yaşaması sebebiyle Kenya'ya göç etmişlerdir. Ayrıca bu dönemde sınır kavramı Afrika devletlerinde tam anlamıyla oluşmadığı için ülkeler arası geçişler görece kolay olmuştur. 1950'li yıllarda Kenya'da yaşayan Somalili sayısı 50.000 civarı olarak söylene de dönemin şartları gereği nüfus sayımı tam manasıyla

yapılamamıştır. Bu sebeple o dönemde Kenya’da yaşayan Somalili sayısının çok daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Waterfield, 1956: 52-60).

Somali’nin bağımsızlığı elde ettiği zaman İngilizler tarafından çizilen sınırlar Kenya ile Somali arasında büyük anlaşmazlıklara yol açmıştır. İngilizlerin bütün Somalililer birlik olmalı söylemini savunmasına rağmen halkın çoğunluğunun Somalili olduğu Kuzeydoğu Bölgesi Somali’ye verilmemiştir. Öncesinde ayrı bir bölge olarak İngilizler tarafından duyurulan Kuzeydoğu Bölgesi, Kenya’nın bağımsızlığı ile Kenya sınırlarına dahil edilmiştir. Bölgede yaşayan Somalililer Kenya’ya bağlanmak istemediklerini dile getirmelerine rağmen Birleşik Krallık ve Kenya devleti bunu umursamamıştır. Bunun sonucunda Somali Hükümeti, Birleşik Krallık ile ilişkilerini keserek siyasi gerginlik oluşturmuştur (Kromm, 1967: 361). Somali’nin hak iddia ettiği ve Kenya’nın sahiplendiği topraklarda yaşayan Somalililer milis kuvvetleri oluşturarak, Kenya silahlı kuvvetleri ile çatışmaya başlamıştır. Bu çatışmalar Kenya ve Somali arasında yaşanan Shifta Savaşı’nın başlangıcı olarak ifade edilmektedir (Yıldırım, 2022: 7-25).

Shifta, Etiyopya’nın Amhara dilinde “haydutlar” anlamına gelmektedir. Kuzey Doğu Bölgesi’nde bulunan özellikle Somalili gençler tarafından oluşturulan silahlı milisler Kenya Silahlı Kuvvetleri ile çatışmalara girmiştir. Bu milisler Somali tarafından eğitilmiş, mühimmatları Somali ordusu tarafından sağlanmıştır (Whittaker, 2012: 391-408). Milliyetçi olarak tanımlanan Somalili milisler tarafından hükümet binalarına saldırılar gerçekleştirilmiş, Kenyalı bürokratlara karşı suikast eylemleri düzenlenmiş, bölgede inşa edilmeye çalışılan yapılara sabotaj eylemleri düzenlenmiştir. Bu milisler içerisinde bulunan lokal gruplar ise çatışmalara su kaynaklarına erişim, toprak ve diğer kaynakları kontrol etme amacıyla dahil olmuştur (Whittaker, 2015: 69). Kenya Devlet Başkanı Jomo Kenyatta bu milisleri ülke bütünlüğüne zarar veren çeteler olarak tanımlamış, Kenya ordusunun çetelerle mücadeleden geri adım atmayaacağını ifade etmiştir. Kenya ordusunun Kuzey Doğu Bölgesi’nde “haydutlara” karşı gerçekleştirdiği operasyonlarda çok sayıda masum köylü öldürülmüş ya da tutuklanmıştır. Bunun sonucunda halk tarafından Kenya’ya karşı topyekûn bir mücadele başlamış, Somali Cumhuriyeti bu çatışmalara resmi olarak dahil olmuştur. Kenya ordusu ise çatışmalar sonucunda operasyonlarını Somali sınırları içerisine doğru taşımıştır. Kenya’da yaşayan Somalili milisler tarafından saldırılar Somali sınırında bulunan polis karakolları, askeri üsler gibi noktalar ile başlamış, ardından bu saldırılar Kenya’nın diğer bölgelerine doğru genişlemiştir (Whittaker, 2012: 391-408). 1967 yılına kadar devam eden çatışmalar Afrika Birliği’nin araya girmesi sebebiyle ateşkes ile sonuçlanmıştır. Somali, Kenya’nın toprak bütünlüğüne saygı

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

duyduğunu açıklayarak, Kenya topraklarında bulunan isyancı milisleri desteklemeyi bırakacağını açıklamış, Kenya ise Somali sınırları içerisindeki operasyonlarını durdurarak kendi sınırları içerisinde isyancılarla mücadele edeceğini açıklamıştır (Whittaker, 2015: 131). Ancak 1969 yılında Somali Cumhuriyeti'nde darbe olmuş ve iktidara gelen darbe yönetimi Büyük Somali iddiasında vazgeçemediklerini beyan etmiştir. Bu durum iki ülke arasında gerginliklerin devam etmesine sebep olmuştur. Kenya hükümeti Kuzey Doğu Bölgesi'ni 1991 yılına kadar olağanüstü hâl kanunları ile yönetmiştir. Bu dönemde çok sayıda insan hakları ihlalleri yaşanmıştır (International Crisis Group, 2012). Kuzey Doğu Bölgesi'nde bulunan deniz sınırlarında yeraltı kaynakları bulunması sonucunda Somali ve Kenya arasında tekrar sınır anlaşmazlığı gerginliği çıkmıştır. Bu gerginlik silahlı çatışmaya dönüşmemişse de politik olarak Kenya ve Somali arasında mücadeleye sahne olmuştur. 2014 yılında Somali deniz sınırında yaşanan anlaşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı'na taşımıştır. Dava 2021 yılında iki ülkenin arasını bulma amaçlı sonuçlansa da Somali hükümeti yer altı kaynakları açısından daha zengin olan bölgeyi alması sebebiyle daha memnun ayrılan taraf olmuştur. Kenya dava sonucundan memnun olmaması sebebiyle ki ülke arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığı hala devam etmektedir (Yıldırım, 2022: 7-25).

Somali ve Kenya arasında ortaya çıkan sınır çatışmaları sebebiyle çok sayıda Somalili Kenya'nın başka bölgelerine göç etmiştir. Özellikle başkent Nairobi'ye giden Somali kökenli Kenyalılar orada Eastleigh mahallesinde yaşamaktadır. Kenya'nın Kuzey Doğu Bölgesi'nde çeteleşmeler devam etmekte, güvenlik anlamında zafiyet bulunmaktadır. Eş-şebab terör örgütünün tartışmalı bölgede ciddi oranda halktan destek aldığı iddia edilmektedir. Bu iddiayı destekleyen en önemli kanıtlardan birisi o bölgede Kenya güvenlik güçleri ile yaşanan çatışmalardır. Kenya güvenlik güçleri tarafından Somalili halka karşı uygulanan tutum terör örgütlerinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır (Whittaker, 2012: 391-408). Ayrıca tartışmalı bölgede mülteci kampları bulunmaktadır. Bu kampların terörü beslediği iddiasında bulunan Kenya Hükümeti, iddiasının terör örgütünün saldırılarının yoğunlaştığı bölgenin Kuzey Doğu Bölgesi olmasıyla desteklemektedir. Kenya ve Somali sınırında bulunan mülteci kamplarına Somali'den ilk göçler 1991 yılında Somali'de yaşanan iç savaş sonrasında ortaya çıkmıştır (Ikanda, 2018: 569-591).

1990 yılında Somali'de yaşayan muhalifler bir araya gelerek diktatör olarak nitelendirdikleri Somali Cumhurbaşkanı Siad Barre'nin istifasını istemişlerdir. Ancak Barre bunu kabul etmemiştir. Avrupalı Devletlerin ve Mısır arabuluculuk yapmaya çalışmış, muhalifler konuşmanın ülkedeki rejim değişikliğine katkısı olmayacağını savunmuştur. Silahlı gruplar ile Somali ordusu arasında

şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Aynı zamanda ülke içerisinde bulunan farklı etnik gruplarda birbirleri ile silahlı mücadeleye girişmiştir. 1 yıl boyunca süren çatışmalar neticesinde en az 14.000 insan hayatını kaybetmiştir. Ancak bu rakam sadece bilinen can kayıplarını içermektedir. Köylerde ve etnik gruplar arasından yaşanan çatışmaların sonucunda kaç insanın hayatını kaybettiği net olarak bilinmemektedir. 1992 yılında Birleşmiş Milletler, Somali'ye müdahale etmiştir. Birçok ülkeden asker Somali'ye gelerek çatışmaları sonlandırmaya çalışmıştır. 1995 yılına kadar devam eden yabancı müdahaleler sonrasında Somali'de durum az da olsa kontrol altına alınmıştır. Bu çatışmalar neticesinde 1,5 milyondan fazla Somalili göç etmek zorunda kalmıştır (Prunier, 1995).

Somali'den göçlerin birçoğu çevre ülkeler olan Kenya ve Etiyopya'ya gerçekleşmiştir. Kenya'nın Daadab bölgesinde 4 farklı mülteci kampı kurulmuştur. Bu kampların kapasitesi 90.000 civarında olmasına rağmen 450.000'den fazla Somalili mülteci bu kamplarda yaşamaktadır (Ikanda, 2018: 569-591). 1991 yılında Somali'den Kenya'ya başlayan doğrudan göç hareketi 2006 yılına kadar sürmüştür. Somali içerisinde yaşanan güvensizlik, kuraklık, açlık gibi şartlar Somalilileri göç etmek zorunda bırakmıştır. Kenya devleti bu göç hareketleri karşısında çeşitli politikalar üretmek durumunda kalmıştır. Somali'deki iç savaşın yerini terör oluşumlarına bırakması ve Kenya'ya göç eden Somalilerin içerisinde bu terör hareketlerine mensup insanların bulunması Kenya iç politikasında eleştirilere yol açmaktadır. Özellikle ekonomik yükü ve güvenlik endişesi Kenyalıları rahat etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupalı bazı devletler Somalili göçmenler sebebiyle Kenya'ya ekonomik destek sağlamışlardır. Ancak sağlanan bu destek yeterli olmamaktadır. Kenyalılar Somali'den gerçekleşen göç hareketlerine karşı devletin önlem almasını talep etmektedir. Çünkü mülteci kamplarına gelen göçmenler oradaki hayat şartlarının çok kötü olması, hastalıkların yaygınlığı gibi sebeplerden ötürü Kenya'nın başka şehirlerine göç etmektedirler. Göç ettikleri şehirlerde ortaya çıkan ekonomik kayıtların dışılık ülkede güvensizlik oluşturmaktadır. 2011 yılından itibaren Kenya'da başlayan terör olayları bunun en büyük göstergelerinden biridir (Lindley, 201: 14-49).

5. Kenya'daki Somali Diasporasının Ülkeye Etkileri

5.1. Kültürel Etki

Somali diasporasının Kenya'daki varlığı, iki ülke arasında zengin bir kültürel alışveriş yapılmasını kolaylaştırmıştır. Somali'nin kültürel uygulamaları, gelenekleri, müziği ve mutfağı Kenya'nın kültürel yapısının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Örneğin Somali dili, önemli

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

miktarda Somali nüfusunun bulunduğu bölgelerde yaygın olarak konuşulmakta ve anlaşılmaktadır (Omeje ve Mwangi, 2014: 185-217). Bu kültürlerarası etkileşim, Kenyalılar ve Somalililer arasında anlayış ve takdir duygusunu güçlendirerek kültürel uyumu ve sosyal uyumu teşvik etmektedir. Bu durum Kenya'nın Somali'nin zengin kültürel mirasını öğrenmesine ve Somali'nin de Kenya'da yaşayan Somalililer aracılığı ile Kenya'nın zengin kültürünü tanınmasına katkı sağlamaktadır. Tabii kültürel etkileşim her zaman olumlu olmamaktadır. Kenyalı Somalililer kendilerini ait hissetme noktasında sıkıntı yaşamaktadırlar. Kendi kültürlerini, dillerini, yaşam tarzlarını Kenya'da da devam ettiren Somaliler ile Kenyalılar arasında kültürel sürtüşmeler meydana gelmektedir (Scharrer, 2018: 494-513).

2013 yılında Kenya'nın başkenti Nairobi'de gerçekleşen Eş-şebab terör örgütünün saldırısı sonrasında Kenyalı Somalililer basın tarafından hedef gösterilmişlerdir. Saldırının sorumlusu olarak lanse edilen Kenyalı Somalililer, toplum tarafından ayrımcılık görmeye başlamıştır. Bunun sonucunda iş ve günlük hayatlarından zorluk yaşamışlardır (Mutambo, 2013). Somali kökenli insanların yaşadığı Nairobi'nin Eastleigh mahallesinde bulunan çok sayıda esnaf terörle mücadele bahanesiyle Kenya polisi tarafından dükkanlarının talan edildiğini, haraç kesildiğini, gözaltına alındıklarını ifade etmiştir. Bunun sonucunda birçok Somali kökenli vatandaş işletmelerini geçici veya kalıcı olarak kapatmak zorunda kalmıştır. Polis baskınları sebebiyle Kenya'yı terk etmek zorunda kalan Somalililer bankalardan 500 milyon doların üzerinde para çekmiş, ülke ekonomisine ciddi oranda zarar vermiştir (Mohamed, 2013).

Eş-şebab terör örgütünün saldırıları sonrasında Kenya polisi küçük Somali olarak da adlandırılan Eastleigh mahallesinde operasyonlar düzenlemiştir. Birkaç gün içerisinde 3000'den fazla Somalili göçmeni evrağı olmadığı sebebiyle gözaltına alarak sınır dışı etmiştir. Ayrıca Kenya Hükümeti kayıtsız olarak Nairobi'de yaşayan bütün Somalililerin göçmen olarak kamplarına geri dönmesini eğer yakalanırlarsa çok ciddi sorunlarla karşılaşacaklarını beyan etmiştir (NBC News, 2014). Kenya'nın Somali kökenli Savunma Bakanı Aden Barre, ülkede bulunan Somali kökenli Kenyalıların ırkçılığa maruz bırakılmamasını gerektiğini, Somali kökenlilerin Kenya'ya kültürel ve ekonomik açıdan ciddi katkıları olduğunu her fırsatta dile getirmektedir (BBC, 2022).

5.2. Ekonomik Etki

Kenya'daki Somali diasporası her iki ülkeye de önemli ekonomik katkılarda bulunmaktadır. Kenya'daki pek çok Somalili, küçük perakende mağazalardan büyük ölçekli işletmelere kadar çeşitli

İşletmeler kurarak hem Somalililer hem de Kenyalılar için iş fırsatları yaratmaktadır. Bu işletmeler yerel ekonomiye katkıda bulunmanın yanı sıra Kenya ile Somali arasındaki ticareti de kolaylaştırmakla beraber, Kenya'nın değerini artıracak ticari ürünlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kenya'nın başkenti Nairobi'de bulunan Eastleigh mahallesi ticaretin kalbinin attığı yer olarak bilinmektedir. Kenya'daki Somali diasporasının da çoğu bu mahallede yaşamakta ve ticaret yapmaktadır. Somalili iş insanlarının kurduğu yüzlerce küçük -büyük işletmeler, alışveriş merkezleri ve oteller yine bu bölgede bulunmaktadır (Verges, 2022). Somalililerin Kenya'da gerçekleştirdiği ticari faaliyetlerin başında mücevherat, gıda, teknoloji gibi önemli ticaret kalemleri gelmektedir. Hatta Eastleigh mahallesinde Somalili tüccarlar tarafından silah satışının da yapıldığı iddia edilmektedir (Oduor, 2008). Nairobi'nin göbeğinde küçük Mogadişu olarak adlandırılan bu mahallede Somalili girişimcilerin yaptıkları ticaretin değerinin 1,5 milyar dolardan fazla olduğu söylenmektedir (Wamunyinyi, 2011).

Kenya'da yaşayan Somalililerin Kenya'daki ticari faaliyetleri sadece oraya özel fırsatlar ortaya çıkarmamıştır. Somali diasporasının girişimci ruhu, her iki ülkede de ekonomik büyüme ve kalkınmanın teşvik edilmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Üstelik Somali diasporasının Somali'deki ailelerine gönderdiği paralar da Somali ekonomisinin desteklenmesi açısından hayati önem taşımaktadır (Omeje ve Mwangi, 2014: 185-217). Kenya'daki Somali diasporasının net olarak Somali'ye gönderdiği rakam bilinmese de Somali'ye 2000 yılında dışarıdan gelen para miktarının 1 milyar doların üzerinde olduğu tahmin ediliyor. Somali diasporasının genellikle küçük rakamlarla transferler yapması, yasal olmayan yollar ile bu paraların gönderilmesi sebebiyle net rakamı öğrenmek mümkün olmamaktadır (Shire, 2008:10). Kenya'da yaşayan Somali nüfusunun birkaç milyon ile ifade edilmesi ve bu kişilerin çoğunun Somali'de akrabasının bulunduğu göz önüne alındığında Kenya'dan Somali'ye gönderilen para miktarının azımsanmayacak düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu mali akışlar yaşam standartlarının iyileştirilmesine ve birçok Somalilin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmakta, gönderilen paraların aynı zamanda siyasi istikrarsızlık ve doğal afetler gibi kriz zamanlarında bir cankurtaran halatı görevi görerek etkilenen topluluklara çok ihtiyaç duyulan desteği sağlamaktadır.

Somali diasporasının Kenyalılara negatif etkisi de olmaktadır. Özellikle Somalili ve Kenyalı tüccarlar arasında rekabetin artması, Somali nüfusunun mikro-milliyetçilik yaparak Somalili dükkanlardan alışveriş yapması, Kenyalı iş insanlarını zora sokmuştur (Abukar, 2014). Kenya'da mukim bulunan Somalilerin yasadışı para transferleri yaptığı, terör faaliyetlerine destek verdiği,

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

ülkenin yasalarına uygun olmayan faaliyetlerde bulunduğu iddiaları Kenya basınında yer etmektedir. Ancak Somali kökenli Kenyalı siyasetçiler bu iddiaların doğru olmadığını, Somalilerin Kenya’da yaşayan diğer milletlerden insanlar gibi Kenya ekonomisine katkı sağladığını belirtmektedirler. Somalilerin Kenya ekonomisinde etkisinin olmasındaki en büyük sebebin çalışkan olmaları olduğu ifade edilmektedir (BBC, 2022).

Kenya ve Somali arasında meydana gelen Shifta çatışmasının temel sebebi iki ülkenin de o Kuzey Doğu Bölgesi’ni kendi toprağı görmesi olsa da altında yatan başka sebeplerde bulunmaktadır. Kuzey Doğu Bölgesi’nde bulunan Lamu şehri Somali’ye sadece 60 km uzaklıkta bulunan turistler tarafından çokça ziyaret edilen popüler bir bölgedir. Kenya Hükümetinin bu bölgeye büyük bir liman inşa etme planı, Somali’nin en büyük ikinci limanı olan ve tartışmalı olan bölgeye çok yakın bir konumda bulunan Kismayo limanının gücünü tehlikeye sokmaktadır. Kuzey Doğu Bölgesi’nde yaşayan çok sayıda Somali kökenli Kenyalı bu bölgede Kenya için çalışması Somali hükümetini gergin bir pozisyona getirmiştir. Lamu’da 2011 yılında çok sayıda Avrupalı turist kaçırılmış, terör örgütü Eş-şebab faaliyetlerini artırmıştır. Turistlerin kaçırılması ve diğer terör eylemleri Kenyalıların Somali’nin ve Somalililerin terör örgütlerini desteklediği iddialarına dayanak olmuştur. Bu sebeple ülke içinde Somali kökenli Kenyalılara tepkiler ortaya çıkmıştır (International Crisis Group, 2012: 10). Kuzey Doğu Bölgesi’nin Kenya’nın ekonomisinin gelişimine olan katkısı ciddi orandadır. Bu bölgede yaşayan halkın çoğunun Somali kökenli olması Somalililerin Kenya’ya olan pozitif etkisine bir diğer örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3. Siyasi Etki

Kenya’daki Somali diasporası Kenya siyasetinde aktif bir rol oynamaktadır. Kenya’da bulunan Somalili politikacılar, Somali toplumunun çıkarlarını temsil eden ve onların haklarını savunan çeşitli pozisyonlara seçilmiş veya atanmıştır. Bu siyasi temsil sayesinde ülkede bulunan milyonlarca Somalili seslerini bürokrasi ve siyasette duyurarak karar alma süreçlerine dahil olmuş, Kenya açısından daha kapsayıcı ve çeşitli bir siyasi manzaraya katkıda bulunmuştur. Kenya’da birçok Somali kökenli siyasetçi bulunmaktadır. Bunların bir kısmı bakan düzeyinde bulunurken, bir kısmı üst düzey bürokrat olarak karşımıza çıkmaktadır. Kenya siyasi tarihinde Somali kökenli olarak Kenya Meclisi’ne giren ilk kişi Ali Aden Lord’dur. 20’li yaşlarından itibaren Kenya bağımsızlık mücadelesinde ve Kenya’da yaşayan Somalililerin haklarını savunma noktasında büyük rol oynayan Lord, Kenya’nın kurucu lideri Jomo Kenyatta tarafından ülkenin İçişleri Bakanı olarak atanmıştır. Bu durumda Somali kökenli bir Kenyalının ülkede İçişleri Bakanı olarak görev almış

olması Somali diasporası açısından sevinç kaynağı olmuştur (WOK, 2022). Ali Aden Lord, göreve geliştinden kısa bir süre sonra 1961 yılında trafik kazasında hayatını kaybetmiştir. Uzun yıllar bağımsızlığı için mücadele ettiği Kenya'nın tam bağımsızlığını kazandığı günü görememiştir (Thompson, 2015: 31). 2013 yılında Kenya kabinesinde Dışişleri Bakanı olarak Somali kökenli Amina Mohamed görev almıştır. 2018 yılında ise Kenya Millî Eğitim Bakanlığına atanan Mohamed, 2018 yılından 2022 yılına kadar Kenya Spor, Kültür ve Miras Bakanı olarak görev yapmıştır. Yine 2013 kabinesinde görev alan bir diğer Somali kökenli siyasetçi Aden Mohammed'dir Mohamed, Kenya Bakanlar kurulunda Sanayi Bakanı olarak görev yapmıştır (Standardmedia, 2017). 2017 yılında Kenya Bakanlar Kurulunda 2 Somali kökenli Bakan bulunurken, Kenya Meclisi'nde çoğunluğa sahip partinin lideri de aynı şekilde Somali kökenli bir siyasetçi olan Aden Barre Duale'dir (Refworld, 2017).

2022 yılına gelindiğinde ise Somali kökenli Kenyalıların temsiliyeti düşmüştür. Kenya kabinesinde bulunan 22 bakandan sadece Kenya Savunma Bakanı olan Aden Barre Duale Somali kökenlidir. Kenya Cumhurbaşkanı William Ruto tarafından 2022 yılında göreve atanan Duale, ülkedeki en yüksek ikinci askeri makamdadır. Kenya Cumhurbaşkanı Ruto ile siyasi açıdan iyi bir müttefik olduğu iddia edilmektedir (Hiraan, 2022). Aden Barre Savunma Bakanlığı görevine atanmadan önce Kenya Meclisi'nde çoğunluğa sahip partinin başında bulunuyordu (BBC, 2022). Her ne kadar Somali kökenlilerin kabinedeki koltuk sayısı azalmış olsa da ülkenin savunmasından sorumlu kişinin Somali kökenli olması Kenya'daki yöneticilerin Somali diasporasına ne denli önem verdiği görülmektedir.

Kenya'da yaşayan Somalililer üst düzey bürokraside de temsil edilmektedir. Örneğin, bir önceki Kenya Hükümetinde Cumhurbaşkanı'nın başdanışmanlarından 2'si Somali kökenliydi. Bu başdanışmanlardan birisi olan Abdikadir Mohamed, Kenya Cumhurbaşkanı Uhuru Kenyatta'ya anayasal ve hukuki ilişkiler açısından danışmanlık vermiştir. Diğer başdanışman ise Ahmednassir Abdullahi'dir. Abdullahi Mohamed gibi hukuki alanda Kenya Cumhurbaşkanı'na danışman olarak hizmet etmiştir. Ayrıca Hükümet Sözcü Yardımcısı olarak görevlendirilen Farah Maalim Somali kökenli siyasetçiydi. Seçildiği dönemde Kenya Devletinde bulunan en önemli Somali kökenli siyasi figür olduğu iddia edilmektedir. Kenya halkı nezdinde büyük bir etkisi olduğu da söylenmektedir (Shlundu, 2017). Kenya Cumhurbaşkanı olarak seçilen William Ruto, Polis Başmüfettişi olarak Nur Gabow'u atamıştır. Gabow daha öncesinde Kenya Polis Okulu'nun başında bulunuyordu. Uzun yıllardır Kenya Emniyet Biriminde üst düzey görevlerde bulunan Gabow, yeni dönemde

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

daha üst mevkiye atanan Somali kökenli Kenyalılardan birisi olmuştur. Önceki dönem Cumhurbaşkanı olan Uhuru Kenyatta zamanında Kenya Başsavcısı olarak Noordin Haji atanmıştır (Hiraan, 2022). Kenya Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanan Ruto, Noordin Haji'yi Kenya İstihbarat Servisinin başına getirmek istemektedir. Meclis tarafından onaylanması durumunda Somali kökenli bir kişi Kenya İstihbarat Servisinin Başkanı olacaktır. Haji'nin babası ise geçmiş dönemlerdeki hükümetlerde Milli Savunma Bakanlığı yapmış olan Mohamed Yusuf Haji'dir (Business Daily, 2023). Suçları Soruşturma Direktörü gibi önemli bir makama yine Somali kökenli Kenyalı olan Amin İbrahim Mohamed atanmıştır (Hiraan, 2022). İbrahim bu göreve atanmadan önce de Kenya Emniyet Müdürlüğünde soruşturma ve dolandırıcılık bürolarında üst düzey yetkili olarak görev yapmıştır (Citizen, 2022).

Kenya'daki Somalili siyasetçi ve bürokratlar Kenya ve Somali arasında süregelen gerginlikleri bitirme amacıyla barışı inşa etmeye çabalamışlardır. Bu siyasetlerin hem Somali hem de Kenya'nın kültürel ve politik dinamiklerini bilmeleri, iki ülke arasında iş birliğinin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Kenya'daki Somalilerin siyasi katılımı her zaman olumlu sonuçlar doğurmamıştır. Siyasi marjinalleşme ortaya çıkmış, Somalililer kendi aralarında birlik haline gelerek küçük Somali'yi Kenya'da oluşturmak istemişlerdir. Bu durum Kenyalıların hoşuna gitmemiş, topluluklar arasında gerilimler ortaya çıkmıştır. Ayrıca Kenya'da Eş-şebab terör örgütü kaynaklı saldırıların artması Somali toplumunu zora sokmuştur (Shetret vd., 2015: 27-34).

Sonuç

Kenya'da Somali diasporasının oluşumunda birçok faktör etkili olmuştur. Bu faktörlerin başında kolonyalist dönemin oluşturduğu yapay sınırlar gelmektedir. Özellikle Somali nüfusunun çoğunlukta olduğu Kuzey Doğu Bölgesi'nin Kenya topraklarına bırakılması Kenya içerisinde direkt olarak Somali diasporasının oluşmasına sebep olmuştur. Ardından Somali ve Kenya arasında gerçekleşen çatışmalar ki bunların en önemlilerin başında Shifta Savaşı gelmektedir. Kenya'nın kuzeyinde çoğunlukla Somali kökenli insanların yaşadığı bölgede isyancılar ve Somali askerleri ile Kenya ordusu arasında 1963-1967 yılları aralığında gerçekleşen savaş sonucunda 2000 ila 7000 arasında insan hayatını kaybetmiştir. Tabi ki dönemin şartları gereği hayatını kaybeden insan sayısı net olarak bilinmemektedir. O dönemde bölgede yaşayan insan sayısının 200.000 civarında olduğu düşünülünce hayatını kaybedenlerin sayısı azımsanmayacak düzeydedir. Ayrıca on binlerce insanın bölgeden kaçarak Kenya'nın ve Somali'nin başka bölgelerine göç etmesine sebep olmuştur (Whittaker, 2015: 2). Savaş sonucunda dönemin gelişmiş şehirlerinden birisi olan

Nairobi'ye göç eden insan sayısı artmıştır. Ayrıca Somali içerisinde yaşanan terör saldırıları, iç karışıklıklar, kuraklık, gıda güvensizliği gibi olaylar Somalililerin daha iyi bir yaşam hayaliyle Kenya'ya göç etmeleriyle sonuçlanmıştır. Tarihsel olarak Somali ve Kenya'nın sınır komşusu olması, Afrika ülkeleri arasında sınır geçişkenliğinin kolay olması da Somalililerin Kenya'ya geçmesindeki itici güçlerden birisidir.

Kenya'daki Somali diasporasının Kenya-Somali ilişkisi üzerindeki etkisi önemli olmuştur. Somali diasporası, kültürel alışveriş, ekonomik katkılar ve siyasi katılım yoluyla karşılıklı anlayışın geliştirilmesinde, ekonomik bağların güçlendirilmesinde, sosyal ve siyasi katılımın teşvik edilmesindeki rolü yadsınamaz bir gerçektir. Somalililerin Kenya ekonomisine 1,5 milyar doların üstünde katkı sağladığı bilinse de bu rakamın daha da yüksek olduğu iddia edilmektedir. Ayrıca Somali kökenli siyasetçilerin ve bürokratların sayısının azımsanmayacak düzeyde olması Kenya'ya katkı sağlamaktadır. Özellikle Somali ve Kenya arasında yaşanan gerilimler, Somali diasporası aracılığı ile yatıştırılabilmektedir. En azından çözüm yolları bulunmaya çalışılmaktadır. Ancak Kenyalı ve Somalili topluluklar arasında zorluklar ve gerginlikler devam etmekte ve bunların etkili bir şekilde ele alınması için sürekli çaba gösterilmesi gerekmektedir. Özellikle 2013 yılından sonra Kenya'da artan terör olayları sonrasında Somali kökenli vatandaşlar hedef gösterilmiş, Somalili işletmelerin çoğunlukta olduğu başkent Nairobi'de bulunan Eastleigh mahallesine çok sayıda baskın yapılmıştır. Bunun baskınların sonucunda Somalililere ait çok sayıda işletme zarar görmüş, Somali kökenli insanlar ayrımcılık ile karşı karşıya kalmıştır. Bu muameleye maruz kalan çok sayıda Somalili iş adamı Kenya bankalarında bulunan paralarını alarak ve işletmelerini kapatarak ya Somali'ye dönmüş ya da komşu ülkelere göç etmiştir. Bu durum Kenya ekonomisini olumsuz anlamda etkilemiştir. Mülteci kamplarından kaçıp bu mahallede hayatta kalmaya çalışan belgesiz binlerce göçmen polis tarafından gözaltına alınıp sınır dışı edilmiş yahut kamplara geri gönderilmiştir.

Kenya, yoksulluk, eşitsizlik, yolsuzluk ve güvenlik kaygıları dahil olmak üzere çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Bu sorunları ele almak ve sürdürülebilir kalkınmayı, ekonomik büyümeyi ve sosyal ilerlemeyi teşvik etmek için çaba sarf edilmektedir. Bu çaba içerisinde Kenya'da yaşayan Somalilerin payı azımsanmayacak düzeydedir. Hem nüfus rakamları açısından hem de ekonomik güç açısından bakıldığında Somalililerin Kenya'ya kattığı pozitif olgular çok fazladır. Bunun farkında olan şimdiki Kenya Cumhurbaşkanı ve önceki Cumhurbaşkanı Somali kökenli siyasetçileri üst mevkilere getirerek Somali diasporasına verdikleri önemi göstermişlerdir.

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

Bunun farkında olan Kenya bazı politika değişikliklerine giderek mülteci kamplarında kalan bazı Somalilere oturma ve çalışma izni vermeye başlamıştır. Kamplarda kalan nitelikli Somalili göçmenleri ülkeye kazandırmaya gayret etmektedir (VOA, 2021). Günümüzde ise Somali kökenli Kenyalıların Kenya'ya tam anlamıyla entegre olduğu söylenemez. Somalilerin kendilerine mahalleler belirleyip çoğunlukla o bölgelerde yaşamaları, kendi kültürlerini ifade eden restoranların, dükkanların fazlalığı ve genellikle bu dükkanlardan alışveriş yapmaları, Somalili ihtiyaç sahiplerine yardım etmeye çalışan çok sayıda derneğin var olması gibi etkenler Kenya içerisinde ufak bir Somali'nin varlığını göstermektedir. Sonuç olarak, Somali diasporası verdiği etkiler ile Kenya'nın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Kaynakça

- Aaden Ducaale oo ka hadlay bar-tilmaameedsiga Soomaalida Kenya. (2022, 18 Ekim). *BBC*.
<https://www.bbc.com/somali/articles/c723e5nvj8zo>.
- Abukar, H. M. (2014). Kenya's Somalis: Caught between power and profiling. *African Arguments*.
<https://africanarguments.org/2014/06/kenyas-somalis-caught-between-power-and-profiling-by-hassan-m-abukar/>.
- Ali Aden Lord: The first MP of Somali descent and his powerful role in the government. (2022, 2 Mayıs). *Who owns Kenya*. <https://whownskenya.com/ali-aden-lord-the-first-mp-of-somali-descent-and-his-powerful-role-in-the-government/>.
- British Somaliland. *The British Empire*. <https://www.britishempire.co.uk/maproom/british-somaliland.htm>.
- Cohen, R. (1997). *Global Diasporas: An introduction*. Routledge.
- Desai, R. M. (2019). Somali's path to stability. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/somalias-path-to-stability/>.
- Explore All Countries: Kenya. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/kenya/>.
- Faist, T. (2000). The Bridging Function of Social Capital: Transnational Social Spaces'. *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. 195-241.

- Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. Rutherford, J. (Ed.), *Identity: Community, Culture, Difference*, 222-237.
- Ikanda, F. N. (2018). Somali refugees in Kenya and social resilience: Resettlement imaginings and the longing for Minnesota. *African Affairs*, 117(469), 569-591.
- International Crisis Group. (2012). The Kenyan military intervention in Somalia. *International Crisis Group*, 9-11.
- IOM. Diaspora. <https://www.iom.int/iscm-themes/diaspora>.
- Italian Somaliland. *Britannica*. <https://www.britannica.com/place/Italian-Somaliland>.
- Jaji, R. (2014). Religious and ethnic politics in refugee hosting: Somalis in Nairobi, Kenya. *Ethnicities*, 14(5), 634-649.
- Kavas, A. (2009). Somali. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37, 373-376.
- Kavas, A. (2022). Kenya. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 25, 256-258.
- Kenya camps with more than 400,000 refugees to be closed next year. (2020, 19 Eylül). *VOA News*. https://www.voanews.com/a/africa_kenya-camps-more-400000-refugees-be-closed-next-year/6205272.html.
- Kenya. *İnsamer*. <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-kenya/>.
- Kromm, D. E. (1967). Irredentism in Africa: The Somali-Kenya boundary dispute. *Transactions of the Kansas Academy of Science*, 70(3), 359-365.
- Lindley, A. (2011). Between protracted and a crisis situation: Policy responses to Somali refugees in Kenya. *Refugee Survey Quarterly*, 30(4), 14-49.
- Mohamed, G. (2013). Kenya: The cost of harrasing Somalis over terror. *All Africa*. <https://allafrica.com/stories/201301100532.html>.
- Muchiri, D. (2021). The Dish: A taste of Somalia in Nairobi. *Nation Africa*. <https://nation.africa/kenya/life-and-style/travel/the-dish-a-taste-of-somalia-in-nairobi--3615404>.

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

- Mutambo, A. (2020). Obstacles facing the implementation of Somali refugee agreement. *Nation Africa*. <https://nation.africa/kenya/news/Kenya-Somalia-Refugee-Agreement-UNHCR/1056-2076614-xeavln/index.html>.
- Noordin Haji set for return to spy agency as chief. (2023, 26 Mayıs). *Business Daily Africa*. <https://www.businessdailyafrica.com/bd/economy/dpp-noordin-haji-set-for-return-to-spy-agency-as-chief-4237326>.
- Omeje, K., ve Mwangi, J. (2014). Business Travails in the Diaspora: The Challenges and Resilience of Somali Refugee Business Community in Nairobi, Kenya. *Journal of Third World Studies*, 31(1), 185–217.
- Ominde S, H. ve Ingham, K. Ntarangwi, M. (2023). Kenya. *Britannica*. <https://www.britannica.com/place/Kenya/Transportation-and-telecommunications#ref37544>.
- President Ruto appoints internal affairs chief Amin Ibrahim as DCI boss. (2022, 15 Ekim). *Citizen Digital*. <https://www.citizen.digital/news/president-ruto-appoints-amin-ibrahim-as-dci-boss-n307475>.
- Prunier, G. (1995). Somalia: Civil War and Withdrawal 1990-1995. *WRITENET*. <https://www.refworld.org/docid/3ae6a6c98.html>.
- Scharrer, T. (2018). Ambiguous Citizens: Kenyan Somalis and the Question of Belonging. *Journal of Eastern African Studies*, 12(3), 494-513.
- Shetret, L., Durner, T., Cotter, D., ve Tobin, P. (2015). Kenya. In tracking progress: Anti-money laundering and countering the financing of terrorism in East Africa and the Greater Horn of Africa. *Global Center on Cooperative Security*, 27-34.
- Shire, S. A. (2008). Transactions with Homeland: Remittance, *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*, 4(10), 92-103.
- Shlundu, A. (2017). Kenya's most influential Somalis. *Standard Media*. <https://www.standardmedia.co.ke/entertainment/news/article/2001227507/kenyas-most-influential-somalis>.

- Somali Politicians Secure Top Positions in Kenya's Security Apparatus. (2022, 17 Ekim). *Hiraan*.
https://www.hiraan.com/news4/2022/Oct/188290/somali_politicians_secure_top_positions_in_kenya_s_security_apparatus.aspx.
- Thompson, V., B. (2015). *Conflict in Horn of Africa: The Kenya and Somalia border problem 1941-2014*. University Press of America.
- Thousand of Somali Immigrant Detained by Police in Kenya. (2014, 9 Nisan). *NBC News*.
<https://www.nbcnews.com/news/world/thousands-somali-immigrants-detained-police-kenya-n75771>.
- Uhuru Kenyatta's Cabinet. (2018). *Standart Media*.
<https://www.standardmedia.co.ke/kenya/article/2001267387/uhuru-kenyattas-cabinet-full-list>.
- Ulusoy, E. (2015). Diasporayı Yeniden Düşünmek: Diaspora teorisi ve Modern Diasporanın Temel Parametreleri. *Göç Dergisi*, 2(2). 202-228.
- Verges, M. Diaspora Money flows into Eastleigh , Nairobi's Somali bazaar. (2022, 3 Ağustos). *Le Monde*.
https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/08/03/diaspora-money-flows-into-eastleigh-nairobi-s-somali-bazaar_5992394_4.html.
- Wamunyinyi, W. Somalia: Help Locals Rebuild Their Country by Ensuring Attention and Peace. (2011, 30 Mayıs). *All Africa*. <https://allafrica.com/stories/201105310558.html>.
- Waterfield, G. (1956). Trouble in the Horn of Africa?: The British Somali case. *Royal Institute of International Affairs*, 32(1), 52-60.
- Whittaker, H., A. (2012). The Socioeconomic Dynamics of the Shifta Conflict in Kenya. *The Journal of African History*, 53(3). 391-408.
- Whittaker, H., A. (2015). Insurgency and Counterinsurgency in Kenya. *African Social Studies Series*, 34, 69-70.
- World Directory of Minorities and Indigenous Peoples-Kenya: Somali and other nomads. (2017, Aralık). *Refworld*. <https://www.refworld.org/docid/5a53624d7.html>.
- Yaldız, F. (2013). Diaspora Kavramı: Tarihçe, Gelişme ve Tartışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 18, 289-318

Somali Diasporasının Kenya Siyasetine, Kültürüne ve Ekonomisine Etkileri

Yıldırım, Y. (2022). Somali ve Kenya arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığının hukuki, tarihi ve siyasi bakımdan değerlendirmesi ve Doğu Afrika'da Yeni Bir Krizin Önüne Geçilmesinde Türkiye'nin Muhtemel Arabuluculuğu. *Topkapı Journal of Science*, 1(1).

Kitap İncelemesi

Eda Ayaydın ve Adnan Dal (Ed.) *Keşiflerden İklim Değişikliğine Uluslararası İlişkilerde Arktik (İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024)*

Emirhan Altunkaya

Arş. Gör. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Galatasaray Üniversitesi, ealtunkaya@gsu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3244-2973.

Kitap İncelemesi

Geliş Tarihi:

7 Kasım 2024

Kabul Tarihi:

15 Aralık 2024

Arktik Bölgesi'nde, küresel ısınmanın etkisiyle değişen çevresel ve iklimsel koşullar, ekolojik, ekonomik, sosyal, siyasi ve hatta askeri açılardan bölgeyi uluslararası siyasetin odak noktalarından birisi haline getirdi. Özellikle son 20 yıl içerisinde bölgede ortaya çıkan yeni fırsat ve zorluklar, Arktik Bölgesi'ne yönelik ilgiyi önemli ölçüde yükseltmiştir. Nitekim, buna paralel olarak, uluslararası ilişkiler disiplininde bölgeye yönelik akademik çalışmaların sayısının da hızla artmakta olduğu gözlemlenebilmektedir.

Keşiflerden İklim Değişikliğine Uluslararası İlişkilerde Arktik bölgede ortaya çıkan birçok farklı meseleyi ele alan, güncel ve kapsamlı bir derleme kitap olarak öne çıkmakta; Arktik Siyasetinin gerek bölgesel dinamikleri gerekse küresel yansımaları hakkında önemli iç görüler barındıran çalışmaları bir araya getirmektedir. Kitap, Arktik Bölgesi'nin uluslararası ilişkiler açısından hem bölgesel hem de küresel düzeyde artmakta olan stratejik önemini farklı yönleriyle ele almakta; bölgedeki çevresel, ekonomik ve siyasi dinamiklerin nasıl iç içe geçtiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Alanında uzman yazar ve akademisyenlerin çalışmalarını bir araya getirmekte olan

Eda Ayaydın ve Adnan Dal (Ed.) *Keşiflerden İklim Değişikliğine Uluslararası İlişkilerde Arktik (İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024)*

Kitap, Arktik Bölgesi'ne ilişkin birçok farklı konuya değinmekte ve bu özelliği ile zengin bir içerik yelpazesi sunmaktadır. Bu doğrultuda kitap, Arktik Bölgesi ve bu bölgede yaşanmakta olan farklı meseleler hakkında farkındalık kazanmak isteyen üniversite öğrencileri, araştırmacılar, akademisyenler ve politika yapımcılar için faydalı bir giriş noktası sunmaktadır. Bunun yanı sıra, Arktik bölgesine dair güncel bilgiye ihtiyaç duyan medya ve iletişim sektörü profesyonelleri de kitapta ele alınan konular üzerinden bölge hakkında önemli bilgilere ulaşabilirler. Bir yandan bölgedeki temel dinamikleri ve meseleleri tanımaya fırsatı verirken, bir yandan da bölgedeki spesifik ve güncel tartışmaları ele alan bölümleri ile çeşitli odak noktalarında perspektif geliştirebilmeye de olanak tanımaktadır. Ayrıca Arctic Portal'dan alınmış dört detaylı harita, kitabın içeriğini görsel olarak desteklemekte, okuyucular için Arktik Bölgesi'ne ilişkin kitapta ele alınan meseleleri daha somut hale getirmekte ve böylelikle kitabın başvuru niteliğini güçlendiren önemli bir katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, kitabın bazı bölümleri bölgedeki sorunları daha çok tanımlama düzeyinde ele almakta, eleştirel bir derinliğe yeterince yer vermemektedir. Bu bakımdan, ilgili okuyucuların bölgeye dair daha derinlemesine analizler ve eleştirel bakış açıları geliştirebilmek için ek kaynaklara yönelmesi gerekecektir. Bu açıdan *Uluslararası İlişkilerde Arktik*, önemli bir başlangıç noktası olsa da bölgenin karmaşıklığını daha kapsamlı anlamak ve bölgedeki meseleler üzerinde daha derin araştırma yapmak isteyenler için yeterli olmayabilir.

Daha detaylı bahsetmek gerekirse, *Uluslararası İlişkilerde Arktik* kitabının katkılarını ve özgün iç görülerini değerlendirirken, Arktik çalışmalarının çok yönlü doğasını ele alan bazı güçlü yönlerin yanı sıra eksiklikler de göze çarpmaktadır. Kitap, egemenlik, jeopolitik rekabet, çevresel yönetim ve yerli halkların hakları gibi Arktik'e dair geniş bir konu yelpazesini içermekte ve farklı alanlardan çeşitli yazarları bir araya getirmektedir. Akademik titizlik açısından değerlendirildiğinde, bazı bölümler derinlemesine analizler sunarak özgün katkılar sağlamaktadır. Örneğin, Samim Akgönül tarafından kaleme alınan *Uluslararası Azınlık Rejimi Işığında Arktik Otokton Halkları*, Arktik bölgesindeki yerli halkları, özellikle de Inuit ve Sami halklarını, uluslararası azınlık rejimi perspektifinden incelemektedir. Oldukça özgün bir konuya odaklanan bu çalışma, uluslararası ve ulusal düzeydeki koruma mekanizmalarını politik, ekonomik ve kültürel açılardan analiz etmektedir. Akgönül'ün yaklaşımı, Arktik Devletleri'nin yerli halklara yönelik ulusal uygulamalarına değinmesi açısından tatmin edici bir analiz sunmakta ve kitabın öne çıkan nitelikli çalışmalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, Andreas Østhagen'in, Eda Ayaydın

tarafından Türkçeye çevrilen *Arktik Kaynak Çatışmalarının Merkezinde Petrol Değil Balık Olacak* başlıklı incelemesi; Arktik'te doğal kaynaklar denildiğinde ilk akla gelen petrol, gaz ve minerall kaynaklarının ötesine geçerek balıkçılık konusuna odaklanmasıyla dikkat çekiyor. Østhagen, Arktik Okyanusu'nda açık denizlerdeki ticari balıkçılık faaliyetlerine ilişkin mevcut hukuki düzenlemeleri de dikkate alarak hem bölgesel hem de alt-bölgesel ölçekte oluşabilecek uyuşmazlıkları ele alıyor. Çalışma, Arktik'te doğal kaynaklara ilişkin rekabetin gelecekte balıkçılık üzerinden şekillenebileceğine dair özgün ve güncel bir bakış sunuyor. Benzer şekilde, Frederic Lassere'nin, Adnan Dal tarafından Türkçe çevrilen *Arktik'te Deniz Taşımacılığı: Destinasyonel Ulaşımın Hakimiyeti* başlıklı çalışması, Arktik deniz ticaret yollarına dair yaygın spekülasyonlara karşı güncel verilerle bir değerlendirme sunmaktadır. Çalışmada, Arktik'te transit taşımacılığın beklenen potansiyele ulaşmadığı; aksine, destinasyonel taşımacılığın öne çıktığı ifade edilmektedir. Güncel verilere dayanan bu çalışma, Arktik'teki ticari denizcilik faaliyetlerine dair gerçekçi ve faydalı bir bakış açısı sunmaktadır. Bununla birlikte, kitaptaki kimi bölümlerin analitik derinlik açısından eksik kalmakta ve daha çok betimleyici bir anlatımla sınırlı kalmakta olduğunu belirtmekte fayda var. Yine de ilgili çalışmaların Türkçe literatüre önemli katkılar sunduğunu ve alana ilgi duyan okuyucular için değerli birer başlangıç kaynağı olduğunu belirtmek gerekir. Özellikle Arktik bölgesine dair daha derinlemesine incelemeler yapmak isteyenlere yol gösterici nitelikte temel Türkçe kaynaklar olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, *Keşiflerden İklim Değişikliğine Uluslararası İlişkilerde Arktik*, Arktik'e dair temel bilgi edinmek isteyen okuyucular için faydalı bir başlangıç kaynağı sunmakta, bazı güncel ve özgün konulara değinmesiyle öne çıkmaktadır. Kitap, bazı bölümlerde betimleyici bir literatür taraması düzeyinde kalsa da Arktik üzerine Türkçe literatürdeki öncü çalışmalardan biri olarak, bölgenin jeopolitik, çevresel ve sosyal dinamiklerine dair Türkçe kaynaklarda önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Kitabın temel güçlü yanları, Arktik bölgesini farklı disiplinler ve bakış açılarından ele alması, Türkçe literatürde nadir bulunan çok yönlü bir çalışma sunması ve geniş bir okuyucu kitlesine hitap eden erişilebilir bir dil kullanmasıdır. Kitap, uluslararası ilişkilerden hukuka, çevre politikalarından teknolojiye kadar çeşitli alanlardan uzmanların katkılarını bir araya getirerek, Arktik konusundaki farklı meseleleri kapsamlı bir çerçevede tanıtıyor. Bu çok disiplinli yaklaşım, okuyuculara Arktik bölgesinin çok yönlü yapısını anlama fırsatı sunarken, Türkçe dilinde bu kadar geniş bir içeriği ilk kez sunmasıyla da önem taşımaktadır. Bununla birlikte, bölgenin karmaşık dinamiklerini daha detaylı anlamak isteyen okuyucuların, bölgeye dair daha derinlemesine analizler

Eda Ayaydın ve Adnan Dal (Ed.) Keşiflerden İklim Değişikliğine Uluslararası İlişkilerde Arktik (İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2024)

ve eleştirel bakış açıları geliştirebilmek için ek kaynaklara yönelmesi gerekecektir. Konuya dair temel bilgi edinmek isteyenler ve Türkçe literatürde bir başlangıç noktası arayanlar için kitap, Arktik'in bölgesel dinamiklerini ve bölgedeki farklı meseleleri anlamada faydalı bir rehber sunmaktadır. Derin analiz arayışında olan okuyuculara bazı eksiklikler hissettirse de Türkçe literatürde öncü bir çalışma olarak, Arktik'in artan küresel önemine dair temel bir çerçeve çizmesi bakımından oldukça değerlidir. Bu özellikleri ile kitap, Arktik üzerine yapılacak ileri düzey çalışmalara kapı aralayan ve konuya dair ilgi uyandıran bir eser olarak, alanında önemli bir referans niteliğindedir.

Book Review

Ku Hung-Ming, *The Spirit of the Chinese People* (Penang, Malaysia, 1915)

Abdurrahman Açar

Master's Student, Institute for Area Studies, Social Sciences University of Ankara
abdurrahman.acar@student.asbu.edu.tr, ORCID: 0009-0001-0981-5105.

Book Review

Submitted:
26 July 2024

Accepted:
30 July 2024

Chinese civilization, with its millennia-old history, cultural heritage, and deep philosophical roots, holds a unique place in the world. This rich cultural fabric has often been viewed with interest by the Western world, but it has also been misunderstood and superficially evaluated under the influence of Orientalist perspectives. In this regard, Ku Hung-Ming's "The Spirit of the Chinese People" stands out as a significant work contributing to a deeper understanding of Chinese society. The book offers a comprehensive examination through various themes to understand the mindset and cultural values of the Chinese people. Ku Hung-Ming explores topics such as the "Good Citizenship Religion", the mindset of the Chinese people, the social role of Chinese women, the Chinese language, and Western perspectives on China, providing a broad perspective for foreigners to explore Chinese culture and society in an engaging way.

Written in 1915, this work presents us with the ability to read from the perspective of a Chinese individual, which sinologists and missionaries, as external observers, often miss. Furthermore, Ku's unique background, being the son of a Chinese father and a Portuguese mother, and his education in

Ku Hung-Ming, *The Spirit of the Chinese People* (Penang, Malaysia, 1915)

England, Germany, and France, allows him to offer a comparative and unique perspective on Chinese culture and ethos. Although some have classified Ku's ideas as reactionary, his work is noteworthy for its deep analysis of the impact of Confucian values on individuals and society in China, and how these values shape the social structure.

This book is an essential resource for anyone who wants to understand the social and cultural structure of China. The first three chapters focus on the Chinese people, Chinese women, and the Chinese language. The following two essays attempt to show why and how some foreign authorities have misunderstood the Chinese people and the Chinese language. The additional section addresses the social and political situations in Europe, the roots of war, and solutions from a Chinese perspective. In the introduction, Ku Hung-Ming emphasizes that the spiritual power of Chinese civilization, or the "Good Citizenship Religion," unlike the West, makes militarism unnecessary. According to Ku, individuals in China do not need to use physical force to protect themselves because it is accepted that justice and fairness are superior to physical force. This belief plays a critical role in maintaining social harmony and peace in Chinese society. Ku argues that the fundamental illness of European society is its misunderstanding of human nature, which leads to a social structure based on power and the assumption that human nature is inherently bad.

In the first chapter, Ku Hung-Ming details the main elements that shape the mindset of the Chinese people. According to him, Confucian values, moral and spiritual principles, traditions, and social harmony are the cornerstones of Chinese society. Confucianism is not a personal or Church religion, as in the West, but a social or state religion. Thus, politics in China has been considered a religion since the time of Confucius. Ku states that the core of Confucian teaching includes loyalty to the emperor and filial piety to parents, which play an essential role in maintaining social harmony and peace in China.

In the second chapter, Ku Hung-Ming examines the place and role of women in Chinese society. He notes that women in China have significant roles within the family and in social life, emphasizing their duties and responsibilities. According to Ku, the primary aim of a Chinese woman is to live as a "good daughter, good wife, and good mother (93)." This chapter also addresses Western misconceptions and prejudices about Chinese women. Ku argues that a Chinese gentleman who takes care of the women he lives with is more moral than a Western man, highlighting Chinese attitudes toward polygamy and marriage. Additionally, he points out that

marriages in China are seen as social and civil contracts between families, rather than just a bond of love between two individuals as in the West.

In the third chapter, Ku Hung-Ming discusses the differences between the spoken and written forms of the Chinese language. He states that “the spoken language in China is the language of the uneducated, while the written language is the language of the well-educated (108).” Thus, there is no semi-literacy in China. Ku argues that Chinese is not a complex but a profound language, designed to express deep emotions with simple words, making it challenging for Westerners to understand. He criticizes Western experts, saying, “How many foreigners who claim to be experts have the slightest idea of the great cultural treasures in what I call the classical literature of China? (110)”.

In the fourth chapter, Ku criticizes the views of John Smith, a typical representative of the English bourgeoisie in China, on the Chinese people. This critique extends to the general misconceptions and prejudices of Western writers about Chinese culture and language. Ku’s main message is that the Western perspective often evaluates Chinese culture superficially and with bias. In the fifth chapter, Ku Hung-Ming critiques Western sinologists like Dr. Giles for their inability to understand Chinese culture and language. He questions the quality and value of Dr. Giles’s works, arguing that despite his literary talent, Dr. Giles lacks philosophical understanding and fails to grasp Chinese thought. Ku emphasizes the depth of Confucian moral understanding and criticizes Western sinologists for not comprehending this depth.

In the sixth chapter, Ku Hung-Ming critiques the works of Western missionaries and sinologists on the Chinese language and literature. He argues that these studies are generally inadequate and superficial. Ku finds it ridiculous that missionaries proclaim themselves as famous scholars (129). He states that Westerners struggle to understand Chinese literature and language, often misinterpreting Chinese culture. Ku discusses the current state of these studies and how they should be conducted in the future, advocating for a research approach that begins with the individual, then the family, and finally the government. In an additional section, Ku Hung-Ming discusses the social and political conditions in Europe, the roots of war, and solutions. Notably, Ku argues that ordinary people, rather than leaders, soldiers, or politicians, are responsible for war. He believes that European leaders have been rendered ineffective by constitutions and charters of freedom.

Ku Hung-Ming, The Spirit of the Chinese People (Penang, Malaysia, 1915)

Ku claims that the fundamental cause of war and anarchy is the worship of the lower classes in Europe. His solution for Europe is to replace constitutions and charters of freedom with a “Great Charter of Loyalty” and adopt the Good Citizenship Religion practiced by the Chinese. In conclusion, Ku Hung-Ming’s “The Spirit of the Chinese People” is an enlightening and engaging exploration of Chinese culture and society, offering valuable insights into its spiritual and moral foundations. This work is an indispensable resource for anyone seeking to understand the depth and richness of Chinese civilization.

